

Lei 13,30

MINISTERUL EDUCAȚIEI ȘI ÎNVĂȚĂMINTULUI

Citire

MANUAL PENTRU CLASA A IV-a

EDITURA DIDACTICĂ ȘI PEDAGOGICĂ, BUCUREȘTI – 1987

MINISTERUL EDUCAȚIEI ȘI ÎNVĂȚĂMÎNTULUI

TANȚA MUNTEANU

Citire

MANUAL PENTRU CLASA A IV-a

EDITURA DIDACTICĂ ȘI PEDAGOGICĂ — BUCUREȘTI

Manualul a fost elaborat în conformitate cu programa
școlară a Ministerului Educației și Învățământului,
aprobată cu nr. 38941/1977.

Referenți: Mateescu Ileana
Molan Vasile
Toma Maria
Weber Maria

Notă

*Toate exercițiile din manual se vor efectua numai
pe maculatoare și pe caietele de teme.*

Redactor: *Florica Buzinschi*
Tehnoredactor: *Vergilia Rusu*
Coperta: *Elena Boariu*
Ilustrația: *Mircea Dumitrescu*

TOVARĂȘUL NICOLAE CEAUȘESCU
secretar general al Partidului Comunist Român,
președintele Republicii Socialiste România

**Imnul de Stat
al
Republicii Socialiste România**

Muzica de *Ciprian Porumbescu*
— Text adaptat —

Maestoso ♩ = 80

Trei cu - lori cu - nosc pe lu - me, A - min - tind de - un brav po -
por, Ce - i vi - teaz, cu vechi re - nu - me, În lup -
tă tri - um - fă - tor. Ce - i vi - teaz, cu vechi re -
nu - me, În lup - tă tri - um - fă - tor.

Trei culori cunosc pe lume,
Amintind de-un brav popor,
Ce-i viteaz, cu vechi renume,
În luptă triumfător.

Multe secole luptară
Străbunii noștri eroi,
Să trăim stăpini în țară,
Ziditori ai lumii noi.

Roșu, galben și albastru
Este-al nostru tricolor,
Se înalță ca un astru
Gloriosul meu popor.

Sintem un popor în lume
Strîns unit și muncitor,
Liber, cu un nou renume
Și un țel cutezător.

Azi partidul ne unește
Și pe plaiul românesc
Socialismul se clădește
Prin elan muncitoresc.

Pentru-a patriei onoare,
Vrăjmașii-n luptă-i zdrobim.
Cu alte neamuri sub soare,
Demn, în pace, să trăim.

Iar tu, Românie mîndră,
Tot mereu să dăinuiești
Și în comunista eră
Ca o stea să strălucești.

«Hai să ne unim popoare
În luptă cu mic, cu mare,
Să trăim liberi sub soare
Fără arme nucleare!

Să strigăm cu toții iară,
Cei ce vor război să piară,
Să fie flori pe câmpie
Și-o lume de omenie!

Iarba rea din holde piară,
Din lume ura dispară,
Toți cei cu inimă bună —
Est și Vest — mîna în mîna.

Din Pirinei la Carpați
Să trăim uniți, ca frați
În muncă, pace deplină.
S-avem o viață senină.

Să facem din tun tractoare,
Din atom lumini, izvoare,
Din rachete nucleare
Pluguri de arat ogoare.

Noi sintem Puterea Mare.
Hai la luptă, deci, popoare!
Pentru pace și dreptate,
Pentru viață-n libertate!

(Din cuvîntarea tovarășului NICOLAE CEAUȘESCU la
grandioasa adunare populară de la 5 decembrie 1981, consacrată dezarmării și păcii)

Salut pionieresc

de Victor Tulbure

În ochii limpezi ca o zare-albastră,
Ducînd strălucitorul țării cer,
Vă adresăm azi dumneavoastră,
Fierbinte, un salut de pionier.

Primiți *ofranda* inimii curate
Ce-n pieptul nostru mic, nestăvilit,
Doar pentru România noastră bate
Și pentru-al ei Conducător iubit!

Partidului i-om fi oștenii mîine
Și împletind al faptelor contur,
Vom scrie cartea gloriei române
Cu *purpură*, cu aur, cu *azur*.

Iar dacă din stejar, stejar răsare,
Eroi se nasc din vajnicii eroi,
Îi sîntem comunismului *vlăstare*,
Nădejdea viitorului e-n noi.

Noi ne legăm sub cerul libertății
Să creștem din străbune rădăcini,
Ca o pădure de stejari a vieții,
Cu toate ramurile în lumini.

Cuvinte:

ofrandă = dar oferit unei persoane în semn de recunoștință,
de respect;
purpură = culoare roșie-închisă;
azur = nuanță de albastru-deschis, cum este cerul senin;
vlăstar = urmaș.

Exercițiu:

Construiți propoziții în care verbul *a (se) lega* să apară cu diferite sensuri:

a (se) lega —

- ceva
- pe cineva
- de cineva
- la cap
- rod

Întrebare:

Ce angajament își iau pionierii?

Temă:

Explicați versurile:

«Vom scrie cartea gloriei române
Cu *purpură*, cu aur, cu *azur*.»

Buchetul de flori

după Ana Blandiana

Îmi amintesc și acum cu emoție clipa în care am văzut pentru prima oară o hartă a țării. Știu că la început nu înțelegem cum tot pământul țării — despre care mi se spunea că este mare — poate să încapă desenat pe hârtia aceea care acoperea mai puțin decât un perete.

Apoi, când ni s-a explicat că șesurile sînt verzi și dealurile galbene, că munții sînt bruni și apele albastre, că orașul nostru este un punct roșu și hotarele sînt liniile acelea punctate de jur împrejur, am descoperit geografia ca pe un joc minunat, cel mai frumos dintre toate. Și pentru ca jocul să fie și mai frumos, și mai *captivant*, învățătoarea ne-a spus să privim harta cu atenție și să observăm că țara noastră are forma unui buchet de flori. Un buchet de flori așezat într-o vază: Marea Neagră.

Ne-a spus să ne imaginăm că Dunărea, trecînd prin Bărăgan, este ca o panglică azurie, care strînge buchetul la un loc, după ce împletise în ea alte panglici: Oltul, Siretul, Prutul; că Dobrogea cea verde reprezintă tulpinile florilor muiate în apa mării, iar cîmpiile care înconjură țara cu verde-viu sînt frunzele florilor așezate pe margine, în timp ce la mijloc, galbenul, roșcatul, albastrul reprezintă fiecare cîte o floare. Florile sînt, fiecare din ele, deosebite. Sînt flori aspre din Carpați; sînt altele, flori de oraș, salbe de flori proaspete, răsădite și crescute din sensibilitatea noastră de azi; sînt flori de cîmp și de lacuri, flori de viță de vie și flori de griu. Cu toate însă sînt nemuritoare și așezate de multe, multe veacuri împreună, ca să ne fie nouă patrie. Ne-a mai spus că nici o altă țară de pe harta lumii nu seamănă atît de mult cu un buchet de flori și că trebuie să fim mîndri de frumusețea nemărginită a pămîntului nostru.

De cîte ori îmi amintesc aceste vorbe — și mi se întîmplă foarte des în călătoriile mele — mă întreb ce floare am mai cules din buchetul nepieritor. Poate să fie imaginea unui apus de soare printre munții încărcăți de zăpadă, cînd crestele primesc străluciri de *diamant*; poate să fie imaginea gălăgioasă a unui oraș tînăr, cu uzine și vehicule nenumărate, cu oameni mulți și grăbiți, cu vitrine luminoase și turnuri înalte; poate să fie un șes întins, în miez de vară, cu grînele aurii, așteptînd somnoroase secerișul și mișcîndu-și mustățile lungi în somn; poate să fie priveliștea albastră a Voronețului sau cea fumurie a Castelului de la Bran. Oriunde m-aș duce, orice aș vedea, îmi vine în minte comparația învățătoarei mele cu buchetul care stă de veacuri nesfîrșite în vaza transparentă a mării, oferindu-ne tuturora mireasma și frumusețea.

Să privim buchetul și numai cînd ultima floare și ultima frunză le vom cunoaște bine, vom putea spune că ne știm destul de bine țara, că o știm pe de rost, ca pe o poezie.

Cuvinte:

captivant = atrăgător;

diamant = piatră prețioasă transparentă, cu luciu puternic.

Intrebări:

1. Cum prezintă scriitoarea frumusețile țării?
2. Ce priveliști vă vin în minte, cînd vă gîndiți la diferitele flori din buchetul cu care se aseamănă patria?
3. Cu ce mai puteți asemăna țara și frumusețile ei?

Fagul

de Simion Mehedinți

† Cum răsărise acolo... nu se știe. Dar și mai mare minune fusese creșterea lui în *prund*, departe de adăpostul pădurii. Dacă norocul nu l-ar fi slujit să răsară lângă un mărăcine, de bună seamă că ar fi fost strivit din ziua când cele dintâi două frunzulițe s-au deschis spre lumina cerului, ca doi ochișori verzi.

Se înțelege că nu-i ușor lucru să te naști între mărăcini. *Păducelul* cel plin de țepi era cât pe ce să-l înăbușe. Dar, fără să vrea, ghimpii săi îl apăraseră împotriva dinților de drac ai caprelor, care rod tot, pînă și coaja de pe copaci. Însă mărăcinele li se împotrăvise voinicește.

.....
Astfel ocrotit de vecinul cel posac, într-o primăvară, fagul înălță peste vîrfurile mărăcinilor un mugur lunguiet și roșcat.

Întîi, nimeni nu l-a luat în seamă, iar mugurașul, dezmiertat de căldura soarelui, începu a se umfla de bucurie și, în curînd,

de sub solzii lui iernatici, se arătară cîteva frunze răsucite, de un verde mai deschis decît al frunzelor de mărăcine. Noroc că păduceii înfrunziseră, cum e felul lor, mai de timpuriu. Altfel, caprele ar fi pus ochii pe lăstarul fagului...

.....
Așa că toamna, cînd codrul a prins a-și lepăda frunza, vîrfurile fagului se ridicase cu o palmă deasupra tufei dimprejur. Iar peste cîtiva ani, ciobanii care coborau cu oile să le adape la pîrîu au băgat de seamă că spre răsăritul văii se înălțase un fag sprinten, cătînd drept spre cer.

Atît i-a fost greu: pînă s-a zbătut deasupra nevoilor. Îndată, trunchiul a început a se împuternici, a trimite ramuri în lături, cum e felul fagului, iubitor de lumină și lărgime.

Dar încercarea aceasta n-a fost lipsită de primejdii și chiar de jertfe.

Păducelul rămăsese acum un pitic, nu-l mai putea apăra. Iar ramurile, care se întindeau în lături peste capul mărăcinelui, au fost prinse de limba ascuțită a boilor și rupte fără milă. Așa că fagul, ca și toate făpturile apăsate de necazuri, s-a închis în sine. În loc să crească în felul tovarășilor săi din codru, ale căror trunchiuri se ridică chiar de la pămînt drept ca făclile, a crescut noduros și plin de cioturi.

Însă și răul e cîteodată spre bine. De-ar fi fost *oblu*, ochii *lemnarilor* s-ar fi oprit numaidecît asupra lui. *Lețuri*, *răslogi*, *căpriori*, *obezi*, tălpi de sanie... ce nu face omul dintr-un fag *slo-dun*! Pe cînd dintr-un *ciortac*, ce să alegi?

Așa că, după trecere de mulți-mulți ani, deasupra tulpinii *butucoase*, au început a se ridica în văzduh ramuri drepte și mari ca ale tuturor fagilor bătrîni, pe al căror vîrf se odihnesc șoimii și vulturii cerului.

.....
Dar cine se luptă de mic cu nevoile crește vînjos. Vînjos crescuse și fagul din *prund*, rămînînd pururi biruitor asupra tuturor vijeliilor. Și astfel, după ani și ani, al căror șir nu-l mai știa nimeni, el sta pentru toți codrii și toată suflarea adăpostită în satele acelor văi ca o mărturie neclintită a vremurilor de mult trecute.

Păduri întregi de fagi, de brazi, de carpeni și mesteceni căzuseră pe *corhăniile* munților, spre a face loc satelor și odăilor. Se perindaseră în țară multe stăpîniri, multe războaie, fuseseră

lupte; oștiri fără număr poposiseră sub umbra ramurilor lui, și toate-toate trecuseră ca unda nestatornică a apelor. Numai fagul cel vechi de zile se înălța atoatestăpînitor în singurătatea prundului. Păzitorii de capre, neam de neam, se pomeniseră zicînd: la fag. Cei care se coborau din munte la tîrg se opreau «la fag», pînă se adunau *cărăuși*, ca să meargă împreună; iar cei care soseau de la șes întîrziu tot «la fag», spre a paște vitele peste noapte, ca să intre în sat cu ele îndestulate. De veacuri, bătrînul îi primea pe toți, îi adăpostea de arșiță ori de ploi, îngăduitor și tăcut, ca omul care își aduce aminte de demult, a văzut multe și multe a petrecut.

Cuvinte:

<i>prund</i>	= pietriș mărunt, amestecat cu nisip;
<i>păducel</i>	= copăcel spinos, cu frunze crestate și flori albe, așezate în buchețele;
<i>oblu</i>	= în grai popular înseamnă drept; aici, crescut drept;
<i>lemnar</i>	= muncitor, meseriaș care prelucrează lemnul, dulgher sau tîmplar;
<i>leț</i>	= despicătură lungă și îngustă de lemn, folosită în tîmplărie;
<i>răslog</i>	= lemn îngust, folosit la facerea gardurilor;
<i>căprior</i>	= birnă folosită la scheletul acoperișului unei case;
<i>obadă</i>	= bucată de lemn încovoiat care, unită cu alte bucăți asemănătoare, alcătuiește partea circulară a unei roți;
<i>slōdun</i>	= zdravăn, solid, drept;
<i>ciortac</i>	= trunchi mic, ciuntit;
<i>butucos</i>	= gros, grosolan, necioplît;
<i>corhănie</i>	= coastă de deal ripoasă, greu de străbătut;
<i>cărăuș</i>	= căruțaș.

Teme:

1. Explicați înțelesul propoziției: „Dar cine se luptă de mic cu nevoile crește vînjos.”
2. Cu cine se aseamănă fagul „cel vechi de zile”?
3. Imaginați-vă o scenă de luptă din istoria românilor petrecută în vecinătatea fagului. Scrieți o compunere cu acest subiect.

Dacă toate acestea fi-vor învățate

de Nicolae Labiș

Fiii voștri singuri hotărâsc în viață
Care-i meseria ce o vor urma,

.....
Fiii voștri însă trebuie să-nvețe
Din copilărie încă, de la voi,
Primele îndemnuri, primele povețe —
Dorul de lumină, scîrba de noroi.

Cît sînt fragezi încă, mame, învățați-i
Să iubească floarea pură din livezi.
Să iubească-ntinsa mare și Carpații,
Ce-și înalță-n ceruri fruntea de zăpezi.

Oamenii, din suflet, veșnic, să iubească,
Frați să-i socotească, simpli și-nțelepți;
Învățați-i, mame, crîncen să urască
Pe acei ce-s dușmani oamenilor drepți.

Să iubească versul, să iubească struna,
Ce-i curat în lume, ce e nou și viu;
Cît sînt mici să-nvețe a urî minciuna.
Astea nu se-nvață cînd e prea tîrziu.

Să iubească țara, pentru ea să sară
La nevoie-n apă, la nevoie-n foc.
Învățați-i, mame, dragostea de țară,
Ea cuprinde toate-acestea la un loc.

.....
Dacă toate-acestea fi-vor învățate,
Restul o să vină de la sine-apoi
Și-au să se-implinească visurile toate
Ce le-ați pus într-înșii, mame scumpe, voi.

Lămurii expresiile:

«Dorul de lumină, scîrba de noroi»
«Floarea pură din livezii».

Întrebări:

1. Ce înseamnă să-ți iubești patria?
2. La ce vă gîndiți cînd citiți versurile:

„Să iubească versul, să iubească struna,
Ce-i curat în lume, ce e nou și viu;“?

Exerciții:

Unele cuvinte din poezie se repetă. De exemplu: „Primele îndemnuri, primele povețe“. Subliniați în text alte cuvinte care se repetă. De ce le repetă poetul?

Teme:

1. Memorați strofele care v-au plăcut mai mult.
2. Creați alte „îndemnuri“ pornind de la cuvintele: „să iubească“, „să urască“.

Un nume cu care ne mîndrim — George Enescu

(1881—1955)

Livada cu fel de fel de glasuri

(lectură)

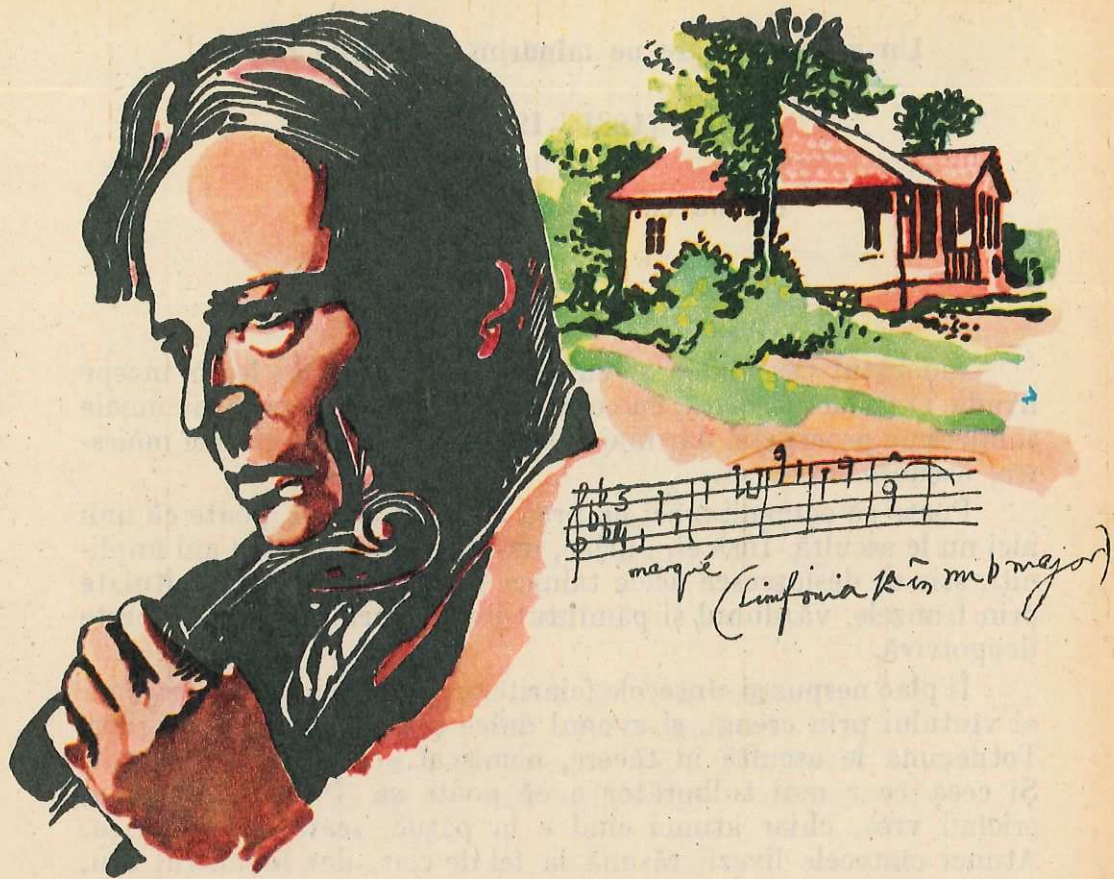
Îndărătul casei albe și cu cerdac țărănesc de lemn începe livada. O livadă însoțită, cu copaci tineri și zvelți, cu iarba moale și mirosme proaspete, dar mai ales cu multe, multe glasuri măiestre, ascunse într-însa.

Poate că oamenii mari nu prea le iau în seamă, poate că unii nici nu le ascultă. Însă el, Jurjac, deși nu are nici patru ani împliniți, știe să deslușească acele tainice și minunate glasuri pitulate prin frunzele, văzduhul și pămîntul livezii părintești, și le iubește deopotrivă.

Îi plac nespuse și cîntecele feluritelor păsări, și vuietul molcom al vîntului prin crengi, și zvonul dulce și depărtat al tălăngilor. Totdeauna le ascultă în tăcere, nemișcat, de parc-ar fi vrăjit. Și ceea ce e mai tulburător e că poate să le audă din nou, oricînd vrea, chiar atunci cînd e în pătuc, seara, în odaia sa. Atunci cîntecele livezii răsună la fel de clar, dar înăuntrul său, ca și cum el, Jurjac, le-ar fi închis într-un *sipet* fermecat, de unde le poate scoate de cîte ori dorește, așa cum le-a auzit mai înainte.

E un mare dar să nu uiți nici o melodie pe care o auzi și să iubești muzica nespuse de mult, să o descoperi pretutindeni... Nimeni nu bănuia că micul George va deveni mai tîrziu cel mai de seamă compozitor, violonist, pianist și dirijor al țării noastre și unul dintre cei mai vestiți muzicieni din lume.

De cînd ține el minte, Jurjac dorește să cînte. Ar da orice să aibă o vioară adevărată, a lui, din care să poată isca dulci sunete răscolitoare, așa cum știe s-o facă Lae Chioru, lăutarul din satul lor de la Liveni. Și iată că părinții lui Jurjac, cînd copilul împlinește patru ani, îi dăruiesc una. Este o vioară mică, lustruită frumos, cu trei strune arămii întinse peste un căluș de lemn. Are și un arcuș întocmai pe potriva ei. Băiatul se bucură și încearcă s-o facă să cînte. Își potrivește îndată vioara ușoară sub bărbie, îi trece arcușul binisor peste strune, însă vioara cea mică nu știe nici un cîntec. Scoate doar un zbirniit metalic și fără vrajă. Jurjac mai încearcă o dată. Zădărnice. Glasul viorii

micuțe este scrișitor și firav [Cu ochii în lacrimi, copilul o întinde atunci tatălui său:

— Cîntă tu, tată!

Dar tata rîde și i-o dă îndărăt:

— Ia-o, George, e a ta! E jucăria ta. Nu-i o vioară adevărată, e drept, însă cînd ai să mai crești, o să-ți cumpăr alta.]

«Așadar nu e o vioară, ci o jucărie!...» Răscolit de amărăciune, copilul tace. Cu mâini tremurătoare, ia jucăria-vioară și o aruncă drept în foc. Deși are doar patru ani, el nu vrea să se joace de-a muzica! Nu, el vrea să învețe să cînte cu adevărat. Doar el la patru ani știe să citească și să scrie! Și e atît de îndrăgostit de muzică!...

Și peste o săptămînă, tatăl îi cumpără o vioară adevărată, deși tot micuță.

Așa a intrat vioara în viața lui George Enescu.

Primul lui dascăl la vioară a fost lăutarul din sat, care, după cîteva lecții, nu mai avu ce să-l învețe pe copil: îi «furase» tot meșteșugul. Jurjac «prindea» orice melodie «după ureche» și o cînta apoi admirabil. Cîrînd, el învătă notele de la un prieten al părinților săi, ba chiar începu să și compună. La cinci ani și jumătate compusese întîia sa «operă»: «Pămîntul românesc». Avea dorința fierbinte, încă de mic, să devină *compozitor*.

Oricit de mare era talentul său înăscut pentru muzică, aceasta îi cerea totuși nenumărate sacrificii: studiu nesfîrșit, uneori chinuitor, de ceasuri întregi... muncă, muncă și iar muncă.

Avea doar șapte ani cînd, într-o zi de toamnă, Jurjac părăsi casa și livada sa dragă, plecînd să studieze muzica la Viena și apoi la Paris.

Enescu urmă Conservatorul la Paris, remarcîndu-se ca un strălucit violonist și pianist. Visul său era să fie compozitor. Dorea să talmăcească în muzică frumusețea naturii și a sufletului omenesc. Dorea mai ales să facă cunoscut tuturor numele țării sale iubite, gingășia și forța cîntecului românesc, de care era profund legat.

Avea doar 16 ani cînd, insuflețit de aceste năzuințe, tînărul George Enescu a scris «Poema română». În această operă muzicală a topit laolaltă dorul său fierbinte de patrie cu amintirile dragi ale copilăriei sale, glasul livezii, al fluierului de păstor, al satelor în ajun de sărbătoare, glasul furtunii care trece prin frunzișul grădinii, apoi al dimineții însoțite de vară...

George Enescu a mai compus și alte lucrări muzicale deosebit de valoroase, care au dus mai departe, pe culmi, gloria lui și a patriei noastre.

Teme:

1. Căutați în dicționar cuvintele: *sipet*, *operă*, *compozitor*, *poemă*.
2. Ce sunete tainice îl impresionau pe compozitor încă din copilărie? Cum putem numi, cu un singur cuvînt, primul izvor al inspirației sale?
3. În ce fel a știut George Enescu să-și slujească patria?

Strămoșii

după Alexandru Vlahuță și Vasile Pârvan

Încep zările să se închidă. Păduri nesfârșite se înalță între pământ și cer și parcă amenință cu tăcerea și întunericul lor.

Șir după șir se-nfundă sclipitoarele coifuri în umbra văilor întortocheate și înguste. Cercetașii furnică în toate părțile și *străji* sînt puse pe înălțimi, ca nu cumva, prin locurile acestea viclene, oastea să fie lovită pe neașteptate.

Deodată un strigăt de trîmbiță dă știre de sus să se gătească de luptă... Un freamăt de arme — și rîndurile se strîng apropiindu-și scuturile și învăluindu-se ca-ntr-o platoșă uriașă: nu mai sînt oameni, e un zid de fier care înaintează. Pe Timiș în sus, în *meterezele* lor de la *Tapae*, dacii stau la pîndă cu arcurile întinse. Pe aici e drumul cel mai scurt spre inima țării, spre mîndra Sarmisegetuza, cuibul lui Decebal. Aici valea se lărgeste puțin; în dreapta Timișului, sub strașina unui munte, se-nalță, ca o prispă, minunata așezare pe care și-au ales-o dacii pentru întăriturile lor. Din jos, în marginea pădurii, încep deodată cren-gile să se miște, ca-nfiorate de o suflare de vînt, și cele dintii coifuri ies în lumină.

Un șuier ca de vijelie ș-o răpăială de grindină cutremură valea. O pînză mișcătoare de săgeți zbirnăie deasupra pămîntului, între cele două puteri. Dar pînza se scurtează. Zidul ce scapără de izbirea săgeților se-mpinge tot mai aproape, tot mai îngrozitor în clocotul dacilor. Se prăbușesc mulți din oastea romană. Dar șiruri proaspete izvorăsc mereu din pădure, s-ar crede că toți copacii se prefac în oșteni și vin din ce în ce mai mulți, din ce în ce mai îndrjiți. Iată-i aproape, nu-i mai desparte decît o lungime de suliță. Dacii aruncă arcurile și se apără cu lăncile, întăriturile trosnesc din toate părțile și, prin spărturile lor, se-n-deasă năvala morții; brațele se-nceștează-ntr-o luptă oarbă, deznădăjduită. Și peste această urgie îngrozitoare, deasupra acestui învălmășag de strigăte și de răbufneli, cerul se întunecă deodată și o ploaie năprasnică vine să spele valea de sînge... Se povestește că în lupta aceasta, Traian, văzînd că nu mai au ostașii lui cu ce să-și lege rănile, își rupse cămașa de pe el și-o împărți răniților.

Și totuși nu-i biruință. Împăratul privește trist, după bătălie, departe în munții dușmani, la marea cetate ce n-o poate încă cuprinde.

Dar anului unu îi urmează anul doi, și, de va fi nevoie, anul o sută al luptei...

Cuvinte:

- străji* = străjeri, paznici, santinele;
- meterez* = întăritură militară formată dintr-un val de pământ susținut de material lemnos;
- Tapae* = localitate în sud-vestul Daciei, unde au avut loc bătălii mari între daci și romani.

Exercițiu:

Construiți propoziții cu următoarele cuvinte: *mîndru*, *fudul*, *îngîmfat*, *trufaș*.

Întrebări:

1. Cum înaintează armata romană?
2. Cum se apără dacii?
3. Care e sfîrșitul luptei?

Teme:

1. Povestiți lupta dacilor cu romanii folosind expresiile frumoase din lectură.
2. Scoateți cinci verbe din fragmentul în care se descrie bătălia. Formați cu ele alte propoziții.

Brîndușele

după Eusebiu Camilar

De mult rămăsese în urmă Bratislava, cu Dunărea oglindind plantele dumbrăvilor și culoarea de purpură a răsăritului. Se vestea o duminică acoperită de un cer uriaș, de cristal. Departe, se deslușeau uneori crestele Munților Tatra. Pornisem la drum spre a vedea priveliști minunate din țara frumoasă a Cehoslovaciei.

Deodată, cum am ieșit dintr-un sat, am văzut în fața noastră, într-o grădiniță pătrată, un monument de marmură. Ne-am oprit și ne-am descoperit când ni s-a spus că acolo se află unul din cimitirele soldaților români căzuți în Cehoslovacia, pentru cauza *civilizației*. În câteva clipe mi-am adus aminte de vechii și simplii mei prieteni cu care am împărțit pîinea acră de-a lungul celor cinci ani de concentrare și război. Parcă-l vedeam pe Neculai Dadaci, vioristul companiei noastre, pe Boculei Vasile, cel înalt și cuminte ca o fată, pe Aniculăiesii Ion, poetul unității, cel ce știa, după vorba lui, o mie de cîntece toate de el făcute.

Și de mulți alții mi-am amintit, prieteni vechi, oameni simpli cu inimile de aur, stîlciți de *branduri* sau rămași prin cimitire, în gropi comune peste care au trecut rînduri de vifore, au venit primăverile ca niște alaiuri de fete cu năframe, s-au copt grîie și secări și au coborît toamnele mohorîte cu vînturi mari, tînguitoare.

În ieșiturile pămîntului, parcă vedeam umerii și pumnii prietenilor mei, protestînd, în numele omeniei și tinereții, împotriva războiului. În grădinița pătrată, ici-colo răsăriseră brîndușele semănînd cu ochii lui Boculei Vasile, și lumina soarelui le mîngia blînd și cald, cum se mîngie totdeauna ochii oamenilor. Pe monument se așezase o pasăre și da triluri prelungi, arătînd nesecata bucurie de a trăi. Cu greu am reușit să mă smulg din fața cimitirului unde vor fi dormind poate prietenii mei.

În timp ce ne găteam de plecare, s-a apropiat un grup de copii, urmași de învățătorul lor. S-au oprit în fața cimitirului, s-au descoperit. Apoi învățătorul le-a pus o întrebare. Am înțeles repede că era vorba de o lecție de istorie:

— Cine a eliberat Slovacia și cînd? a întrebât învățătorul. Glasurile copiilor sunau ca niște clopoței sub bolta senină a cerului. Au răspuns toți că meleagurile lor au fost dezrobite de români. Învățătorul zîmbea mulțumit de răspuns. Am zîmbit și noi.

Nodul amar din grumaz, stîrnit de aducerile aminte, nu l-am mai simțit. Am avut un simțămînt de mîndrie față de contribuția noastră de singe în războiul dreptății, din Munții Tatra. Cum au aflat că sîntem români, învățătorul și copiii s-au apropiat de noi cu nețărmurită dragoste. Și pasărea de pe monument cînta, ca o chemare nebiruită a tinereții. Mi-am dat seama că prietenii, frații și nepoții noștri, căzuți în Cehoslovacia pentru cauza progresului, au reînviat murînd, în cartea cea mai frumoasă, istoria, și-n locul pe care nimeni și nimic nu-l poate umbri și distruge, inima omenească. Amintirea soldaților noștri e păstrată cu sfințenie, după cum ne-a arătat examenul din fața monumentului.

Brîndușele răsar, strălucesc și se usucă; păsările care cîntă pe monumente îmbătrînesc și pier, dar ceea ce nu are moarte e fapta. Ea trece din generație în generație. Soldații noștri adormiți în Tatra, sub *orga* tunurilor și mitralierelor, sînt pururi vii în memoria poporului prieten.

Planul lecturii:

- Drumul scriitorului prin Cehoslovacia;
- Monumentul ostașilor români;
- Amintirea foștilor tovarăși de luptă;
- Lecția de istorie de la monument;
- Prietenia poporului român cu poporul cehoslovac.

Cuvinte:

- brîndușă* = plantă de primăvară cu flori divers colorate, în formă de pilnie;
civilizație = nivel de dezvoltare a societății dintr-o anumită perioadă;
brand = aruncător de mine; aici, proiectil;
orgă = instrument muzical alcătuit dintr-un sistem de tuburi de diferite mărimi, prin care circulă aerul și care sînt acționate cu ajutorul clapelor și al pedalei, după anumite reguli.

Intrebări:

1. Cum explicați titlul povestirii?
2. Ce propoziții din text arată că faptele mari nu au moarte, ci continuă să trăiască înfruntînd timpul?

Teme:

Scrieți o compunere despre eroismul ostașilor căzuți în lupta pentru apărarea patriei, care să se încheie astfel:

- «Generalul recunosc, pe o targă, un soldat care gemea încet:
 — Ce-ai pățit, măi Stănică?
 — N-am pățit nimic, domnule general. E bine; am căzut pentru patrie».

Drapelul

(lectură)

de Mihail Sadoveanu

Eram la Iași într-o zi și așteptam în Piața Unirii pe uncheșul meu Vichentie. Mă așezai la o masă în fața unei berării. Era cald; lângă mine alți orășeni la masă. Mă întrebam de ce se îmbulzește atîta lume, cînd aud zvonul unei muzici militare și încep a trece trupe, în pas cadențat.

Era o zi de festivitate militară. A trecut un drapel, apoi altul. Toți cîți eram de față ne-am ridicat și am salutat.

La o masă vecină se afla un domn cărunt, cam posomorît la înfățișare, care a salutat de pe scaun. Asta n-a plăcut unuia dintre vecinii mei de masă, un bărbat gras, deși tînăr, foarte vorbăreț și foarte vesel.

- După cum se vede, a spus tânărul gras de la masa mea, nu toți oamenii au sentimentul patriotic.

Vecinul cărunt tăcea. Asta a ațîțat puțințel pe omul meu.

- Sînt cîteodată împrejurări, grăi el răs-picat, cînd e nevoie să se aleagă grîul de neghină. Cei cu dragoste de neam și de țară să stea deoparte; iar cei care n-au această bucurie să fie numărați și însemnați, spre rușinea și batjocura lor. Eu, întotdeauna, urmă el cu glas mișcat, am simțit lacrimi în ochi la trecerea drapelului național. Culorile lui pentru mine au însemnătate sfîntă.

Spunînd aceste vorbe, tovarășul meu de masă se întoarse către domnul ursuz și așteptă un răspuns.

Domnul cărunt ridică ochii și privi cu curiozitate pe tovarășul meu cel gras.

- Nu înțeleg ce dorești dumneata, răspunse el cu liniște.

- Ai să înțelegi îndată, domnule, cînd te voi ruga să binevoiești a-mi răspunde de ce n-ai salutat drapelul patriei. De ce nu l-ai salutat ca noi, ridicîndu-te în picioare?

- Aș putea, domnule, să-ți dau îndată lămurire, răspunse ursuzul. Țin mai întii să-ți atrag atenția că, ascultînd vorbele frumoase pe care le-ai rostit, n-am rămas mulțumit; căci vorbele frumoase nu sînt decît vorbe frumoase, iar faptele bune prețuiesc cu mult mai mult. Țara, iubite domnule, nu se servește cu declarații de dragoste, ci cu muncă cinstită și, la nevoie, cu jertfă. Munca cinstită, viața curată, iubirea de semeni, împlinirea datoriilor pe care le avem — adică faptele — acestea înseamnă patriotism, nu vorbele deșarte. Sînt mai în vîrstă decît dumneata și știu mai multe. Ajută-mă mai bine să mă ridic în cîrje — mi-am pierdut un picior în focul de la Mărășești. Am venit la această serbare militară, ca să văd, la cimitirul eroilor, mormîntul copilului meu care a căzut lîngă mine luptînd. Toate acestea pe care le afli, domnule, înseamnă ceva mai mult, nădăjduiesc, decît vorbele înflorite pe care le-am ascultat cu răbdare.

Tovarășul meu înaintă și se descoperi, recomandîndu-se. Îl chema Dumitrescu-Velcești.

Ursuzul se opri între cîrjele lui.

- Domnule, grăi el, îmi vei îngădui să-ți pun și eu cîteva întrebări?

- Mă rog, întrebați-mă, se grăbi domnul Dumitrescu.

- Războiul nu l-ai făcut, căci ești tînăr, nu-i așa?

- Nu l-am făcut, mărturisi domnul Dumitrescu.

- Te-ai însurat? Ai copii?

- Nu.

- Ai zidit o casă?

- Încă nu.

- Ai scăpat pe cineva de la inec ori din pojar? Ai întemeiat o bibliotecă?

- Nu.

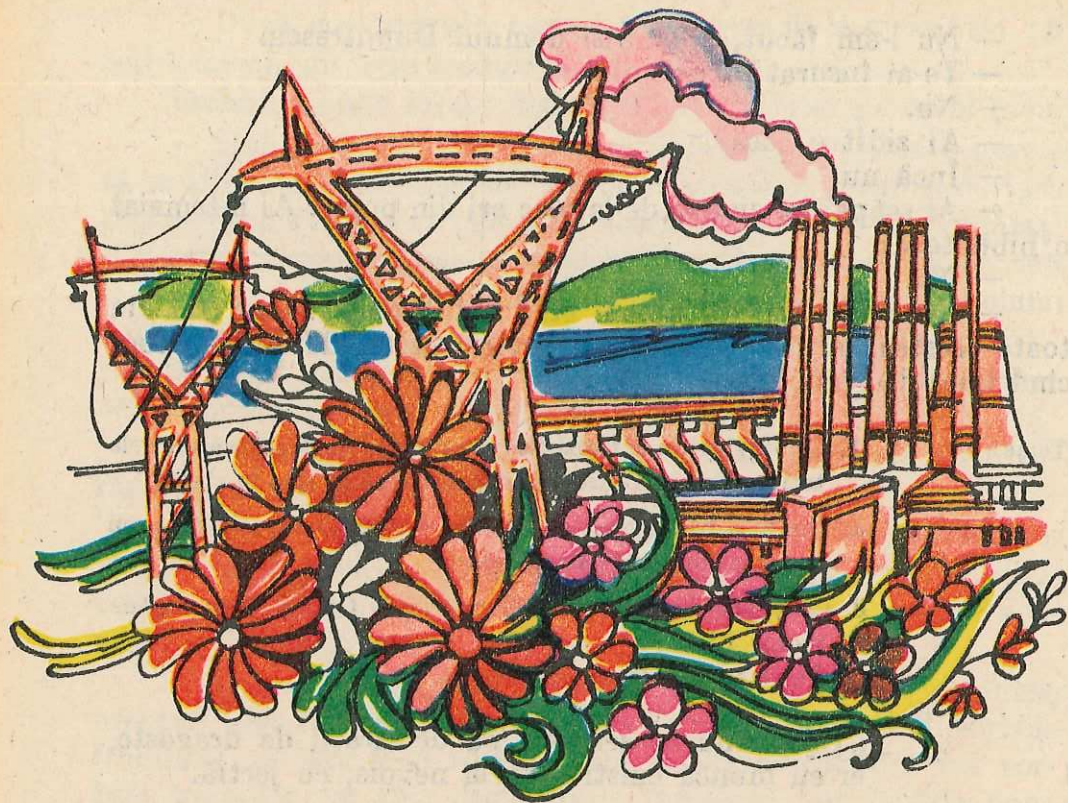
- Atunci să știi că, numai cînd vei împlini măcar trei din toate acestea, ai dreptul să ridici cuvîntul și să dai lecții altora cînd trece drapelul patriei.

Teme:

1. Ce înțeles au întrebările veteranului în legătură cu cele trei realizări pe care un om trebuie să le aibă în viață?
2. Din întrebările puse de bătrîn reies cîteva însușiri ale unui bun patriot. Adăugați și altele.
3. Citiți poeziile intitulate *Tricolorul* de George Coșbuc și de Victor Eftimiu.
4. Explicați înțelesul propoziției:

„Țara... nu se servește cu declarații de dragoste, ci cu muncă cinstită și, la nevoie, cu jertfă.“

Florile de fier ale Reșiței

de Ion Arieșanu

Cine îndrăznește să pășească la ceasuri mici de noapte pe teritoriul furnalelor reșițene este uimit de *proporțiile* fantastice pe care uzina le primește sub vraja nopții: Loviturile în metal câștigă o *rezonanță* uimitoare. Toate semnalele luminoase au un *cifru* al lor anume știut, toate mișcărilor mașinilor sau ale oamenilor înșiși primesc o notă de taină în *ambianța* peisajului nocturn.

Sub furnalul numărul unu erau doar câțiva oameni. Lucrează goi pînă la mijloc și pielea lor lucește sub reflexele luminilor din hală. Au mari pălării de sub care răsar ochi tinerești și curioși la trecerea mea. «Aranjează» vatra canalului de scurgere a *fontei*. Lucrează în preajma unei temperaturi care mie îmi pirjolește obrazul chiar și doar la o fugă rapidă pe lîngă un vas special la baza căruia fierul cald, unit cu gazul metan, huruie cu o forță uriașă.

La furnalul doi animația crește. Simt o mișcare tot mai însuflețită a oamenilor, a echipei de topitori furnaliști, un avînt care se imprimă tuturor celor din jur: Le văd îmbrăcăminte aspră, protectoare. Niște ordine scurte și, după câteva minute de efort *unanim* al echipei, iată țîșnitura unei coloane de fum, urmată de o *jerbă* de scînteii. În sfîrșit, *jetul incandescent* de fontă *colcăie* prin șanțul dinainte făcut spre gura deschisă a uriașei căldări ce îl așteaptă pe vagonul de pe linia ferată.

O *șarjă* este o minune a tehnicii la care s-a ajuns azi în privința creării fontei. Încărcarea furnalului, închiderea lui, procesul de turnare a fontei, greoi și dificil, sînt automatizate și mecanizate.

Furnaliștii sînt conștienți că munca lor este grea. Fonta devine primul produs al oțelăriei. Ea înseamnă veriga principală în obținerea unui oțel de calitate. De cincisprezece ani la furnal, de douăzeci de ani, iată vîrste impresionante pentru niște oameni care își petrec opt ore pe zi în tovărășia unei temperaturi uriașe.

Ceea ce mă surprinde aici este unitatea oamenilor. Topitori vechi, topitori tineri, o singură familie unită. Stau de vorbă cu câțiva oțelari. Un uriaș cu pieptul gol, de prin părțile Ilfovului, îmi spune cu umor:

— Aici la noi, la oțelărie, se vede munca în tone. Atîta ai făcut, atîta se vede.

Sau un țăran de pe meleagurile Bihorului ajuns azi, după 18 ani, topitor-șef:

— Am venit la Reșița ca să-mi capăt o pîine.

— Și de ce-ai rămas?

— Păi, dacă nu-mi iubeam meseria, nu rămîneam.

— Și ce ziceau în sat oamenii?

— Nu sta, mă Vasile, că te bolnăvești.

— Și?

— Și... uită-te la mine... Un ris cit toată fața îi zgudui trupul bine clădit.

— Și dacă ar trebui să pleci în altă parte, ai pleca?

— Nu mă trage inima să mă duc în altă parte. Omul care-și schimbă des calul nu ajunge departe.

Noaptea trecea lent spre ziuă. O noapte albă în compania jerbelor de flăcări și de metal topit, de unde oțelul reșițean va călători în zori spre *laminoare* și, apoi, mai departe, spre *halele uzinelor* constructoare. În drumul său, primește o calitate în plus, a gîndirii oamenilor.

Cuvinte:	<i>proporție</i>	= aici, dimensiune, mărime;
	<i>rezonanță</i>	= creștere mare a sunetului;
	<i>cifru</i>	= aici, semn care nu poate fi înțeles decît de către cei care îi cunosc sensul;
	<i>ambianță</i>	= mediu, atmosferă în care trăiește cineva;
	<i>fontă</i>	= material cu proprietăți de metal;
	<i>unanim</i>	= care aparține tuturor, fără excepție, general;
	<i>jerbă</i>	= buchet mare de flori așezate cu fața în aceeași direcție;
	<i>jet</i>	= șuvoi luminos de gaz sau lichid cu temperatură ridicată care țîșnește cu presiune;
	<i>incandescent</i>	= a clocoti;
	<i>a colcăi</i>	= încărcătura unui cuptor metalurgic;
	<i>șarjă</i>	= instalație de prelucrare a unui material (aici, a oțelului);
	<i>laminor</i>	= clădire acoperită, avînd o suprafață mare.

Întrebări:

1. Cum arată uzina noaptea?
2. Cum este munca la furnal?
3. De ce furnaliștii sînt mîndri de meseria lor?

Exerciții:

Alcătuți propoziții folosind cuvintele: *animație, însuflețire, avînt, greu, dificil, lucru, muncă.*

Teme:

1. Comentați înțelesul proverbului: «Cine schimbă des calul nu ajunge departe».
2. Descrieți uzina și oamenii ei așa cum ați cunoscut-o din text sau în alte împrejurări (vizite, reviste, televizor).
3. Alcătuți o compunere cu titlul „Ce ne povestește fonta“, în care să urmăriți drumul fontei după ieșirea din șarjă.

«Meseria este brățară de aur».

Ascultă și uită-te bine: nu sînt copaci, sînt oameni!

după Ioan Grigorescu

În Fața Cheii, în cotitura Buzăului, și-a făcut tron din curbura Carpaților și privește codrii de pe întreg continentul cel mai bătrîn și mai falnic brad din România.

De bradul acesta avea grijă un om de prin Tabla Buții: Andrei Pîriianu, zis Brăduț. Spunea că l-a primit cu legămînt de la bătrînul său care, la rîndul lui, îl primise de la bunici, căci și părinții acestora tot pe sub umbra lui și-au petrecut viața.

Primul *mesager* care amintește de moș Andrei Brăduț este o scîndură de brad pe care stă scris: «Loc pentru fumat. Păziți pădurea de foc. Brigadier silvic Andrei Pîriianu, zis Brăduț». Sub inscripție *sălășluiește* o băncuță. Înaintea băncuței, la loc curățat de frunză și iarbă, se deschide o gropiță cît să vîri în ea trei pumni de țărînă, pe fundul căreia se topesc de ploi cîteva resturi de țigări.

Moș Brăduț are vîrfurile limbii muiat în usturătura vorbelor de duh și gura poleită cu *legende*. Legenda codrilor dintre pasul Bratocea și cotitura Buzăului o știu de la el...

Pădurea trebuie păzită ca ochii din cap, fiule. Ea ne ține viața, și fără păduri munții ar fi pustii și s-ar nărui. Codrii ăștia

își au istoria lor. Când pe aici era numai piatră și pustietate, s-a aciuat pe la Colții Dracului o babă româncă, femeie aprigă, meșteră în lecuitul tuturor bolilor omenesti cu *licori* scoase de ea din ierburi și flori de stîncă. De pretutindeni au pornit spre coliba babei Runca toți suferinzii și fiecare își primea din mîinile ei alinarea. Dar cînd era vorba de plată, baba nu cerea altceva decît arăta spre văile *sterpe* ori spre crestele pleșuve ale munților și zicea: «Mergi de sădește acolo sau dincolo un puiet de brad, ori de fag, ori de stejar și aia să-mi fie plata». Fiecare om, un copac. Codrii s-au născut, s-au întins, au acoperit pămîntul trecînd peste munți și dealuri întru *prăsierea păsăretului* și a sălbăticiunilor. Iaca așa s-au născut pădurile pe-aici. Și-ar trebui să nu uităm: fiecare copac, un om!

Și multe mai spunea moș Brăduț.

— Să învățăm oamenii să iubească pădurea. Și s-o prețuiască, și s-o îngrijească așa cum își îngrijesc casele și copiii lor, și s-o înmulțească, și să se uite la lemn ca la aur, și să-i doară inima cînd taie, căci fiecare pom e un om.

— Și altceva?

— Păi... Să țină minte: Copacii cînd sînt mulți, mai multe vifore și mai mari vînturi sprijinesc... Că pădurea vrea să *odraslească* și, uneori, prostia nu-i dă pace... E bine să facem legi pentru păduri, și e bine să facem legi pentru oameni. Că nu-i greu să tai un pom, dar tare-i greu să cioplești om... Iar omu-i precum copacul: cînd de mic se strîmbă, anevoie se mai îndreaptă...

L-am lăsat pe moș Brăduț în codrii lui. Așteaptă pe undeva, pe lîngă cel mai falnic brad din Europa. Îl găsiți în Fața Cheii sau pe potecile din jur, pe unde fiecare pom e un om.

Cuvinte:	<i>mesager</i>	= sol, reprezentant;
	<i>a sălășlui</i>	= a locui, a se adăposti;
	<i>legendă</i>	= povestire în care se explică apariția fantastică a unor plante, animale, lucruri;
	<i>licoare</i>	= aici, băutură cu efect de medicament;
	<i>sterp</i>	= neroditor;
	<i>prăsierea</i>	= înmulțirea păsărilor;
	<i>păsăretului</i>	
	<i>a odrăsli</i>	= a se naște, a se ivi, a crește.

«Codru-i frate cu românul».

Intrebări:

1. Care este legenda codrilor de la cotitura Buzăului? Ce alte legende mai cunoașteți?
2. De ce pădurea este considerată „plăminul verde” al omenirii?
3. Cum contribuie pionierii la ocrotirea naturii?

Exerciții:

1. Înlocuiți cuvintele următoare cu altele din text cu înțeles contrar:
lesne —
îndreaptă —
2. Explicați înțelesul propozițiilor: „Că nu-i greu să tai un pom, dar tare-i greu să cioplești om...”, „Iar omu-i precum copacul: cînd de mic se strîmbă, anevoie se mai îndreaptă”.

Teme:

1. Delimitați fragmentele orientîndu-vă după următorul plan:
— Bradul de la Fața Cheii;
— Mesagerii brigadierului silvic Andrei Pîrîianu;
— Legenda codrilor de la cotitura Buzăului;
— Sfaturile lui moș Brăduț.
2. Vorbiți despre importanța pădurilor pornind de la sfatul lui moș Brăduț: „Oamenii... să se uite la lemn ca la aur”.

1
2
3
1
2
3
1
2
3
1
2
3
1
2
3

Cuiele
(lectură)

după Pop Simion

Omul avea un fecior rău cum e fierea. Lenea curgea de pe el, în timp ce cu ușorul trai era frate de cruce. Doar de blestemății și rele era bun. Tătine-său nu-l bătu, cum făceau alți părinți. Bătu câte un cui în ușa de fiecare boacănă a neisprăvitului; cuiul și fapta de ocară.

Timpul curse, ușa se umplu; deveni zid de cuie. N-aveai unde pune un deget și fiul omului se înfurie, vorbind către tatăl său:

- Nicăieri ca la noi. De ce ai bătut cuie în ușa?
- Tu le-ai bătut, zice tatăl.
- Eu?
- Da. N-ai făcut tu rele, duium, cutare și cutare, nu mai țin minte câte, multe, fără număr?
- Făcut, recunosc fiul.
- De fiecare faptă rea am înfipt câte un cui. Privește, ăsta ești, vorbi tatăl, posomorîndu-se rău.

— Nu-i supărare, cuiele se pot scoate; eu voi fi acela, promise fiul.

— Poate făcînd tot atîtea fapte bune, spuse tatăl și își văzu de propriile griji.

Odrasla își luă rolul în serios, se făcu alt om, de nerecunoscut, încît fapta de laudă și actul de mărinimie deveniră obișnuință. Nu trecea zi să nu ia cleștele spre a scoate un cui-două din ușa fărădelegilor lui.

Timpul curse, ușa se goli și fiul alergă într-un suflet la tatăl său, care albise pe cap, trăgea să moară. Spuse către el, strălucind de bucurie:

- Văzut-ai, tată? Nu mai e nici un cui. Le-am scos pe toate!
- Dar găurile?

Teme:

1. Povestiți o faptă bună făcută de voi, care a atras bucuria părinților.
2. Citiți povestirea *Micul copist* din cartea *Cuore*, de Edmondo de Amicis.

Proverb:

*Copiii — cinstea părinților,
iar părinții — lauda copiilor.*

Cheia

(lectură — fragment)

de Mihail Sadoveanu

Sînt treizeci și doi de ani de cînd m-am întîlnit întîi cu marele meu învățător Ion Creangă. Eram un ținc bălănel, cu capul mare și privirea sfioasă. Și învățam la domnu Trandafir, într-o odaie care mi se părea atunci grozav de mare, pe care mai tîrziu, cu ani în urmă, am regăsit-o mică și întunecoasă. Acolo, în bănci lungi, crestate cu cuțitașele, stăteau îngrămădite toate odraslele gospodarilor din Vatra Pașcanilor.

Cartea pe care mă năcăjeam, urmărind cu degetul și cu priviri mirate buchii mari, întortochiate și cîrligate ca niște gîngăanii, era abecedarul lui Creangă. Era o carte fără imagini, încîlcită și misterioasă. Învățasem pe de rost aproape toate cuvintele normale, și-n fața mea era tot pîclă de nepătruns. Cînd deodată, într-o zi, ca-ntr-o scăpărare de lumină, i-am găsit cheia...

Era început de primăvară, prin martie, și pe ferestrele deschise năvălea lumină nouă, ca o fulguire de aur. Domnu Trandafir ne privea vesel cu ochii lui negri.

.....
— Băieți, zise deodată domnu Trandafir, astăzi trebuie să ieșim și noi ca gizele, la soare...

Într-un freamăt de bucurie, ne împulzirăm spre ușă și ieșirăm în cerdacul larg, de unde se vedea, revărsat pe vale, șesul cel mare al Siretului, sub aburi subțiri...

Pe cînd copiii se rînduiau cumiți în cerdac, eu rămăsei cu ochii holbați în cerul nalt și strălucit, unde vedeam pentru întîia oară în viața mea plutind un unghi de paseri negre. În liniștea care se făcu, le auzeam strigătul alb și straniu.

— Vin cocoarele, zise domnu Trandafir. Și eu repetai, în minte, fericit, cuvîntul acela nou... Băieți, urmă apoi învățătorul, astăzi e ca o zi de sărbătoare ș-avem să legăm și noi puțintel cartea de gard. Am să vă cetesc o poveste scrisă anume pentru voi și care se cheamă *Capra cu trei iezi*...

În mine pătrunse o înfiorare caldă, ca totdeauna cînd se pregătea domnu Trandafir să ne cetească ceva.

Și ascultai cu ochii pe jumătate închiși povestea cu ieduții, cu cumătrul lup și cu biata capră văduvă. În depărtare, spre Siret, vibra lumina.

.....
— Povestea asta, vorbi într-un tîrziu domnu Trandafir, e scrisă de Ion Creangă, cel care a făcut și cartea pe care trudesce bucherii noștri... Eu îl cunosc pe Ion Creangă, urmă el cu oarecare mîndrie. L-am văzut vara trecută, la o adunare de învățători. Să știți voi că el are un dar de povestește așa de frumos, parcă ne-ar spune mama povești, în seri de iarnă, la gura sobii...

.....
Mă întorsei cătră lecțiile mele chinuite, la paginile înnegrite și scrijelate cu unghia. Nu știu ce lumină a trecut din soarele primăverii în ochii mei. Nu știu ce înțelegere bruscă, izvorită din adîncurile măruntii mele ființi, a legat deodată, ca un fulger, semnele și cuvintele. Cu o clipă mai nainte eram ca în fața unor hieroglife. Acum, cu bătăi de inimă, înțelegeam că am găsit cheia care deschide taina cetirii.

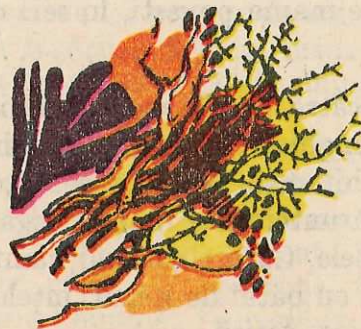
Acest ceas al luminii și al înțelegerii celei mari a rămas legat în amintirea mea cu *Capra cu trei iezi*... Mergând fericit spre casă, mă opream din loc în loc și priveam piraiele primăverii, care curgeau cîntînd și scînteind pe marginea drumului. Pe urmă deschideam abecedarul și-mi verificam descoperirea...

N-am îndrăznit multă vreme să spun nimănui nimic nici despre epoca de întuneric, nici despre cheia de aur pe care o găsisem într-o zi cu soare. Cum am ajuns acasă, m-am gheboșat asupra cărțuliei mele și-am izbutit să scot din ceață *Ursul picilit de vulpe* și *Acul și barosul*, povestirile pentru copii ale lui Creangă, de la sfîrșitul vechiului și uitatului său abecedar.

De-atunci, dragostea cătră marele meu învățător a rămas neștirbită.

Teme:

1. Căutați în dicționar cuvintele *buche* și *hieroglifă*, precum și alte cuvinte pe care nu le cunoașteți încă.
2. Povestiți cum s-a născut dragostea pentru poveștile lui Ion Creangă în inima micului școlar. Care a fost „cheia” ce a deschis micului școlar taina citirii?

Prețul pînii

de Grigore Beuran

— Șapte și douăzeci, zise *fochistul*, privind-și ceasul. Oare ne mai țin mult aici? De-am ajunge odată...

— O să ajungem, n-avea grijă. La nouă o să fim la Cluj, iar la nouă treizeci la depou, răspunse mecanicul. O să te saturi de somn. Și eu pic de oboseală, dar mă țin... De cîte ori vine somnul, scot capul afară și vîntul îmi aruncă zăpadă în față, mă răcorește, îmi ducе somnul. Fă și tu la fel. Omul nu trebuie să se lase biruit de nimic. Gîndește-te la cei de pe front!

Fochistul, proptit în coada lopeții, cu ochii ațintiți în vilvătaia focului, simțea oboseala în oase, în mușchi și mai ales în pleoape.

— Ce vreme ticăloasă! spuse mecanicul. Numai să nu înzăpezească linia, că atunci n-ajungem nici mîine la Cluj.

Îl privi apoi pe fochist. Era un băiat tînăr, n-avea încă douăzeci de ani. Îl chema Petre și mecanicul ținea mult la el.

Petre era ager la minte și harnic. Se purtase bine în cursa aceasta și mecanicul era mulțumit de el. Și Petre era mândru. Era prima cursă din viața lui în care nu închisese ochii treizeci și șase de ore în șir. Mecanicul îl privi și i se făcu milă de el: «Nu mai poate! L-a biruit oboseala!»

— Nu plecăm? întrebă fochistul.

— Nu, mai stăm aproape o oră. Stai jos și încearcă să dormi puțin. Am să te trezesc la plecare.

Fochistul alimentă mașina cu cărbuni, apoi se înveli în subă și, oftând ușurat, se trinti pe banchetă. Adormi. Mecanicul zîmbi îngăduitor și-i ascultă sforăiturile.

Deschise ușa și sări în noapte. Privi în lungul trenului, dar nu zări țipenie de om. Răniții dormeau, medicii dormeau, șeful trenului dormea. Ninge lin. În depărtare se auzi șuieratul unei locomotive. Clipeau lămpile de semnalizare de la macazuri.

— Aha, vine! zise mecanicul și urcă scara locomotivei plină de zăpadă și gheață.

Zări apoi felinarul *impiegatului*. Trenul trecu vuind năprasnic. Era un tren militar. Când vuietul trenului se îndepărtă, se apropie *impiegatul*, îi înaintă documentele spunându-i:

— Drum bun! Pînă la Cluj ai liber!

Porni. Trenul plecă lin. Din cînd în cînd, la curbe, micșora viteza, strunea locomotiva. Se lupta cu somnul, cu oboseala, cu pleoapele. Zări în depărtare Clujul. Scoase un oftat de ușurare, apoi îl privi pe fochist. Sforăia. Mecanicul zîmbi, ca un tată înțeleghător.

Trenul intră în gară și trase la *rampă*. Aici așteptau mașinile pentru răniți, medici, surori. Îl trezi pe fochist.

— Petre! Sus! Sîntem la Cluj! În depou, băiete! O să dormim patruzeci și opt de ore!

La depou, spre surprinderea lor, era prezentă toată conducerea.

— Noroc, salută mecanicul.

— Noroc, Ioane! răspunse șeful de tură. Bine-ai venit! Pe tine te așteptam. Trebuie să pleci acum la Cîmpia Turzii.

— Eu? De treizeci și șase de ore n-am închis ochii. Vă dați seama?

— Trebuie, Ioane, altfel nu ți-am cere. N-avem pe cine trimite. Locomotiva care aducea trenul cu făină din Banat s-a defectat la Cîmpia Turzii. Trenul trebuie să fie la Cluj pînă la orele

patru dimineața, altfel, mîine orașul rămîne fără pîine. Camioanele așteaptă la rampă, șoferii nu dorm, așteaptă și brutarii, cu cuptoarele încinse.

Mecanicul privi în pămînt, apoi se uită cu coada ochiului la fochist.

— Dacă trebuie, zise fochistul, atunci trebuie. N-o să lăsăm orașul fără pîine. Omul trebuie să fie tare, că de aceea e om, spuse el plin de mîndrie, fără să-și dea seama că repetă cuvintele mecanicului.

— Păi, să mergem atunci. Trebuie să mergem, zise și mecanicul.

Și, în timp ce mîncau mămăligă rece, ouă și ceapă, telefonul sună. Șeful de tură ridică receptorul. Mecanicul și fochistul ascultară răspunsurile șefului lor și înțeleseseră că el vorbește cu Județeană P.C.R.

— S-a făcut, tovarășe secretar, acum au picat din cursă. În zece minute pornesc. Nici o grijă! Oameni de nădejde! Un comunist și un utecist. Da, da! făina va fi la timp la Cluj. Am să le transmit. Noapte bună. Noroc, tovarășe secretar.

Mecanicul și fochistul înghițiră ultimele firimituri și, ascultînd pe șeful de tură, se înviorară. Și cînd locomotiva trecu pe lîngă fabrica de încălțăminte, unde schimbul doi lucra din plin, pe lîngă casele orașului cu luminile stinse, în care oamenii dormeau liniștiți, oboseala pierise. Focul din cuptorul locomotivei dogorea puternic. Fețele le străluceau poate din cauza flăcărilor, poate de altceva. Era în privirea lor tăria omului conștient că trebuie să învingă orice greutate.

Cuvinte:

fochist = muncitor care îngrijește focul la cazane;
impiegat = funcționar la serviciul de mișcare a trenurilor;
rampă = teren amenajat în stații pentru încărcarea și descărcarea vagoanelor.

«Nu ești bun de nimic,
dacă ești bun numai pentru tine.»

Intrebări:

1. Care sînt principalele momente ale povestirii?
2. Ce trăsături caracterizează cele două personaje? (Gîndiți-vă la faptele lor: țineți seama și de convorbirea dintre ele, ca și de părerea tovarășilor de muncă.)

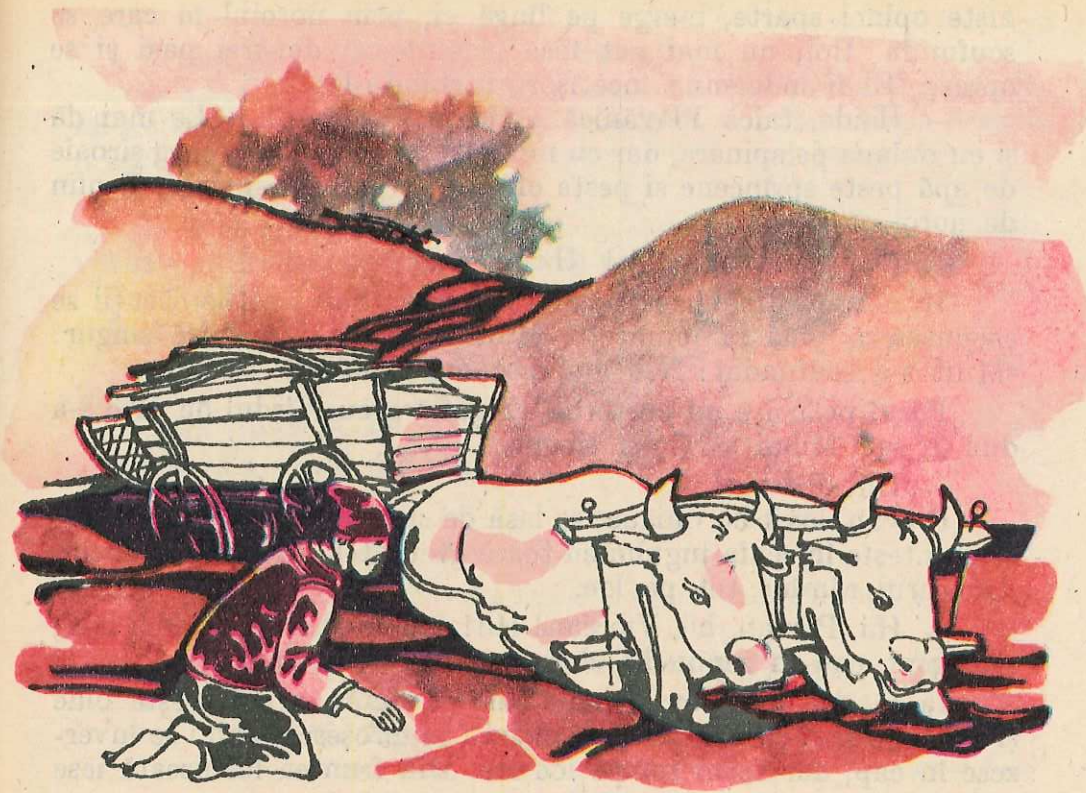
Exerciții:

Inlocuiți cuvintele subliniate cu altele avînd același înțeles:

Era în *privirea* lor *tăria* omului conștient că *trebuie* să *îvingă* orice *greutate*.

Teme:

1. Explicați de ce le străluceau fețele celor două personaje la plecarea în cursă.
2. Povestiți în scris o întâmplare din viața colectivului vostru de elevi. Dați-i titlul „Omul trebuie să învingă orice greutate“.

Plăvanii

(lectură)

de I.C. Vissarion

E toamnă. Tot cerul parcă s-a pornit pe plîns. De sus cad picături mici prin ceața umedă și deasă. Frunzele pomilor și iarba se amestecă cu apa și noroiul.

Oamenii, îmbrăcați în zeghii peticite, cu căciulile roase pe margini, cu picături de apă atîrnate pe mustățile ce spînzură și ele în jos, trec pe drum, călcînd ferit. Noroiul e mare și subțire ca laptele bătut.

Pe drumul ce vine de la moșia boierească, se vede un cîrd de căruțe venind încet-încet. Sînt oameni ce au lucrat pămîntul boierului și acum își aduc pe la case partea lor de porumb dijmuit. Cei cu vite bune merg mai lesne. Alții împing din răsputeri.

Sosește și Mihai, cel de pe urmă... Boii lui sînt mici, aproape niște viței, și merg încet, suflînd aburi groși pe nări. Mihai, cu

niște opinci sparte, merge pe lângă ei, prin noroiul în care se scufundă. Boii nu mai pot însă: înaintează doi-trei pași și se opresc. El îi îndeamnă încetșor, vorbindu-le:

— Haide, taică Plăvănică... Haide, Viorean!... Le mai dă și cu nuiua pe spinare, dar cu milă. De pe căciula lui curg șiroaie de apă peste sprincene și peste obrajii lui galbeni și slabi. E plin de noroi.

— Hii, băieții taichii! Hii!...

În noroiul din vilcea boii se opintesc, dar... roțile căruții se ascunseseră pînă la jumătate. Mihai se uită și se miră singur: «Mult s-a scufundat! N-o mai pornesc de-aici!»

Părul pe boi e ud cu totul. Ei suflă greu. Cîrdul de care s-a dus în sat. Mihai a rămas singur.

— Hii, Plăvan!

Plăvan, lovit cu nuiua, se lasă de spate, pufnește cu putere, se opintește în ceafa jugului cu toată greutatea, cade în genunchi, dar carul rămîne tot pe loc.

— Hii, Plăvan, hii, Viorean! Hii!... și el izbește amîndoi boii; boii gem, cad în genunchi, dar carul tot nu se mișcă.

Ia căciula din cap; o pune sus, pe umăr, o potrivește bine și împinge și el carul: obrajii galbeni i se înroșesc, ochii i se înverzesc în cap, dar carul tot pe loc stă. Din fruntea lui uscată iese sudoare.

— Hiiii!... și împinge; ochii i se înroșesc, boii cad, gem, dar nu pot.

Ploaia se scurge și se amestecă cu umezeala ochilor lor mari și blînzi.

Se întunecă. Mihai stă și se scarpină în ceafă. Cerul e vînat și ceața se rostogolește la trei, patru staturi de om. Din spinarea udă a boilor, vîrgată de lovituri, aburi se ridicau în sus, ca de la un cazan cu apă clocotită.

— Adică de ce să-i mai bat? se gîndește el. Oare viața lor e mai bună decît a mea?

Se uită în ochii lor. Le văzu picăturile limpezi ce le spînzurau de genele ochilor, le privi mut și le șterse apoi cu mîneca min-teanului lui.

— Nu mai plîngeți, frații mei, nu mai plîngeți că nu vă mai bat!

Și iar le șterse ochii de picăturile de ploaie sau de lacrimi, îi netezi pe spinare și apoi merse la căruță, puse în tirne cîte zece porumbi și le puse dinainte.

Îi dejugă și începu să le vorbească:

— Lacrimile și sărăcia ne unesc. Mă duc să caut alți boi, să vie să vă ajute! Mîncăți! Voi l-ați arat, voi cădeați pe brazde pentru el ca și acum!... Să-l împărțim! Și cînd l-om sfîrși, om muri cu toții!...

Boii îl privesc duios... Suflete mute, poate îi înțelegeau vorbele și-l iertau pentru loviturile pe care le dăduse pînă atunci.

El așteaptă să ia boii porumbi din tîrnă, dar ei suflau greu și încă nu luau.

— Bieții plăvanii!... Mîncăți, frățiori, că vi-l dau cu toată inima!

Apoi plecă în sat, să ceară ajutor doi boi de la cineva, ca să-l scoată și pe el din nămol.

Teme:

1. Explicați, cu ajutorul dicționarului, cuvintele neînțelese din text.
2. Subliniați cuvintele care exprimă dragostea lui Mihai pentru animalele sale, cu care muncește.
3. Mai citiți: *Ctinele grănicerului*, de Grigore Alexandrescu, *Bietul Tric*, de Ioan Alexandru Brătescu-Voinești și *Leul și cățelușa*, de Lev Tolstoi.

Datini de Anul Nou

Plugușorul

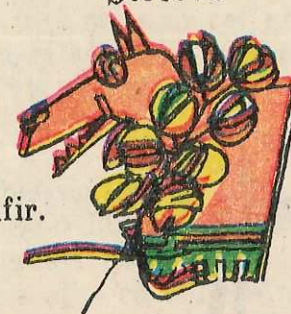
(fragment)

Flutură mîndre cravate
Pe piepturi înflăcărâte,
Care astăzi au venit,
Președintelui iubit
Să-i ureze «La mulți ani!»
La mulți ani cu sănătate
Că ne crește-n libertate
Sub un cer de pace blînd
Fără bombe șuierînd;
Mult iubit conducător,
Azi venind la plugușor

Ne-angajăm ferm și deplin
Ca în anii care vin
Să răspundem pe măsură
Prin muncă și-nvățătură
Drumului ce ni-i deschis
Către culmile de vis.
S-avem gîndul temerar,
Spiritu — revoluționar!
Să fim stegarii omeniei,
Partidului, României!

Sorcova

Sorcova, vesela,
Să trăiți, să-nfloriți
Ca un măr,
Ca un păr,
Ca un fir de trandafir.

Tare ca piatra,
Iute ca săgeata,
Tare ca fierul,
Iute ca oțelul,
La anul și la mulți ani!

Întrebări:

1. Ce urare este adresată conducătorului iubit al partidului și statului nostru cu ocazia Anului Nou?
2. Ce angajamente își iau copiii, purtători ai cravatelor roșii cu tricolor, pentru anii viitori?
3. Ce i se urează omului în colindul „Sorcova“?
Explicați cu propriile voastre cuvinte.

Țara

de Nicolae Labiș

Zăpada jucăușă s-a așternut pe țară.
Și-adună baba Iarna troienile în clăi.
În seri cu lună rece trec sănii, parcă zboară,
Cu scîrțîit de șine și zvon de zurgălăi.
.....

Iar zările întinse îți sorb privirea parcă;
Se-adună depărtarea. Și nemișcat rămîn
În bătătura țării, ca-ntr-o ogradă largă
În care împreună cu-ai mei rămîn stăpîn.

Îmi rostuiesc averea: furnale-n Hunedoara,
Cărbune la Petrila, pe Prahova țitei,
Mii de pătule-n care porumbul și secara
Și grînele se-ndeașă în sacii mari și grei.

Iar prin păduri, cu coarne pe spate despletite,
Am cerbii mei și țapii cei negri și țîntați;
Am urșii ce-și sug laba în hrubele tihnite,
Visînd un vis sălbatic, de iarnă în Carpați.

Semn de belșug, zăpada cîmpiile încarcă,
Și-i totul de-o lumină solemnă inundat.
Se-aud chemări de muncă și-i liniște, și parcă
Întinderile-s albe ca sufletu-mi curat.

Cuvinte:

a rostui = a pune în ordine;
pătul = construcție de lemn ridicată pe stlpi, în care se
păstrează știuleții de porumb;
țîntat = cu pată albă în frunte;
hrubă = bîrlog, adăpost, bordei săpat sub pămînt.

Întrebări:

1. Cum i se înfățișează poetului priveliștile iernii?
2. Cum își exprimă poetul dragostea de țară?
3. De ce spune poetul:

„În bătătura țării, ca-ntr-o ogradă largă
În care împreună cu-ai mei mă simt stăpîn“?

Exerciții:

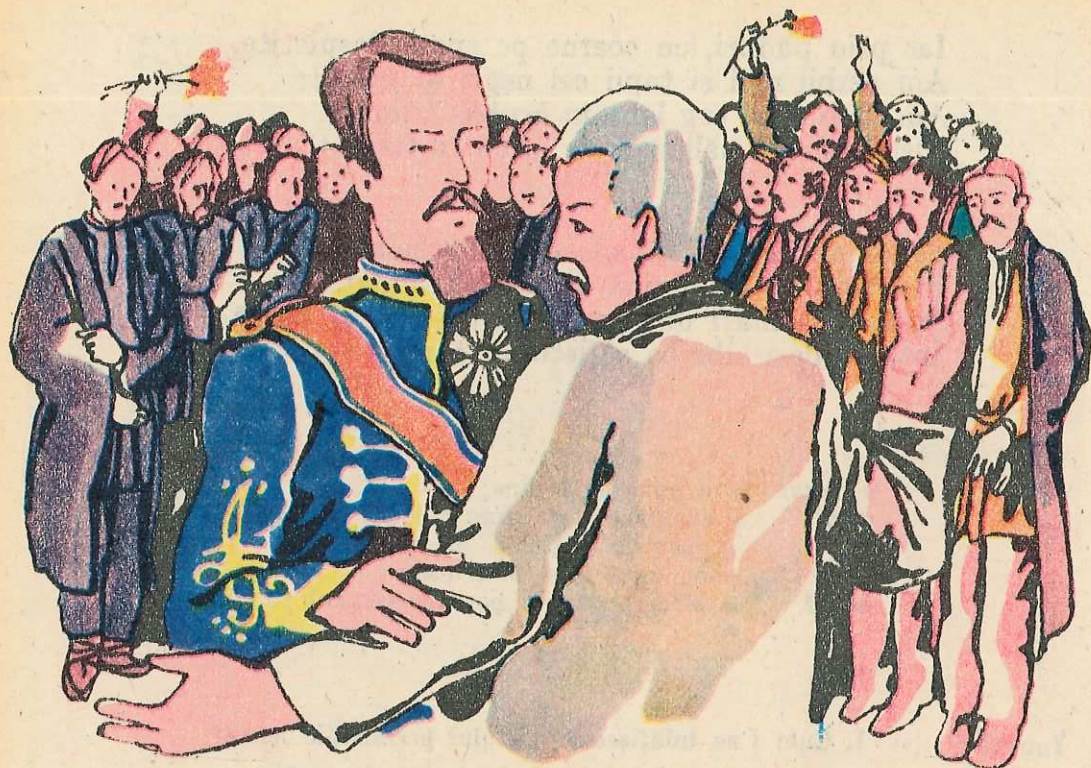
Alcătuieți propoziții cu înțelesurile diferite ale verbului
„a sorbi“:

- a bea repede, cu lăcomie;
- a asculta cu interes cuvintele cuiva;
- a inspira adînc mireasma, parfumul, aerul.

Teme:

1. Alcătuieți o compunere despre iarnă cu ajutorul expresiilor poetice din text.
2. Subliniați cuvintele care numesc bogățiile țării rostuite de poet.

«Munca este izvorul oricărei avuții.»

Moș Ion Roată și vodă Cuza

de Ion Creangă

Între țărani fruntași care au luat parte, împreună cu boierii, [...] la adunările ce hotărau Unirea, era și moș Ion Roată, om cinstit și cuviincios, cum sînt mai toți țărani români de pretutindeni. Numai atîta, că moș Ion Roată, după cîte văzuse și după cîte pățise el în viața sa, nu prea punea temei pe vorbele boierești și avea gîdilici la limbă, adică spunea omului verde în ochi, fie cine-a fi, cînd îl scormonea ceva la inimă [...]

Într-una din zile, cum vorbea frumos un boier dintre cei tineri, iaca și moș Ion Roată sare cu gura:

— Aveți bunătate să vorbiți mai moldovenește, cucoane, să ne dumirim și noi; căci eu, unul, drept să vă spun, nu pricep nimica, păcatele mele!

Un oarecare boier întîmpină atunci pe moș Ion Roată, zicîndu-i cu glas poruncitor și răutăcios:

— Dar ce nevoie mare este să înțelegi tu, moșicule? [...] Auzi obrăznicie! Tu... cu optzeci de mii de fâlci de moșie, și el un ghiorlan c-un petic de pămînt, și uite ce gură face alătura cu mine!...

Moș Ion Roată, simțindu-se lovit pînă în suflet, răspunde atunci cu glas plîngător:

— Dar bine, cucoane, dacă nu v-a fost cu plăcere să pricepem și noi cîte ceva din cele ce spuneți dumneavoastră, de ce ne-ați mai adus aici să vă bateți joc de noi? Ei, cucoane, cucoane! Puternic ești, megieș îmi ești, ca răzeș ce mă găseș, și știu bine că n-are să-mi fie moale, cînd m-oi întoarce acasă, unde mă așteaptă nevoile. Dar să nu vă fie cu supărare, ia, palmele aceste țărănești ale noastre străpunse de pălămidă și pline de bătăături, cum le vedeți, vă țin pe dumneavoastră de-atîta amar de vreme și vă fac de huzuriți de bine.

La aceste vorbe, [...] colonelul Alexandru Cuza a dat mîna prietenește cu moș Ion Roată.

În sfîrșit, [...] s-a încuviințat „Unirea“, și apoi deputații s-au întors fiecare la vetrele lor.

Peste cîtiva ani după aceasta, trecînd Cuza-Vodă spre București, a poposit la Agiud, unde l-a întîmpinat o mulțime de lume, ca pe un domnitor... Și, cînd colo, un țăran bătrîn cade în genunchi dinaintea domnitorului, sărutîndu-i mîna, cu lacrimile în ochi.

— He, he! moș Ion Roată, prietenul și tovarășul meu cel vechi! Ridică-te, moș Ioane, și spune-mi, fără sfială, ce durere ai! Ți-a făcut cineva vreun neajuns?

Moș Ion Roată, văzînd că, după atîția ani de zile, nu l-a uitat colonelul Alexandru Cuza și că l-a primit cu atîta bunătate, [...] începe a se jălui cum urmează:

— Luminarea voastră! De cînd cu păcatul cel cu adunarea n-am mai avut zi bună cu megieșul meu cel puternic, stăpînul unei moșii foarte mari, pe care-l cunoști Măria ta... Dar de cum am ajuns acasă, goană și prigoană pe capul meu, din partea boierului, în tot feliul.

Întîi și-ntîi, a pus înadins pe feciorii boierești să-mi caute pricină și să mă aducă la sapă de lemn... Și astăzi împușcă-i porcii; mîine, vacile și boii; poimîine, căișorii; în altă zi ie-i oile dinapoi cu grămada și du-le la curte. Îți poți închipui, Măria ta, ce urgie grozavă era pe capul meu!

Văzînd eu de la o vreme că nu mai încetează cu jafurile, mi-am luat inima-n dinți și m-am dus la boieriu să mă jeluiesc.

Și boierul, în loc de un cuvânt bun, m-a scuipat drept în obraz, de față cu slugile sale, [...] încît am crezut că a căzut ceriul pe mine de rușine!... Și cu rînduiala asta, Măria ta, în cîtiva ani de zile m-au calicît cu desăvîrșire și mi-a ridicat și cinstea, care pentru mine a fost cel mai scump lucru!

Cuza-Vodă a stat neclintit și s-a uitat țintă la moș Ion Roată, cît a vorbit el. Și cînd a isprăvit vorba, vodă i-a pus două *fișicuri* cu *napoleoni* în mîna, zicîndu-i cu bunătate:

— Ține, moș Ioane, acest mic dar de la mine și întîmpină-ți nevoia...

Lui moș Ion Roată i se umplură din nou ochii de lacrimi și, sărutînd mîna lui vodă, ca semn de mulțumire, zise oftînd:

— Dar cu rușinea ce mi-a făcut, cum rămîne, Măria ta?

— Cu rușinea, iaca așa rămîne, moș Ioane, zice Cuza-Vodă, sărutîndu-l și pe un obraz și pe altul, în fața mulțimii adunate acolo. Du-te și spune sătenilor dumitale, moș Ioane, că pe unde te-a scuipat boierul, te-a sărutat domnitorul țării și ți-a șters rușinea.

Cuvinte:

- falce* = veche măsură de suprafață (aproape un hectar și jumătate);
ghiorlan = bătăran, țopirlan;
megieș = vecin;
răzeș = țăran liber, care avea o bucată de pămînt moștenită din tată în fiu;
pălămidă = plantă cu frunze spinoase, păroase și cu flori roșii;
fișic = sul de monede metalice înfășurate în hirtie;
napoleon = monedă franceză de aur care a circulat și la noi.

Întrebări:

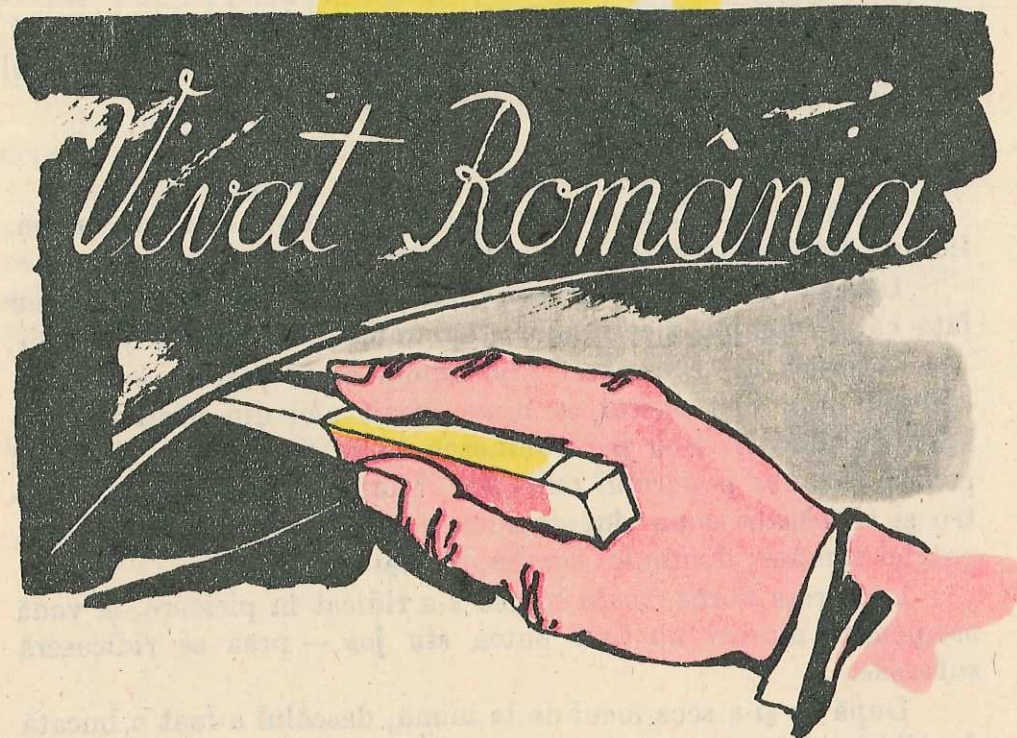
1. De ce îl persecuta boierul pe moș Ion Roată?
2. Cum l-a adus la sapă de lemn?

Teme:

1. Explicați de ce domnitorul Ioan Cuza l-a numit pe moș Ion Roată „prietenu și tovarășul meu cel vechi“?
2. Scrieți impresiile voastre despre omenia domnitorului Alexandru Ioan Cuza. Amintiți-vă și alte povestiri (de exemplu, *Ocaua lui Cuza*).

«O țară nu poate fi puternică și independentă fără ridicarea din mizerie și sărăcie a cetățenilor»

ALEXANDRU IOAN CUZA

Peste 50 de ani

(lectură — fragment)

de Ion Luca Caragiale

Sînt aproape cincizeci de ani de cînd am fost de față la o strălucită *solemnitate*.

Era găzduit în Ploiești Cuza-Vodă. Primul domn al țărilor unite, înconjurat de toți notabilii orașului și de mulțimea poporului, venea să asiste la deschiderea anului școlar.

Într-o baracă *vastă*, unde se țineau (...) cursurile de clasa întâia și a doua primare, plină de copii, care de care mai sărăcuți, îmbrăcați de sărbătoare — stam toți în picioare, tremurînd de neastîmpărul emoției.

Deodată se aud afară, de departe, urale zguduitoare; încet-încet, se apropie... În sfîrșit!... vine... vine... A venit... Drepti!

Smirnă toți! și din toate piepturile, la comanda neuitatului nostru dascăl, inimosul Basil Drăgoșescu, pornește un întreit ural de pîrtie din încheieturile bătrînelor ei birne vasta baracă.

Vodă s-a oprit în prag; se uită la noi dintr-un capăt la altul al șirului de bănci și, cu glas mareț, ne strigă:

— Să trăiți, băieți!

Iar noi, încă de trei ori ural!

Vodă s-așază lîngă catedră pe un *jeț* mare, și toată lumea, fiecare după potriiva lui, de jur împrejur.

Dascălul nostru, adînc emoționat, cu spatele la tablă și cu fața către domnu, zice d-abia stăpînindu-și tremurătura bărbii:

— Măria ta, Dumnezeu știe numai ce se petrece acuma în sufletul unui biet dascăl ca mine, venit aici din părțile românești de dincolo. Rog pe Dumnezeu să te ție sănătos și voinic pentru fericirea poporului românesc. Mîntea, brațele, sîngele nostru și al acestor copii sînt de-acuma închinat neamului român, patriei române, domnului român, Măriei tale!

La aceste vorbe, toată lumea s-a ridicat în picioare, și vodă asemenea; nimeni nu mai putea sta jos — prea se ridicaseră sufletele.

După ce și-a scos focul de la inimă, dascălul a luat o bucată de *tibișir*, s-a-ntors către noi, și a zis:

— Copii! după secole de-ncruntare, astăzi ne zîmbește și nouă, românilor, bunul Dumnezeu. De astăzi încolo, ne-am căpătat iar onoarea de popor liber, de popor latin...

Și cum scria el frumos, ca de tipar, a scris pe tabla neagră:

„*Vivat* România! *Vivat* Națiunea Română! *Vivat* Alexandru Ioan întii, Domnul Românilor!”

Și bravul nostru dascăl n-a mai putut stăpîni emoția și s-a pornit pe plîns; a plîns toată lumea, și părinții, și copiii; iar vodă, ținîndu-se cît putea și ștergîndu-se la ochi cu batista, a bătut pe umeri pe dascăl și i-a zis:

— Să trăiești! Cu români ca tine n-am teamă!

Ne-a mîngîiat apoi pe noi, ne-a-ndemnat să ascultăm de dascălul nostru și a plecat cu suita, cu poporul și cu toți după el. Seara, luminație. A doua zi, l-am dus iar toată lumea pe jos împrejurul și în urma trăsorii, mergînd la pas, pînă la Bărcănești, la cîțiva kilometri afară din oraș. Acolo s-a oprit trăsura domnului, iar el, ridicîndu-se-n picioare, a strigat:

— Vă mulțumesc de buna voastră primire. Acum, duceți-vă acasă, că nu puteți merge cu mine pînă la București; și eu am treabă mîine acolo; trebuie să dăm bice cailor. Să mergem fiecare la datoria noastră și de-acu, toți, pe treabă! Rămîneți sănătoși! să ne vedem sănătoși!

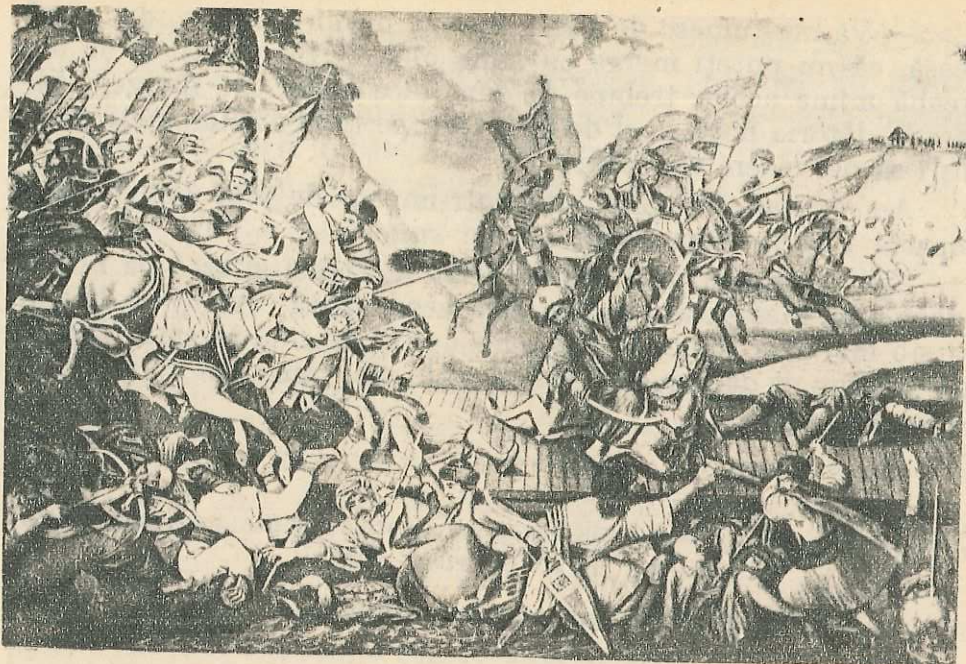
Am strigat ural pînă cînd într-un nor de praf s-au pierdut departe trăsura domnească cu ale *suitei*.

Așa entuziasm n-am văzut altul de-atunci și cred că numai odată s-ar mai putea vedea; dar acea odată, sînt prea bătrîn ca s-o mai sper apuca... Îmi pare destul de rău de asta, dar nu atît de rău cît dacă n-aș crede că alții, mai tîrziu ori mai curînd, tot o vor apuca.

Teme:

1. Căutați în dicționar următoarele cuvinte: *solemnitate*, *notabili*, *vast*, *jeț*, *tibișir*, *vivat*, *suită*.
2. Alcătuiți rezumatul povestirii.

Giurgiu — Călugărenii

(lectură)

de Alexandru Vlahuță

Sosim în fața orașului Giurgiu. Dunărea liniștită, largă, are aspectul unui lac frumos, poleit de razele soarelui.

Pe-aici și-a întins pod peste Dunăre, acum trei sute de ani, bătrînul și nebiruitul Sinan-Pașa. El venea cu oaste multă și cu vîlvă mare, hotărît să sfarme — o dată pentru totdeauna — cuibul acesta de viteji, care de-atîta timp stăteau străji neadormite la porțile Europei apusene și nu lăsau puterea *Semilunei* să-și întindă mai departe valurile-i *cotropitoare*. Pentru fericirea poporului nostru, pe vremea aceea, Domn în Țara Românească era Mihai Viteazul, una din cele mai eroice figuri din istoria omenirii. Văzînd el ce potop de oaste vine asupra-i și cugetînd că o luptă în cîmp deschis nu e cu putință, se retrase la cîteva ceasuri departe de Giurgiu, pe valea Neajlovului, la locul numit Vadul Călugărenilor. Aici, drumul spre București trecea printre

două dealuri acoperite de păduri. Valea era îngustă și mlăștinoasă. La intrare era un pod lung de lemn peste băltoacele Neajlovului. Mihai trecu podul și se așeză în strîmtoarea aceasta, ca într-o cetate. Puțini erau la număr ostașii lui, dar inimoși, încercați în luptă, cu multă iubire de țară și hotărîți cu toții a-și da scump viața. Împărțiți în cete, așteptau pe vrăjmaș și-și plănuiau loviturile. A patra zi, pe la *nămezi*, pîndarii de pe *măguri* zăriră dinspre Giurgiu un nor mare de praf, întunecînd văzduhul. Spre seară oastea marelui *Vizir*, de zece ori mai numeroasă decît a lui Mihai, era împînzită la gura *vadului*, dincolo de pod. Din fundăturile codrului, românii își măsurau vrăjmașul cu care aveau să dea piept a doua zi. Noaptea și-o petrecură sfătuiînd împrejurul focului. Cînd se lumină de ziuă, toți erau în picioare, nerăbdători, gata de luptă.

Mihai se plimbă printre ei. Privirea și vorba lui dau sufletelor încredere și brațelor tărie.

— „Cu inimă, copii, și nu pierdeți nici o mișcare! Gîndiți-vă că de vitejia voastră atîrnă azi *destinele* țării, mîndria și viitorul neamului nostru!..“

Cumplită a fost lupta și mult sînge s-a mai vărsat pînă să se hotărască biruința acelei zile. De trei ori s-au izbit, din ce în ce mai îndrjite și mai furioase, cele două armate. Mihai, în fruntea călăreților, smulgînd o secure din mîna unui soldat, dă pînteni calului și în mulțimea înspăimîntată retează dintr-o lovitură capul lui Caraiman-Pașa și învălmășește cu ai săi șirurile rupte și zăpăcite de iuțeala izbirii. Sinan, fierbînd de mînie, își ridică grosul armatei și trece podul. Mihai se face că se retrage și-i lasă să înainteze puțin în strîmtoare, unde mulțimea, neputîndu-și desfășura rîndurile, nu mai era așa primejdioasă. Turcii încep să se creadă biruitori, cînd deodată se trezesc izbiți în față de oastea învăpăiată a lui Mihai. Puterea, și mai ales iuțeala atacului neașteptat, îi oprește în loc; loviturile, care curg ca grindina, le iau vîzul. Românii înaintează spărgînd șir după șir, împrăștiind spaima și neorînduiala în oastea păgînă care începe să dea îndărăt și să se învălmășească. Cei din urmă, văzîndu-se împinși spre pod, o iau la fugă. Sinan se repede să-i întoarcă. El răcnește, blestemă și bate în mișei cu ghioaga-i de fier. Dar strigătul morții răsună mai tare. Mulțimea, nebună de groază, își caută scăparea în fugă. Fricoșii tîrăsc pe eroi. La pod se îngheșuesc să treacă deodată cai, oameni și tunuri. Se face o larmă

și-un vâlmășag de nu mai știu încotro să se miște. Sinan, îmbrâncit, cade de pe pod și-și rupe dinții. Un supus îl ia în spate și-l scapă. Soldații și Pașa fug laolaltă, lăsând și arme, și steaguri în mâinile românilor, care-i gonesc, lovindu-i de zor, pînă cînd noaptea ia sub ocrotirea întunericului ei sfărîmăturile ce mai rămăseseră din marea oaste a lui Sinan.

Mihai se întoarce încărcat de *trofee*. Stelele sclipesc peste bălțile de sînge. Bătrînul, cruntul vizir, bocește în cortu-i rupîndu-și hainele de pe el. Și pe cînd *spahii* lui tremură tupilați prin bălării, din tabăra românilor se înalță în liniștea nopții cîntece de biruință.

Cuvinte:

<i>Semiluna</i>	= simbol al Imperiului Otoman;
<i>cotropitor</i>	= care ocupă sau pune stăpînire cu forța;
<i>nămezi</i>	= corect, <i>nămiază</i> și <i>amiază</i> , adică în plină zi;
<i>măgură</i>	= deal mare, singuratic;
<i>vizir</i>	= mare comandant de oaste la turci;
<i>vad</i>	= loc adîncit în pămînt pe unde curge o apă; abia unui rîu;
<i>destin</i>	= soartă, viitor;
<i>trofeu</i>	= aici, pradă de război;
<i>spahiu</i>	= soldat din cavaleria turcească.

Întrebări:

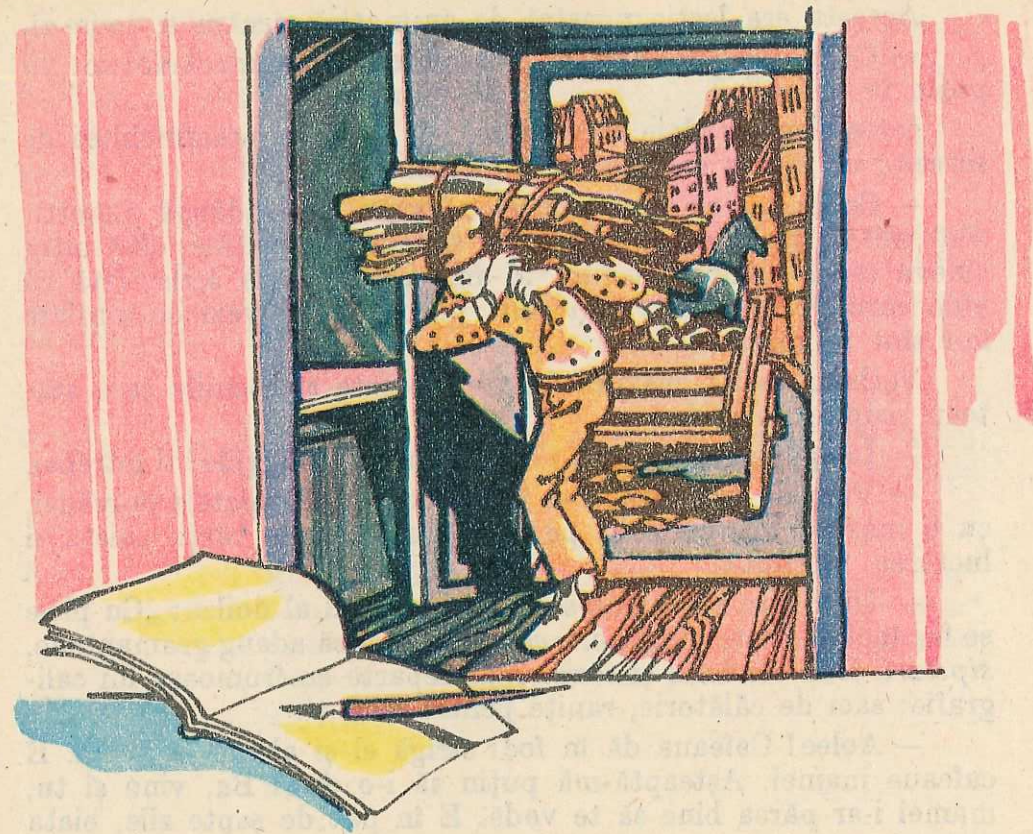
1. De ce Sinan-Pașa era hotărît să distrugă Țara Românească?
2. Cum s-a hotărît Mihai Viteazul să se împotrivescă oștirii numeroase a lui Sinan-Pașa? Care a fost rezultatul luptei?

Teme:

1. Scrieți, în caiete, ce însușiri ale domnitorului român și ale ostașilor săi se desprind din povestirea citită.
2. Lămurii expresia „a-și da scump viața”. Folosiți-o și voi în cîteva propoziții.

«La Călugăreni, românii scriseră cu sabie și sînge pagina cea mai strălucită din istoria lor.»

NICOLAE BĂLCESCU

Camaradul meu Coretti

(lectură)

de Edmondo de Amicis

Mama mă trimise cu fiul cel mare al portarului să mă plimbe pe bulevardul orașului. Pe la jumătatea drumului, cînd treceam pe lîngă un car cu lemne, ce sta în fața unei prăvălii, auzii pe cineva strigîndu-mă: era Coretti, camaradul meu, acela cu flaneluța cafenie și cu căciulița de blană de pisică. Sărăcuțul, era asudat și obosit de tot, căci ducea în spinare o sarcină de lemne. Un om ce se afla pe car îi dădea lemnele rînd pe rînd. El le căra în prăvălia tatălui său.

— Ce faci, Coretti? îl întrebai eu.

— Nu vezi? îmi răspunse el, îmi repet lecția.

Eu rîsei. El însă vorbea serios și, ținînd lemnele cu amîndouă mîinile, începu să rostească umblînd: „Verbul se schimbă după: persoană, număr și după timp...”

Aceasta era lecția noastră de gramatică pentru a doua zi.

— Ce să fac? Îmi zise el. Mă folosesc de timp. Aide! nu vii puțin în prăvălie?

Intrai: era o odaie mare, plină cu lemne și mănunchiuri de surcele; un cântar era așezat deoparte.

— Crede-mă că am muncit zdravăn azi, adăugă Coretti. Sint silit să învăț pe apucate. Îmi scriam propozițiile, când intră cineva ca să cumpere lemne. M-am așezat iar la scris; iată că vine carul. Nici nu-mi mai simt picioarele, și vezi ce umflate îmi sint mâinile?

Vorbind astfel, mătura frunzele uscate și așchiile care stăteau risipite pe podea.

— Ia spune-mi, Coretti, unde îți înveți tu lecțiile? îl întrebai.

— Vino de vezi. Mă duse într-o odăiță din spatele prăvăliei, cu o măsuță într-un colț, pe care erau așezate cărți, caiete și lucrarea începută.

— Uite, zise el, rămăsesem la răspunsul al doilea: „Cu piele se fac încălțăminte, cingători, *chingi*...” Am să adaug geamantane, *sipeturi*. Luă condeiul și scrise mai departe cu frumoasa lui calligrafie: saci de călătorie, ranițe pentru soldați.

— Aoleo! Cafeaua dă în foc! strigă el și alergă la vatră. E cafeaua mamei. Așteaptă-mă puțin să i-o duc! Ba, vino și tu, mamei i-ar părea bine să te vadă. E în pat de șapte zile, biata mama!

Deschise o ușă și intrarăm într-o odaie tot așa de mică. Mama lui Coretti era culcată într-un pat mare.

— Ți-am adus cafeaua, mamă! zise Coretti dându-i ceașca. Băiatul ăsta e un camarad de-al meu.

— Bine, domnișorul! zise buna femeie.

— Îți mai trebuie ceva, mamă? întrebă el, luându-i ceașca goală. Ai luat două linguri de sirop? Când s-o isprăvi dau fuga la *sipițerie*. Lemnele sint descărcate. Pe la patru, o să pun carnea la foc, așa cum m-ai învățat dumneata.

— Îți mulțumesc! Dragul mamei, la toate se gîndește!

Ne întoarserăm în bucătărie.

— O să fac diseară ce mi-o mai rămîne din lecții. Bine de tine că ai atîta timp ca să înveți și îți mai rămîne și de plimbare!

Intrînd în prăvălie, așeză lemnele pe capră și începu să le taie în două cu ferăstrăul, zicînd:

— Iată gimnastica!... Aș vrea când s-o întoarce tata să găsească lemnele tăiate; ce mulțumit ar fi! Dar ce m-ar bucura mai

mult, ar fi s-o văd pe mama sănătoasă. Iacă și carul cu butucii! La muncă, băietel! Acum nu mai pot sta de vorbă cu tine. Să ne vedem sănătoși, pe mîine!

Mă strînse de mîină și se apucă să care butuci, cu fața rumenă ca un trandafir.

— Ferice de tine! strigă el încă o dată.

— Nu, Coretti, nu! Tu ești mai fericit; tu, că înveți să muncești mai mult decît mine; tu, fiindcă ai dat ajutor părinților tăi; tu, dragul meu camarad, pentru că ești mai bun de mii de ori decît mine.

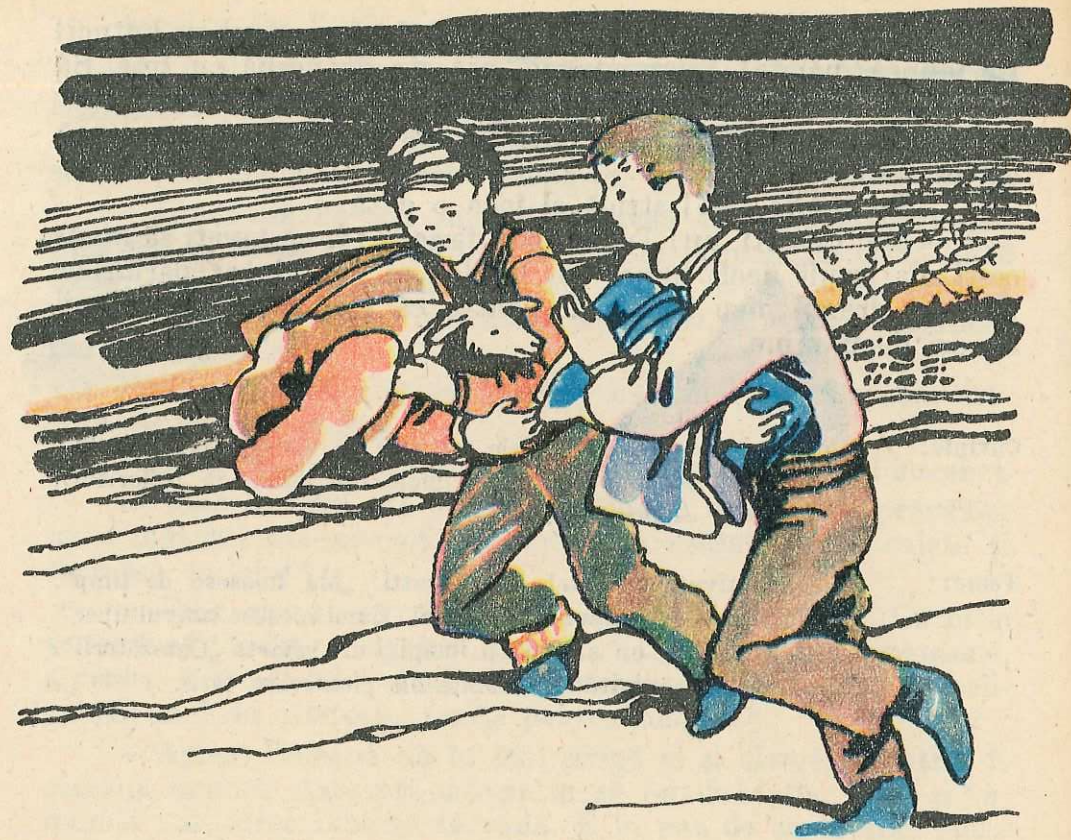
Cuvinte:

chingă = fișie de piele cu care se strînge șaua calului;
sipet = cufăr mare din piele sau lemn, cu inflorituri;
sipițerie = farmacie.

Teme:

1. Motivați cuvintele lui Coretti: „Mă folosesc de timp“.
2. Scrieți o compunere cu titlul „Cum folosesc timpul liber“.
3. Alcătuiți un album cu imagini din revista „Cutezătorii“, despre activități deosebite ale pionierilor țării.

O temă grea

după Mircea Sântimbreanu

Amurg timpuriu de iarnă. Lumina după-amiezii s-a-mpiclit. S-a întunecat și-n odaie. Bucăți din ce în ce mai dese de-ntuneric se prind în pervazul ferestrei. Doar jarul vetrei dă un rotocol de văpaie moale, roșiatică, ce cuprinde lavița pe care, cu genunchii la gură, stau doi băietani: Ion și Culiță. Pe masă sînt deschise caietele de compunere. În susul paginii, un cuvînt pe care penița l-a migălit gros și rotund: Temă. Iar dedesubt: „Povestiți o faptă deosebită din această iarnă“. Dar tocurile zac de-a latul foii, ca niște arme părăsite.

Cei doi oftează.

— Faptă deosebită... deosebită... hm.

— Grea temă!

— Faptă deosebită. Deosebită înseamnă ceva deosebit, nu-i așa? Ceva, adică, mă rog, cu totul altfel, din cale-afară...

Ion scormonește cu un bețișor jarul ce mocnește și urmează alene:

— Eu m-am gîndit la ceva, dar s-a întîmplat în vară, la scăldat...

— Ehe, vara e ușor! Iarna să te vād! Ce poți să faci iarna? Să prinzi un pițigoi? Să cazi pe gheață?

— Ceva deosebit... mormăie cel cu bețișorul, privind cărbunii aprinși.

— Grea temă!

— Nu ți-am spus eu? Iarna nu sînt fapte deosebite. A, dac-am fi la Polul Nord, înțeleg. Să te-ntîlnești în fiecare zi cu doi-trei urși albi, să pui mîna pe o balenă, să treci cu sania trasă de cîini peste ghețuri care trosnesc.

— Vezi, asta faptă deosebită.

— Dar aici? Gîrla nu îngheață, lupii nu se-arată... Și deodată izbucnesc într-un glas:

— Mieii! Mieii de pe Stejăriș...

Jarul scăpără cîteva clipe în mărgelile dinților dezveliți de zîmbet.

Cum de uitaseră? Și ce faptă deosebită!... Da, sus, pe Stejăriș, la saivanul cooperativei... Plecaseră în ziua aceea pe vreme bună de la Musariu, pe scurtătură, peste deal. Și pe urmă s-a pornit viscolul, ca și cum dintr-o dată ar fi plesnit și s-ar fi deznodat toate băierile cerului. În văzduh se smuceau parcă zeci de pînze cu ace, iar vîntul... ah, cum îi mai plesnea și-i ciupea, ca niște cauciucuri întinse de praștie, drept în obraz. Sus, pe Stejăriș, zăpada fumea, se răsfira și se răsucea ca un burghiu usturător în pieptul și umerii lor. Noroc de cojoace. Și deodată, din stînga, auziseră behăituri. Baciul urla și izbea cu bîta oile. Le mîna spre gura saivanului, dar oile orbite se buluceau cap la cap.

Se apropiaseră să dea o mîna de ajutor.

— Măi Culiță, auziră vocea baciului, vedeți că mi-au fătat două țurcane. Luați mieii în sat, că se prăpădesc.

În poarta saivanului găsiseră două oi. Zăpada li se agățase în lînă și le căptușise cu o platoșă de gheață. Între ele, pe bunda înecată de zăpadă a baciului, niște ghemotoace ca de pîslă și, ca și pîsla, țepene.

Într-o clipă, Culiță și-a dat bundița jos. Ion, cojocul... Amîndoi, căciulile... Au învelit mieii ce tremurau — erau trei — și au pornit-o spre casă, pe valea Poieniței. Cînd au ajuns acasă, urechile le pocneau dureros și nu mai puteau descleșta fălcile. Încolo,

nu mai simțeau nimic. Au așezat mieii pe cuptor... Nu muriseră... Peste câteva minute nu mai erau de pîslă, ci negri și creți și be-hăiau subțirel.

— Tu s-o scrii... Tu ți-ai scos bunda.

— Și tu cojocul...

— Tu ai dus doi.

— Dar mi-ai dat și șalul tău.

Rîd mulțumiți.

— La urma urmei, o scriem amîndoi.

Deodată sclipirea veselă a dinților se stinge.

— Da, dar asta a fost iarna trecută... Ba nu, acum două ierni, pe viscol...

— Bine, dar acum ce scriem? Grea temă!

Jarul mocnește în cenușă și-n odaia caldă s-a lăsat de mult întunericul. Doar pe foile albe se mai zăresc focurile ca niște arme părăsite. Băieții tac. Din uliță, difuzorul răspîndește un cîntec vesel.

— S-o fi făcut șapte. Au dat drumul la stație. Tii, ce trece vremea!

— Și noi n-am scris nimic...

— Aici stația locală de radioficare, se aude în difuzor.

Fapte pionierești deosebite. Detașamentul I, condus de pionierul Culiță Neagu, a predat centrului de colectare a materialelor refolosibile cincizeci de kilograme de hîrtie, ce va fi revalorificată. Grupa pionierului Ion Neagu a curățat de *licheni* cei peste o sută de pomi fructiferi din livada școlii. În luna ianuarie au fost puși pe tarlale peste optzeci de metri de garduri pentru reținerea zăpezii pe cîmp. De la stațiunea de țigaizare a oilor ni s-a comunicat că cele trei mioare țigaizate, salvate de cei doi pionieri pe timpul viscolului, au fătat zilele acestea primii mieii țigăi ai comunei. Curînd, țurcanele cu lînă aspră și rară...

Peste o oră, mama i-a găsit aplecați peste caiete.

— Ei, copii, e grea tema?

Copiii se privesc și rîd veseli:

— Nu, mamă, e ușoară, dar avem mult de scris, tare mult...

Uite și matală: trei pagini scrise mărunt. Și cite mai avem de povestit!

«Omului, cu stăruință,
Toate îi sînt cu puțință.»

Cuvinte:

saivan = adăpost de iarnă pentru oi;

licheni = plante care cresc pe pămînt, pe stînci, pe scoarța copacilor; au importanță în formarea solului, în hrana animalelor etc.

Întrebări:

1. De ce li s-a părut băieților tema grea?
2. Ce fapte deosebite făcuseră cei doi pionieri?
3. De ce faptele lor erau apreciate de săteni?
4. Cum credeți că au fost compunerile lor?

Exerciții:

Completați punctele cu alte substantive corespunzătoare înțelesului exprimat de adjectiv:

fapte
...
...
...
deosebite

Teme:

1. Povestiți o întîmplare deosebită, trăită de voi.
2. Vorbiți despre activități deosebite ale detașamentului vostru.

Măriuca

de Călin Gruia

.....
Deodată, o detunătură puternică. În văzduh plutiră frunze de nuc. Se auzi un zgomot de cădere. Măriuca rămase o clipă lipită de peretele adăpostului.

În stînga nukului era întins cu fața în jos Dumitru. Alergă spre el.

— Bădie! Bădie!

Fugi și aduse ulciorul cu apă. I-l turnă peste față.

— Te-ai lovit? Bădie, de ce nu vorbești?... De ce?... Nu te teme, nu ești rănit...

Dar în clipa aceea băgă de seamă că sîngele începuse să-i răzbată prin veston.

— Bădie! Bădie...

Încercă să-i ridice capul și-i văzu ochii. Erau stinși. O cuprinse o teamă groaznică. Începu să plîngă. Să strige. Ceva din ființa ei o opri. Aduse țolul vârgat și-l întinse peste Dumitru. Poate nu

murise. Poate numai leșinase de durere. Poate că nu-i nimic adevărat.

Nukul se liniștise. Din culcuș atîrna pînă la o creangă de jos receptorul telefonului. Se legăna. Măriuca se uita năucită cînd la el, cînd la țolul vârgat și nu putea gîndi nimic... Deodată se auzi un glas.

— Alo! Doina! Doina!... De ce taci, Doina...?

— ?!

— Alo, mă auzi? Răspunde!

Glasul era agitat, nervos și gîtuit de receptor.

— Alo, Doina, răspunde!

Măriuca ascultă glasul cîteva clipe, apoi se săltă pe vîrfurile picioarelor. Aproape că nici nu-și dădu seama cînd ajunse în nuc. Mîini nevăzute parcă o ridicau și o sprijineau. Trase receptorul.

— Alo, Vulturul! ...Aici Doina... Bădia Dumitru a murit... Cine sînt? Măriuca, o fată din sat... Nu-i nimeni, sînt singură... Am binoclu... Văd bine!... Stați să mă uit... Da, în dreapta copacului uscat, cad bine... Trageți cu toate tunurile... Nu, nu mă tem. ...Acuma văd și mai bine... Mă-ncurca o lacrimă... Nu, nu plîng... Alo, Vulturul!... În dreapta movilei, cam la trei sute de metri, se văd soldați dușmani. Trageți! Bădia m-a-nvățat... Nu, nu sînt o vitează...

Și din vîrfurile nukului Măriuca se uita unde cad proiectilele artileriei și din vreme-n vreme își mai arunca privirea și spre țolul vârgat. Și pe cînd auzea bombele vijlind deasupra satului, o cuprinse o stare sufletească pînă atunci încă necunoscută, care parcă-i da putere și-i alunga orice teamă din sînge. Ochii ei isteți cercetau cîmpul de luptă și cînd era întrebată răspundea ca un ostaș...

Între comunicări urmau pauze în care-și auzea inima și tîmplele. Nu-și putea da seama dacă trec ceasuri întregi ori numai clipe.

Aștepta să fie chemată de clopoțelul telefonului. Și, cînd îl auzea, tresărea.

— Aici Măriuca!... Măriuca!... Nu, nu-i nevoie să-mi trimițeți înlocuitor... Nu mă tem de nimeni... Trăsniți-i pe cei ce l-au ucis pe Bădia... Nu, nu plîng: Da, cad bine... Pe linia lor...

Vîntul trecea prin frunzele nukului, dar Măriuca nu-l auzea.

Gînduri veneau să-i împresoare fruntea, dar Măriuca le alunga ca pe niște păsări.

Soarele o îndemna să se uite la el, trimițînd săgeți de lumină în coroana copacului, dar Măriuca rămînea neclintită la pîndă, stăpînită de *duhul* bătăliei...

Bunicul intrase în sat. Văzu casele arse. Unele mai fumegau. Rămăseseră pereții negri. Încercă să le numere. Se gândi la cei plecați și la întoarcerea lor... Dar ce însemnau niște cocioabe pe lângă viețile oamenilor?...

La un cot de drum zări nucul. Era cel mai înalt copac din tot satul. Fără să vrea se gândi că nici într-un an nu rodise atîta. Deodată auzi glasul Măriucăi. Nu pricepea ce spune. Dar striga. Ce se întîmplase oare!? Desluși apoi limpede glasul fetei:

— Lungiți tragerea! Ai noștri atacă! Lungiți tragerea!

Și iar glasul Măriucăi.

— Bineee! Bineee! Bineee!

Fruntea bătrînului se îmbrobonă de sudoare. Și iar izbucni glasul fetei:

— Mai la stînga, mult mai la stînga... Bineee! Bineee!

Coroana nucului se umplu de flăcări și o bubuitură cître-mură ferestrele caselor. Bunicul simțea că se-năbușă, că i-a venit ceasul din urmă.

Cînd intră în ogradă văzu nucul sfîrtecat în două. Pe o creangă mare, aplecată la pămînt, stătea nemișcată Măriuca. Ca pe un pat de frunze și ramuri. O luă repede în brațe și o strigă pe nume. Dar fata nu-i răspunse. Bătrînul rămase neclintit în mijlocul ogrăzii.

Lumea se sfîrșea.

Trebuia să cadă soarele.

Nu mai erau cuvinte.

Casa se legăna cu ușa deschisă și cu ferestrele sparte.

Ograda se umpluse de nuci verzi și de frunze.

Măriuca dormea în brațele bunicului cu mîinile lăsate-n jos, cu codițele lăsate-n jos. Bunicul nu se clintea din loc. Începuse să se prefacă în stană de piatră.

Abia către apusul zilei se despietri o parte din inima lui și atunci i se păru că dealurile, copacii, văile, casele, păsările, fîntînile, cărările, ulițele satului, pămîntul, cerul o strigă în felurite glasuri pe Măriuca. Și ea le răspunde:

— Sînt aici...

— Sînt aici...

— Sînt aici...

Cuvinte:

proiectil = corp solid aruncat de o armă de foc cu scopul de a distruge ceea ce atinge;
artilerie = unitate militară dotată cu tunuri;
duh = aici, putere, înclăstare.

Întrebări:

1. Cine a fost Măriuca?
2. Ce faptă eroică a săvîrșit ea în războiul împotriva nemților?
3. De unde reiese ura ei împotriva dușmanilor țării?

Exerciții:

Formați propoziții cu următoarele expresii:

- a da seama;
- a lua seama;
- a lua în seamă;
- a băga în seamă.

Teme:

1. Explicați înțelesul propozițiilor:
 - Lumea se sfîrșea.
 - Trebuia să cadă soarele.
 - Nu mai erau cuvinte.

2. Alcătuiți o compunere cu următorul început:

„La Mărășești, mormîntul copilului-erou Maria Zaharia se află lângă o fereastră rotundă. Pe acolo pătrunde ziua aducîndu-i...”

„Cei ce căzut-au pentru țară
Pe lanul cîmpului bogat
Jertfind o-ntreagă primăvară
Nu au murit, ci-au înviat“.

(Inscripție pe Mausoleul de la Soveja)

Pe lespedea eroilor

de Eugen Jebeleanu

.....

Ei au căzut cu fața la dușmani,
Dar nu sînt morți căci inima lor bate
De dincolo de moarte și de ani,
De-a pururi pentru noi și libertate.

Ei au căzut luptînd pentru cei mulți,
Pentru cei goi și pentru cei desculți.
Zid au făcut din trupurile lor
Pentru dreptatea noastră-a tuturor.

.....

Întrebări:

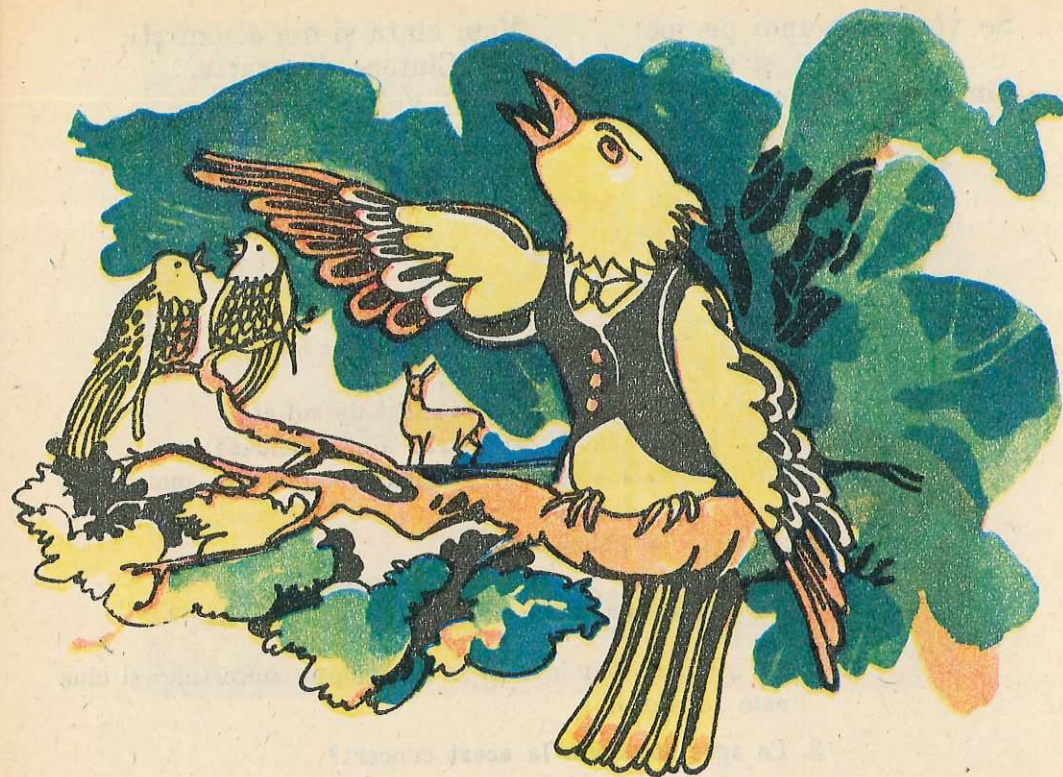
1. Ce se înțelege prin „ei au căzut cu fața la dușmani“?
2. De ce spune poetul că eroii „nu sînt morți, căci inima lor bate, de dincolo de moarte și de ani“?
3. Pentru ce respectăm amintirea eroilor patriei?

Exerciții:

1. Construiți propoziții în care să folosiți cuvintele:
dreptate, erou, libertate, dușmani.
2. Cum poate să-și câștige un om cinstea de a fi numit erou?

Temă:

Scrieți o compunere al cărei titlu să fie: „Amintirea eroilor rămîne mereu vie“.

Concertul primăverii

de George Coșbuc

Chiar acum din *crîng* venii
Și e-o veste bună!
Iarăși e concert, copii;
Merg și eu, și tu să vii,
Mergem împreună.

Vrei programă, lămurit?
Stai puțin, să caut...
Cucul, un solist vestit,
De printr-alte țări venit,
Va cînta din *flaut*.

Cîntăreața dulce-n grai,
Cea numită „*perla*“
Cîntăreților din mai“,
Dulce va dîni din *nai*
Multe doine, mierla,
.....

Voci de gaită cari fac
Să scoboare ploaia,
Și-ntr-o scoarță de copac
O să bată tica-tac
Tactul gheunoaia.

Se vor pune-apoi pe joc
Pînă chiar și surzii,
Cînd vor prinde dintr-un loc
Să ne cînte hori cu foc
Din tilincă sturzii.

Vom cînta și noi ce-om ști,
Cîntece din carte.
Și, de va putea veni
Vîntul, și el va doini,
Că e dus departe.

.....

Cuvinte:

crîng = pădure tînăvă;
flaut = instrument muzical de suflat;
perlă = piatră prețioasă, albă, lucioasă;
nai = instrument muzical compus din mai multe
fluiere;
gheunoaia = ghionoaia.

Întrebări:

1. De ce poezia se numește „Concertul primăverii“?
2. Ce „artiști“ sînt înscriși în programul concertului și cine este „dirijorul“?
3. Ce spectatori vin la acest concert?

Temă:

Scrieți o compunere în care să redați un mic spectacol jucat de cîteva animale ale pădurii, în rolurile care li se potrivesc.

Întîlnirea

de Iuliu Rațiu

Parcă niciodată nu fusese atît de emoționat! Stătea cuminte în bancă și abia mai putea respira. Buchetul de garoafe roșii strălucea de prospețime în fața lui. El îl cumpărase, pentru că toți știau că se pricepe să aleagă flori. Și, ce-i drept, stătuse în florărie vreo jumătate de oră, dar le alesese pe cele mai frumoase. Îl felicitase chiar și vînzătoarea:

- Ești specialist!
- Sînt membru al cercului de cunoștințe despre natură.
- Aha! Dar pentru cine ai luat florile?
- Detașamentul meu are azi o întîlnire cu un comunist! se mîndrise el...

La fel îi spusese și mamei sale, care, deși grăbită și ea, trebuie mai întîi să-i calce bluza, apoi cravata.

- Mă cam exploatezi, glumise ea.
- Dar azi avem o întîlnire foarte importantă... cu un comunist...
- Știu... Mi-ai spus: la ora cinci...
- Da.

- Și acum e patru. Mai ai o oră!
- Ce contează o oră când mai avem atâtea de făcut!
- Credeam că ați aranjat totul.
- Da, însă trebuie să văd și eu textul cuvântului de bun venit. Am o idee pe care, musai, trebuie să o prindem...
- Ce idee?
- Comunistul care vine, am auzit că e fruntaș și trebuie să-i arătăm că și noi sintem frunțași la învățătură...
- Nu știu ce fel de frunțași sînteți, când mai luați și cîte un șapte...
- Faci aluzie la nota mea de la geografie? Ei bine, azi am luat un zece... Ce zici?
- Ce să mai zic, decît că mă bucur... ✕

Fusese primul la școală. Venise apoi comandantul detașamentului și cîțiva din activ și toți l-au lăudat pentru florile alese: garoafele roșii străluceau pe banca lui, proaspete și îmbietoare. Și toți erau emoționați. Auziseră despre comunistul cu care aveau să se întâlnească atîtea lucruri interesante încît, deși nu îl cunoșteau, îi făcuseră portretul: pentru ei, el era un om înalt, în floarea vîrstei, iar ochii, cu sclipiri de *antracit*, zîmbeau tot timpul. Umerii lui, lați și puternici, sprijineau parcă pe ei tot cerul, iar mîinile aveau degete prelungi și pline de nerăbdare.

— Vine, vine!... anunță un coleg și toți se ridicară în picioare nerăbdători.

Peste puțin timp, pe ușa clasei intră, împreună cu comandantul-instructor, o femeie subțire, puțin încrunțată, cu mîinile mici, atîrnînd stinghere.

— Mama!

Și el începu să plîngă încetișor de emoție și de bucurie.

Cuvinte: *antracit* = cărbune superior, negru-lucios.

- Întrebări:**
1. De ce era emoționat băiatul?
 2. Cum își imaginau pionierii figura comunistului invitat?
 3. De ce surpriza a fost mare?

Exercițiu: Înlocuiți cuvîntul subliniat cu alte cuvinte care să exprime același înțeles:

Avea o deosebită *pricepere*.

Temă:

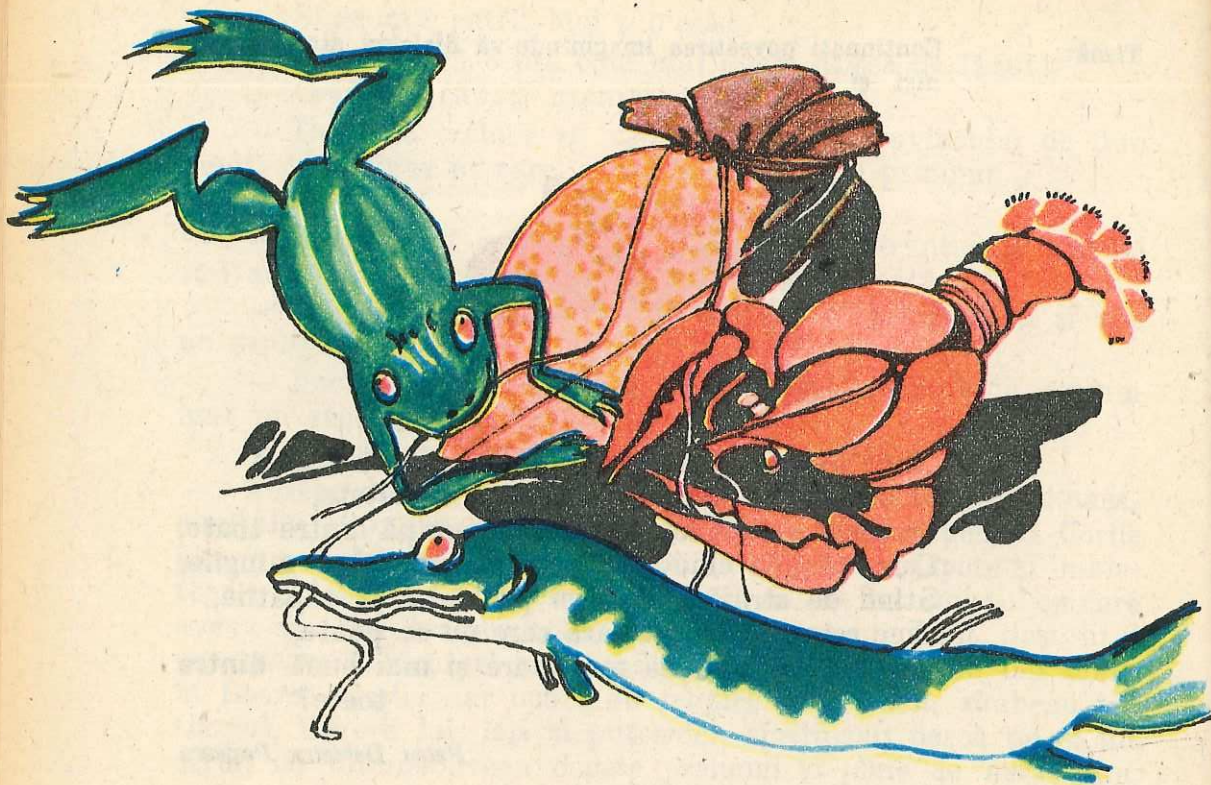
Continuați povestirea imaginîndu-vă dialogul dintre comunist și pionieri.

„Cine muntele-l întrece-n înălțime, iară marea
O întrece în mărime prin atîta bunătate,
Ce ființă este-n lume cea mai scumpă dintre toate,
Care mîngie cînd doare, care cîntă cînd mîngie,
Stînd de strajă suferinței pruncilor la căpătîie,
Cine este-acea ființă fără care nu se poate,
Cea mai dragă, cea mai mare și mai bună dintre
toate?“

Petru Demetru Popescu

Racul, broasca și știuca

(fabulă)

de Alexandru Donici

Racul, broasca și o știucă
Într-o zi s-au apucat,
De pe mal în iaz s-aducă
Un sac cu grâu încărcat.
Și la el toți se înhamă:
Trag, întind, dar iau de seamă

Că sacul stă neclintit,
Căci se trăgea neunit.
Racul înapoi se da,
Broasca tot în sus sălta,
Știuca foarte se izbea
Și nimic nu isprăvea.

Nu știu cine-i vinovat;
Însă, pe cât am aflat,
Sacul în iaz nu s-a tras,
Ci tot pe loc a rămas.

Așa-i și la omenire,
Când în obștii nu-i unire.

Cuvinte:

fabulă = scurtă povestire în versuri sau în proză în care se critică năravurile oamenilor cu scopul de a se îndrepta. Personajele fabulei sînt animale, plante, lucruri;

obște = colectivitate, grup de oameni.

Întrebări:

1. De ce n-au putut racul, broasca și știuca să ducă sacul în iaz?
2. Ce defect omenesc critică autorul?

Exerciții:

Scrieți în paranteză înțelesul cuvintelor subliniate:

S-a așezat *pe unde a apucat*.

Ce te-a apucat?

Mă grăbeam *s-apuc* trenul.

Credea că *nu va mai apuca* ziua de mâine.

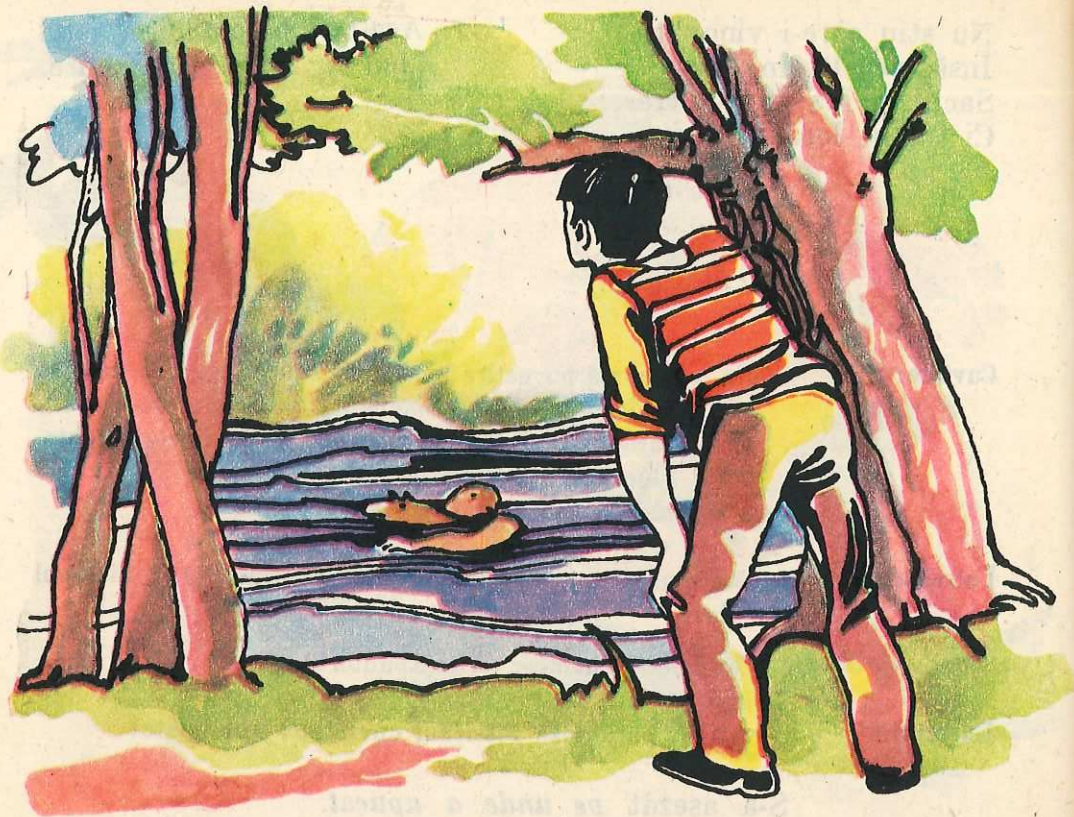
Așa *a apucat* de la maică-sa.

Nu te apuca de năzbîtii!

Teme:

1. Povestiți o întâmplare petrecută în viața clasei, din care să reiasă învățătura fabulei.
2. Citiți și alte fabule de Alexandru Donici și scrieți pe caiete învățătura scoasă din ele.

«*În unire stă tăria.*»

Lașul

(lectură)

de Asztalos István

Anti e un băiat brunet, bine legat. Pionier. În vacanță a fost căpetenia copiilor din cartierul Uliului. Lui îi cereau sfat băieții dacă se întâmpla ceva.

Cei din cartierul Uliului aveau un minunat teren de joacă: lutăria. Foarte bună pentru jocul de-a v-ați ascunselea, dar și pentru fotbal.

Într-o zi din august, pe la amiază, trei băieți străbătură în goană cartierul, oprindu-se tocmai în fața casei lui Anti.

— Anti! Hai afară, Anti! strigau ei.

Iar când acesta ieși, începură să-i explice înfierbîntați:

— ...Băieții de pe Nădășel!... Vreo zece... În lutărie!...

Anti se răsti la ei:

— Nu pricep nimic. Să vorbească unul singur.

Pînă la urmă îl lămuriră. Vreo zece băieți din strada Nădășel au intrat în lutărie și nu mai vor să plece.

La asemenea vorbă, se posomorî pînă și Anti...

— Adunați-i pe băieți. Vă aștept pe toți în curtea școlii. În mai puțin de o jumătate de ceas lărmuiau în curtea școlii. Toți erau revoltați. Anti începu să le vorbească:

— Băieți! Nu putem îngădui! Nu se poate! Ce cred ei?!

Lui Anti îi făcea plăcere că este căpetenie, că hotărîrea i s-a încredințat lui. Își propuse deci să le dovedească băieților că nu degeaba au încredere în el. Dacă va fi nevoie, își va jertfi chiar viața.

— Mergem acolo să-i alungăm! declară Anti.

— Să mergem! strigară băieții.

— Stați puțin că nu se poate așa, îi potoli el. Atacam planificat, din două părți. Una din cete o comand eu, cealaltă Simon. A mea se apropie dinspre stradă, cealaltă pe la livadă...

Atunci se petrecu ceva cu totul neașteptat pentru Anti. Simon declară:

— Eu nu merg. Trebuie să mă duc la bunica și să ajung acasă pînă sosește mama de la fabrică. De altfel...

— De altfel, ți-e frică!... îl repezi Anti furios.

Simon îl privi drept în ochi:

— Nu mi-e frică! Dar nu vreau să mă bat. Îmi zicea mama să nu care cumva să aflu de așa ceva.

Anti se înfurie. Din partea lui era gata să-și jertfească pînă și viața — și uite-l pe asta...

— Dacă vin dușmanii, tu îi lași să ne cotopească patria?

— Nu-s dușmani. Sînt și ei băieți ca noi. Iar lutăria nu e o patrie. Hai să le spunem frumos că și pînă acum tot noi ne-am jucat acolo. De ce să te încaieri pe nepusă masă?... Dacă trei dintre noi s-au speriat, se cheamă că trebuie musai să ne batem? Bine, fie, merg și eu, dar nu mă bat. Să aranjăm cu binișorul...

Anti se răsti la el:

— Nu mai veni, lașule! Ascunde-te după fustele mămişii!

Simon îl privea fix, plin de mînie:

— Ei, află că plec!

Ceilalți rămaseră locului. Pe urmă, împărțiți în două tabere, porniră împotriva băieților de pe Nădășel.

Cînd colo se făcură de rîs. Nu erau zece băieți, ci numai patru. Jucau bile, foarte pașnici, și ziceau că nu vor să se bată. N-au venit să ocupe lutăria.

Plecară din lutărie la primul cuvînt, fără vreo împotrivire. Anti se gîndea, rușinat nevoie mare, la Simon.

— Ei... oricum... Chiar dacă a avut dreptate, tot laș este! Îi era teamă că trebuie să se bată cu adevărat... X

Vremea își urmă apoi cursul, dar ei doi nu mai erau prieteni.

Spre sfîrșitul lui august, Anti avu parte de o mare bucurie: unchiul său îi dădu un pui de cîine-lup. Era tare frumușel, însă nevolnic încă. Una din urechi i se ascuțea în sus; cealaltă o avea pleoștită. Anti îi zicea Codiță și-l purta cu el pretutindeni. Atunci, în după-amiaza cu pricina, tot cu el se dusesse la joacă pe malul Someșului. În ajun, plouase bine; apa crescuse și era cafenietulbure. Anti azvîrlea pietricele în apa mică de lîngă mal, iar cățelușul alerga după ele în salturi caraghioase. Arunca pietrele tot mai departe. Îi plăcea curajul cățelușului și era mîndru de el, mai ales că vreo cinci-șase băieți priveau la el invidioși. A

Anti azvîrli piatra și mai departe, iar Codiță merse după ea. Acolo însă apa era atît de adîncă, încît se cufundă pe dată pînă-n gît. Începu să înoate și să se salte, dar fu prins de curent. Zadarnic se zbătea, căci puterea apei îl purta tot mai departe. Zece metri, douăzeci, treizeci...

— Codiță! Codiță... răcnea el, dar cățelușul neputincios era mînat tot mai la vale. Era limpede că nu mai rezistă mult. Din cînd în cînd dispărea sub apă. X

Atunci un băiat blond, cu cravata roșie, care privise cîtva timp zbulcîmii animalului, își scoase la repezeală hainele și intră în apă. Pătrunse pînă în mijlocul curentului și reuși să apuce cățelușul tocmai cînd acesta era să se scufunde pentru totdeauna. Pe urmă începu să înoate cu el spre mal. Dar curentul îl tîra în aval pe băiat, cu cîine cu tot. Capul bălai dispăru și el sub apă de cîteva ori la rînd, însă copilul nu dădea drumul cîinelui. Într-un tîrziu ieși la mal, vreo două sute de metri mai deval.

Pe mal, aproape mort de spaimă, stătea Anti.

Băiatul cel blond se apropie împleticindu-se, îi dădu cîinele aproape neînsuflețit și îi spuse cu glas gîtuit de osteneală:

— Ține, voinicule! Dar altă dată să nu te mai joci cu viața unui animal nevinovat.

Anti, rușinat, puse bărbia în piept.

El era: «lașul» de Simon. X

Teme:

1. Construiți propoziții cu următoarele cuvinte:

laș, fricos — viteaz, curajos;
prieten, amic — dușman, vrăjmaș.

2. Folosindu-vă de text, comentați comportarea lui Anti.

Cine-l apără și cine-l acuză să aducă argumente.

3. Descrieți-l pe Simon așa cum vi-l închipuiți voi.

Traian Vuia

după Dinu Moroianu și I.M. Ștefan

La 16 februarie 1903, un român înaintează Academiei de Științe din Franța un memoriu privind construcția unui «automobil zburător». Răspunsul comisiei *aeronautice* a celui mai înalt for științific al Franței a fost: «Realizarea și rezolvarea zborului cu un aparat mai greu decât aerul sînt *himerice*...»

Românul care voia să încerce «imposibilul» la Paris era Traian Vuia. Se născuse în 1872 într-un sat din apropiere de Lugoj. Încă de pe băncile școlii, în mintea lui Traian Vuia a început să se înfiripe visul de a zbura, «dar de-adevăratalea».

— Crezi că-i cu putință? îl întreba el pe fiul învățătorului, cu care era bun prieten.

— Nici gînd! îl necăjea acesta. Dacă nici în legendă nu le-a reușit oamenilor să zboare! Dar de-adevăratalea!

— Mie, cînd închid ochii, mi se pare că zbor! replica micul Traian. Eu am să zbor!...

Deocamdată se mulțumea să înalțe zmeie, împreună cu prietenii săi. Zmeie de toate culorile și dimensiunile, zmeie meșteșugite, cu zbirnietori, cu «telegrame», cu cozi de cirpe, fără coadă... Adesea se lua «la-ncurca» cu zmeiele celorlalți băieți

și aproape întotdeauna le doboră. Secretul: observa atent curenții de aer și știa să profite de ei, astfel încît să atace și să captureze cît ai bate din palme celelalte zmeie.

Au urmat apoi anii de liceu, un an la Politehnică, întreruptă din cauza lipsurilor materiale, Facultatea de Drept, la care nu era obligatorie frecvența, putîndu-și cîștiga în același timp existența. Și la 30 de ani ia calea Parisului, centrul aeronauticii mondiale, pentru a-și împlini o veche dorință: «automobilul zburător»...

Răspunsul nu l-a descurajat. Avea un singur țel: să zboare. Urmează trei ani de muncă încordată.

În sfîrșit, vine și ziua decisivă.

La 18 martie 1906, un vînticel adia ușor, zbicind pămîntul. Erau de față cîțiva prieteni. Nu se afla însă nici un reprezentant oficial.

— Atîta pagubă, zise Vuia.

— Bine, dar cine va *omologa* zborul?

— Să zbor numai, de rest nu-mi pasă!

Era o frumoasă zi de primăvară, cu cer senin, albastru și puțin vînt. La ora trei după-amiază, «automobilul zburător» se puse în mișcare și, pe măsură ce înainta, își accelera viteza. Mașina continuă accelerarea și, după o rulare de aproximativ 50 m, se desprinsese de pămînt și *zbură*, spre uimirea și admirația celor prezenți. Parcurse în zbor 12 metri, la o înălțime de aproximativ 1 metru. Pentru prima oară, o mașină creată și condusă de om a reușit să se desprindă de sol prin mijloace proprii de bord ale avionului. Era adevăratul act de naștere al aviației...

Prin Traian Vuia, urmat de Aurel Vlaicu, Henri Coandă și alții, geniul poporului nostru și-a găsit o strălucită întru chipare, contribuind la dezvoltarea uimitoare a aviației de astăzi.

Cuvinte:

aeronautică = tehnica construirii aeronavelor;

himeric = lipsit de temelie, închipuit;

a omologa = a confirma valoarea, a recunoaște performanța.

Întrebări:

1. De ce credeți că Academia Franceză a considerat imposibilă construirea avionului lui Vuia?
2. Cum a ajuns Traian Vuia să inventeze primul avion din lume?

Exerciții:

Alcătuți propoziții în care să folosiți corect următoarele cuvinte din domeniul aeronauticii:

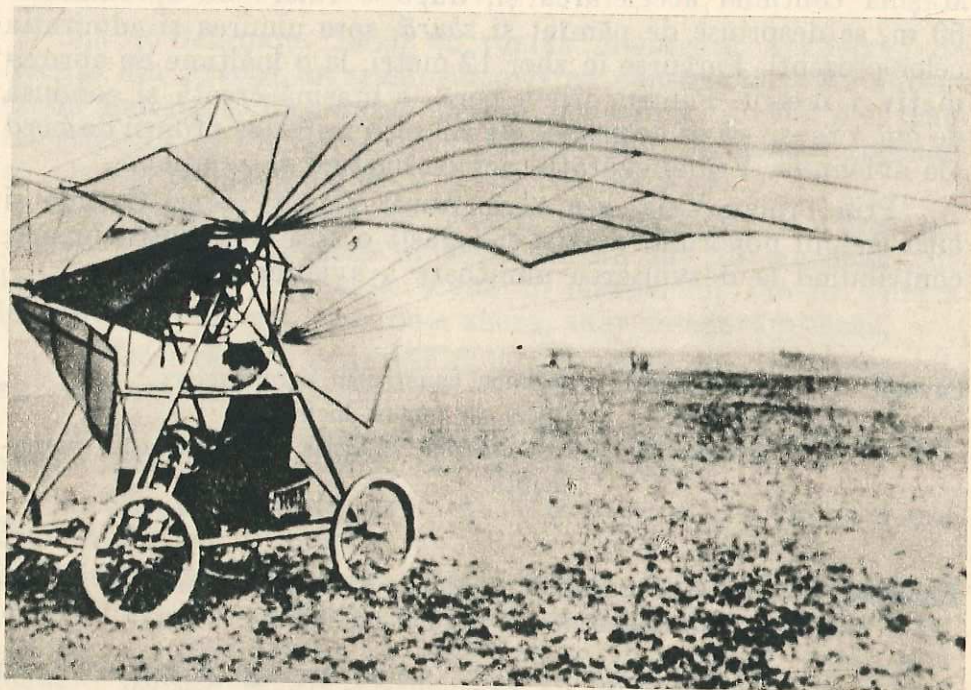
aeroplan	a decola	aeroport
avion	a ateriza	aerodrom
aeronavă		

Teme:

1. Povestiți în scris despre hotărârea lui Traian Vuia de a zbura.
2. Citiți legenda lui Icar din volumul *Miturile Greciei antice* de Alexandru Mitru.

«Vulturul ce zboară-n zare
N-are pene, n-are gheare.»

(avionul)

Muzicuța

(lectură)

de Ioan Grigorescu

Totul a început de la o muzicuță. Da, da, de la o muzicuță de gură... Nu împlinisem încă treisprezece ani. Era prin 1939. Într-o zi, tata m-a chemat în magazie și m-a întrebat în șoaptă:

— Tu ce faci după-masă?

— Învăț, mă joc, am îngăimat eu.

— Azi am o treabă serioasă cu tine!... Viră pachetul în palton. Să nu-l scoți, să nu-l arăți nimănu. Dacă se întâmplă ceva, spui că l-ai găsit. Dar să nu se întâmple!... Și nu sta acasă. Du-te prin cartier cu copiii. Deseară la opt să vii pe fundătură. Asta-i tot. Acum zbughește-o. Fii atent, Horia, tată... Am încredere în tine.

Spre seară eram frînt de oboseală și eram mort de foame. Cînd am văzut că ceasul de la poarta fabricii arăta opt, am pornit spre fundătură... Aceasta era cea mai mărginașă stradă din cartierul

nostru. Socoteam că îl voi întâlni pe tata, îi voi da pachetul și apoi mă puteam întoarce acasă. M-am înșelat. Tata era într-adevăr acolo, dar mi s-a părut că fuge de mine. În trecut mi-a arătat umbra unui om care stătea după colțul străzii și mi-a spus:

— Mergi cu dumnealui la gară... Ai grijă!

M-am apropiat de umbra aceea cu inima cât un purice.

— Tu ești Horia? m-a întrebat umbra cu o voce groasă.

— Da, domnule...

— Haidem.

Am mers o bucată de drum împreună.

— Ascultă, Horia, pe mine Ianoș mă cheamă... Mergi acum singur, pe trotuarul celălalt. Nu mă cunoști, nu te cunosc. La gară nu te apropii de mine decât în momentul când mă vezi suindu-mă în tren. Atunci îmi dai pachetul și fugi acasă.

La gară a venit însă singur la mine.

— Horia, am picat rău! Trenurile merg anapoda acum. Personalul întârzie patru ceasuri, ar mai fi un rapid peste o oră, dar n-am bani de tichete.

— Dau o fugă pînă acasă...

— Nu... O să așteptăm personalul, n-avem altă cale. Nu uita... în momentul când mă sui în vagon!...

S-a îndepărtat de mine.

Patru ceasuri! M-am învîrtit prin mulțimea de pe peron și l-am zărit pe Ianoș. Din când în când mă căuta cu privirea. Deodată se produse zarvă în localul gării. Apăruse poliția. Mi-am căutat și eu un loc lângă un grup de țărani. Scot muzicuța și mă uit la ea. Rapidul nu sosise încă. Țineam muzicuța în pumn și o simțeam rece, cu pereții nichelați, ușor umezită. Gîndul să o vînd mi-a venit pe neașteptate. M-am ridicat, am dus-o la gură și am cîntat «Bir, oiță, la poiană» și încă un cîntec, nu-mi amintesc care anume.

— Zi-i, măi copile! Că bine-i zici... a strigat unul dintre țărani de pe peron.

— Ptiu! Cîntă singură a nevoii. N-o vinzi, mă?

Eu atîta așteptam.

— Ba da.

— Și cît ceri pe ea?

M-am interesat cît costă tichetele pentru rapid. Am cerut cîtiva lei în plus, gîndind să-i las lui Ianoș ceva de buzunar.

Cînd i-am strecurat lui Ianoș tichetele și restul de bani, s-a uitat la mine cu ochii măriți de mirare și m-a întrebat:

— De unde îi ai?

Cînd i-am spus, a zîmbit:

— Bravo, Horia!... Uite că vine rapidul.

În îmbulzeala de pe scările vagonului, am tras afară pachetul. Ianoș l-a apucat și l-a ascuns în sîn...

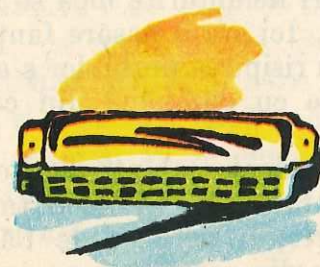
Am ieșit din gară amețit. Peste drum, l-am văzut pe tata. Aștepta. M-a dus acasă mai mult în brațe. Îmi vorbea cu mîndrie spunîndu-mi niște lucruri cu totul noi pentru mine, dar nu-l înțelegeam: aproape adormisem.

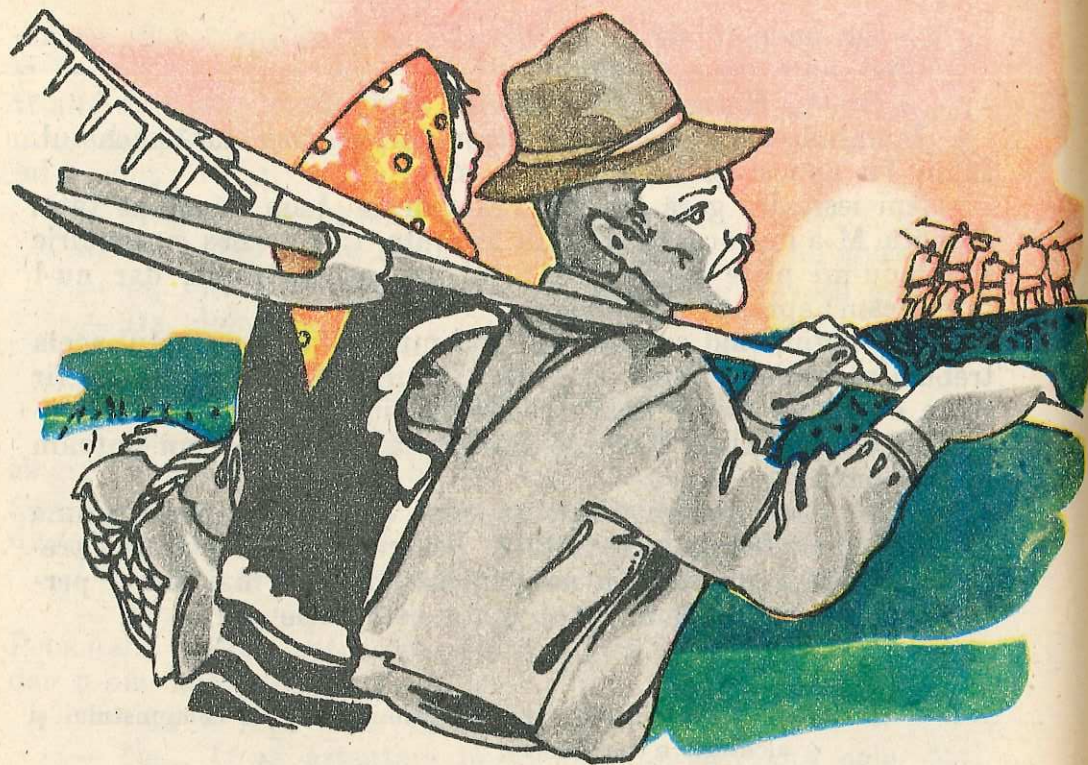
Mai tîrziu, cînd am crescut, tata mi-a spus că pachetul acela trebuia să ajungă urgent în Valea Jiului. Poliția prinsese un fir și un comunist fusese arestat chiar în ziua aceea. Mi s-a încredințat mie pachetul, deoarece eram încă un copil și nu puteam da de bănuît.

...Dar dacă nu era muzicuța, cine știe, ratam poate prima misiune ce-mi fusese încredințată. Pentru că după plecarea trenului, poliția a apărut din nou, în număr mult mai mare, percheziționînd cu de-amănuntul toate cotloanele gării.

Temă:

Imaginați-vă alte misiuni primite de fiul comunistului și alcătuiți o compunere.

Ciocîrlia

de Mihail Sadoveanu

Încă pe întuneric, cătră ziuă, ieșeam din sat, cu pușca în spate. Era spre mijlocul lui iunie, cînd nopțile sînt scurte, cînd amugul se prelungește tîrziu și lucirea de vis a luminii se mută îndată la răsărit.

Privighetoarea, cîntăreața nopților, tăcuse. O linie subțire de sînge se arătase la răsărit.

Prin dumbrăvi, pe ogoare și prin văi, trecea vîntîșorul lin dinaintea zorilor. Creștea geana de ziuă; pe ape se deslușeau aburi șerpuiți; contururi nelămurite încă se zugrăveau pe-un vîrf de deal și pe linia zării. Ici era o pasăre fantastică, dincolo capul *straniu* al unui uriaș. În risipirea umbrelor ș-a visului se arătară cu linii mai precise fîntîna cu cumpănă din capul satului și ulmul de pe culmea dealului.

Era tăcere pretutindeni, ca într-o așteptare, și cerul avea culoarea unui toporaș fumuriu. Și deodată un arc singeros de lumină crescînd în răsărit; o fierbere de flăcări se înalță cătră «steaua ciobanului», cea din urmă stea a nopții, care se făcu albă,

tot mai albă, pînă ce se topi în trandafirul zorilor. Ape argintii începură a clipi în depărtări; diamante de rouă scăpărau curcubeie ici-colo, în cupe de flori.

Fără să-mi fi dat seama, viața începuse în preajma mea.

Muncitorii în straie albe se arătau la marginea satului. Paserile din *zăvoiul* Moldovei prinseră deodată a cînta subțirel, cu întortocheri repezi. Cîntau aceeași și aceeași bucățică de cîntec, cu grabă și cu bucurie mare.

Într-o revărsare de lumină nesfirșită soarele sui în cerul albastru; și-n lumea schimbată vibrau cîntecele, zumzetele, glasurile muncii; tremurau colorile cîmpiilor și unduiiau ogoarele și lanurile. Pretutindeni, în șesul Moldovei, muncitorii de pămînt lucrau cu-ncordare. Căldura creștea, și-n puzderia de aur ciocîrlia își porni cîntecul.

O zărisem o clipă pe un hat, tupilată, cenușie, cu dungi brune; ca un fior se strecurase prin ierburi. Cîntăreața luminii ș-a muncii își tremura melodia în cerul înalt.

Un om liniștit, cu mustața foarte căruntă, trecea pe lîngă mine, cu sapa în spate. Se opri, și începu a se uita și el spre paserea care tremura iute din aripi și suia lin, ca pe-o scară de raze. Își mîngîie mustățile, apoi pletele, și zise uitîndu-se spre mine, apoi iarăși spre pasere, sus:

— Ciocîrlia, cucoane, a fost fată de împărat, de aceea cîntă așa mîndru!

Stătui mult în loc și căutam să-mi dau seama de toate întorsăturile acelea puternice și tremurate pe care muzicanții neamului nostru au încercat să le puie pe *alăute*. Cu cît urca mai sus paserea în tremur, cu atît i se mlădia mai dulce cîntecul. Apoi deodată parcă trecu în altă lume; un tremur dulce de sunete venea pînă jos; zborul i se făcu subțire, parcă urca drept în sus, o linie, un punct; și deodată se stinse vederii. Ciripitu-i de strună subțirică tot venea însă pe pămînt ca o rouă de sunete fine.

Dar nu mult în urmă, punctul tremurător născu iar în lumina văzduhului și-n freamătu-i de aripi și de sunete ciocîrlia venea domol spre pămînt, ca într-o beție. Se lăsa încet-încet; apoi deodată, brusc își strînse aripile și căzu fulgerată la pămînt, ca o bucată de plumb; și-n aceeași clipă și cîntecul îi amuți. Ovăzul în care căzuse sta neclintit. Mi se păru un timp că sus a rămas tăcere deplină; dar din lumină izvorî alt *viers* de ciocîrlie, departe în văzduh. Stăteam atent și deslușeam tot mai bine cîntecul biruitor și limpede.

Și-n juru-mi, cît vedeam cu ochii, pe lanuri și-n ogoare,
muncitorii stăteau aplecați asupra pămîntului. Ciocîrlia cînta
munca lor cinstită și grea...

Cuvinte: *straniu* = ieșit din comun, neobișnuit;
zăvoi = pădurice pe malul unei ape;
alăută = lăută, instrument muzical cu coarde;
viers = glas.

Planul descrierii

<i>Momentele descrierii</i>	<i>Textul literar corespunzător</i>
1. Înginarea dintre noapte și zi	1. „Încă pe întuneric... de pe culmea dealului“.
2. Îvirea zorilor	2.
3.	3. „Muncitorii în straie albe... lucrau cu-ncordare“.
4. Înfățișarea ciocîrliei	4.
5. Cîntecul ciocîrliei	5. „Cu cît urca mai sus... munca lor cinstită și grea“.

Exercițiu: Subliniați și explicați acele expresii poetice din descriere care înfățișează culorile naturii.

- Teme:**
1. Descrieți zborul însoțit de cîntec al ciocîrliei.
 2. Descrieți un răsărit de soare folosindu-vă de impresiile voastre.
 3. Citiți *Legenda ciocîrliei*, de Vasile Alecsandri sau de Mihail Sadoveanu.

« Cine e atent vede și aude pururi altceva »

MIHAIL SADOVEANU

1 Mai

de Victor Eftimiu

Cu brațele-ncărcate de flori și de lumină
Venim la sărbătoarea întregului *norod*,
Din toate, cea mai mare, mai caldă, mai senină
Și mai îmbelșugată în cîntece și rod.

E ziua înfrățirii prin muncă, e avîntul
Ce nu cunoaște graniți, nici munți, nici ocean,
Năvalnici soli ai păcii înviorăm pămîntul
În freamătul de luptă mai plin din an în an.

În mîinile vînjoase purtînd ciocane, seceri
Venim de pretutîndeni, ca neînvinsul val,
Purtăm un singur suflet de muncă și întreceri
Și nu cunoaștem stavili în marșul *triumfal*.

Dar viața cîntă-n valuri de holde ca o mare,
Întîiul Mai domnește pe-ntînsul nostru glob,
S-aprînde și-n *stîndarde* o singură chemare:
„Stăpîn să nu mai fie, să nu mai fie rob!“

Cuvinte: *norod* = popor;
triumfal = biruitor, victorios;
stîndard = steag, drapel.

Întrebare: Cum întîmpină oamenii muncii ziua de 1 Mai în țara noastră?

Temă: Explicați versul:

„Stăpîn să nu mai fie, să nu mai fie rob!“

Prima lecție

de Marin Preda

În acest an, după serbarea școlară, când Irina se întorcea acasă, Vaticană stătea în mijlocul prispei și dregea hamurile întocmai ca un om mare. Când o văzu pe sora lui, își ridică privirile și spuse scurt:

— Hai mai repede, premianto! Ia să te văz mâine la seceră, tot premiantă ești?

— Da, păi dar, a plecat tata și ai rămas tu să comanzi, răspunse Irina, strîmbîndu-și buzele spre fratele ei. Anghelina ieși în prag, se uită la fată, care rămăsese în soare cu coroana în mână și după un timp o întrebă:

— Ai venit? Și glasul i se păru fetei aspru. Își ridică privirea spre mama ei și răspunse cam întristată:

— Am venit!

Femeia își înmuie atunci glasul și întrebă blînd:

— Ai luat premiu?

— Am luat.

— Întii?

Fetița îi răspunse că da, a luat premiul întii la fete.

— Bine! Treceți la masă că se răcește mămăliga!

În tindă, Vaticană se apropie de sora lui, își puse mîinile pe umerii ei și se lăsă cu toată greutatea lui de paisprezece ani. Fetița se înmuie și țipă:

— Vaticană! Stai la un loc!

— Țin-te dreaptă, nu te moleși! spuse el apăsînd mai încet. Apoi hotărî: Ești bună de seceră, ce să mai vorbim!

A doua zi au ieșit la cîmp. Lotul lor, prin vînzare, se înjumătățise.

Deși nu era deloc frig și nici măcar răcoare, Irina tremura din tot trupul. Vaticană luă din cutia căruței o seceră și se uită spre sora lui cu asprime. O chemă:

— Treci încoace, ce-ai rămas înțepenită lingă cai? și apucînd-o de braț, îi spuse frățeste:

— Hai să te învăț, nu te speria așa! Ia uită-te la ea cum tremură ca proasta! Mă, ce moale ești!

Îi dădu drumul de braț și-i puse secera în mînă. Irina o apucă de coadă și rămase cu ea în aer, neștiind ce mișcare să facă. În acest timp, mereu posomorită, mama lor începuse să seceră în tăcere. Vaticană se apropie de grîu și, înainte să se aplece la rădăcina spicelor, întoarse capul și spuse cu mîndrie:

— Uită-te la mîinile mele, Irino!

Fetița se apropie și se uită. Vaticană se aplecă, prinse un pîlc de spice sub încovoierea secerii, îl apucă cu cealaltă mînă și trase; paietele se rupseră toate deodată, ca tăiate de brici, și mînunchiul de spice se ridică în aer foșnind.

— Ai văzut? întrebă Vaticană, ridicîndu-se și lăsînd la pămînt mînunchiul. Ei, ia apleacă-te! Treci aici lingă mine!

Atunci mama copiilor își ridică spinarea și spuse:

— Vaticană, vezi să nu-și taie vreun dești.

— Să nu-ți tai vreun dești, spuse Vaticană, uitîndu-se cu atenție să vadă ce fel vîră sora lui seceră în grîu.

Fetița făcu aceleași mișcări pe care le văzuse la fratele ei, dar când trase, grâul, în loc să fie tăiat, se smulse cu pământ. Vaticană se îndoi de spinare și izbucni în râs:

— Bă, Irino! Bleagă mai ești! Păi nu așa! Nu trebuie să tragi de grâu, trebuie să tragi de seceră și să împingi spicele înainte.

Fetița se ridică și rămase în picioare, prostită, într-o mină cu secera și în alta cu un mănunchi de spice smuls din rădăcini. Văzându-l pe fratele ei că râde, se simți mai bine și începu și ea să ridă. Se prefăcu supărată:

— Nu mai râde, parcă tu când ai secerat la început...

— Uită-te, mă, la mine, răspuse Vaticană iar, aplecându-se la rădăcina spicelor. Vezi? Uite! tragi așa și ții secera uite-așa, nu ca tine, parcă ai ține un băț. Și te apleci jos de tot, că n-ai oase în burtă! Ia treci acum!... Nu! Ce apleci spicele în jos? Apucă-le bine în mină! Și când ai să tragi cu secera, lasă mâinile moi, că pe urmă ostenești și faci bătăture în palmă! Lasă mâinile moi, ce, n-auzi? Așa! Acuma, când ai să tai cu secera, să nu tragi de spice, să le împingi înainte, dar fără să le culci. Acum ia să te văz: taie!

Fetița tăie mănunchiul și se ridică veselă. Privirile ei licăreau de bucurie.

— Ei, dă-i înaintea! sfârși Vaticană mulțumit. Vezi să nu te tai. Ai grijă și apucă cu secera atât cât poți lua cu mâna!

Se întoarse apoi spre mama lui, care între timp înaintase în grâu, scuipe în palmă și se așeză la lucru cu gravitate și hotărâre.

Irina puse mănunchiul jos și vru să se aplece la rădăcina spicelor să secere mai departe, dar se opri. Își duse mâna la frunte, ca și când ar fi voit să alunge vreo gînganie, se șterse apăsător, se uită pe dosul palmei: nu era însă nici o gînganie. Fetița se șterse iar și din nou se uită; nimic, în afară de câteva picături de umezeală, de sudoare limpede și curată ca roua; atunci copilul își trase un colț al basmalei ei subțiri și decolorate, își șterse cu uimire chipul ei micuț și oacheș, se îmbrobodi mai strîns, în așa fel ca fruntea să-i fie apărată de soare, se aplecă și începu să secere.

Întrebări:

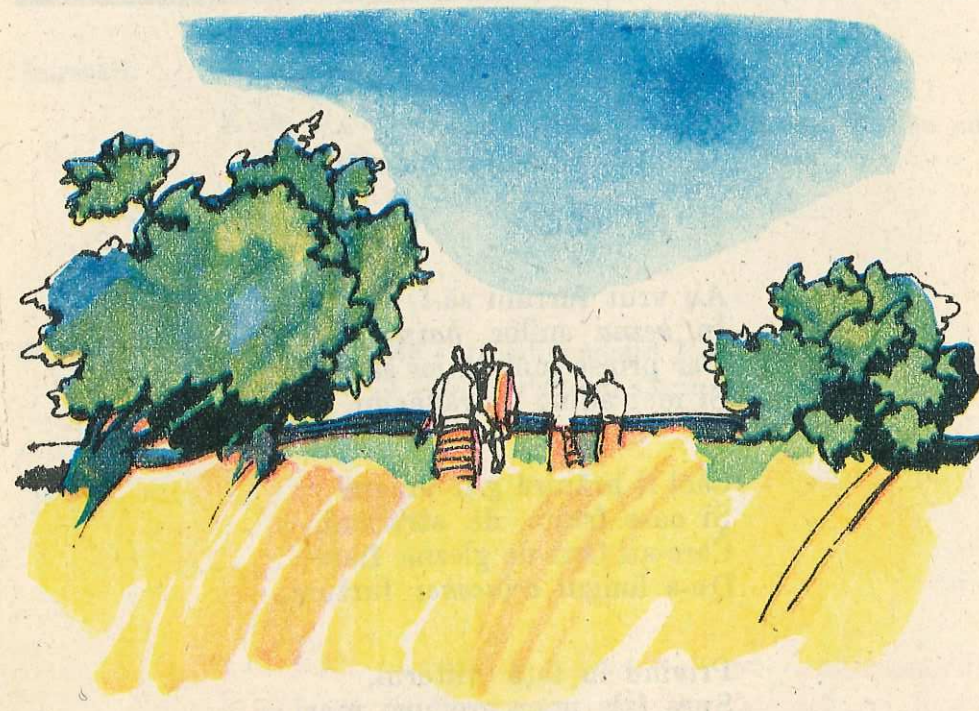
1. Cum o primește mama pe fetița când vine cu premiul I? Oare nu se bucură? Cum explicați schimbarea din glasul mamei?
2. Cum se desfășoară prima lecție de seceriș?
3. De ce se schimbă purtarea lui Vaticană față de Irina pînă la sfîrșitul „lecției“?
4. Ce bănuieți că se petrece în inima mamei?

Exerciții:

Formați propoziții cu următoarele cuvinte opuse ca înțeles cuvîntului „vesel“: *supărat, mîhnit, posomorît, abătut*.

Teme:

1. Împărțiți textul în fragmente găsind, chiar în text, titlul potrivit pentru fiecare fragment.
2. Citiți pe roluri numai cuvintele pe care le schimbă personajele între ele.

Stejarul libertății

de Victor Tulbure

Au vrut furtuni să-l nimicească
În *bezna* anilor *haini*
Dar prinse mai *vinjos* să crească
Și mai adânc în rădăcini.

Căci îl hrăniră *glij* amare
Și oase frînte, de străbuni,
Care-au tîrît de gleznă fiare
De-a lungul *crîncenei* furtuni.

Privind în față viitorul,
Spre fala unor vremuri mari,
El strînse-n jurul lui poporul
Ca pe-o pădure de stejari.

Iar azi în faptul dimineții,
Cînd ochii țării sînt senini,
Foșnește o pădure-a vieții
Cu toate crengile-n lumini.

Și slava ne-o ridică-n *astre*,
Spre viitor, din timp bătrîn,
Stejarul libertății noastre,
Partidul Comunist Român.

Cuvinte:

astru = corp ceresc, stea;
glie = pămînt, ogor;
bezna = întuneric de nepătruns;
hain = neîndurător;
vinjos = puternic;
crîncen = cumplit, înverșunat.

Întrebări:

1. Ce fel de arbore este stejarul? Ce știți despre el?
2. De ce poetul a comparat Partidul Comunist Român cu stejarul?
3. Explicați înțelesul versurilor strofei a doua.

Temă:

Pentru ce luptă Partidul Comunist Român? Scrieți o scurtă compunere cu titlul: „Partidul Comunist Român, stejarul libertății noastre“.

„Partidul Comunist Român este continuatorul luptei de secole pentru dreptate socială și libertate națională, forța conducătoare în Republica Socialistă România.“

Panciuc
(lectură)

de Mihail Sadoveanu

Ploua intruna și bătea un vânt iute și rece care aducea câteodată nouri albi, din care săgetau ace de gheață. Șanțurile noastre erau pline de apă și de noroi. Dedesubt umezeală, deasupra umezeală. Tunurile lătrau a moarte și zi și noapte și stropeau foc peste necazul soldaților noștri. Câteodată și puștile prindeau a pîrîi. Moartea amenința la fiecare bătaie de tun și la fiecare bîzîit de albină al glonțului.

În vremea aceasta grea, ieșiră turcii din birlogul lor și dădură năvală la șanțurile noastre. Dar flăcăii îi așteptau neclintiți, improșcîndu-i cu foc și punîndu-le în piept șiruri de baionete reci. Păgînii se traseră înapoi zdrențuiți, lăsînd șiraguri de morți în bălți de sînge.

Se făcu liniște. Gradații își numărau oamenii. Lipseau șapte soldați și un căprar. Sanitarii se strecuraseră cu trei morți și patru răniți. Căprarul nu fu găsit nicăieri.

Cel mai bun prieten al căprarului Florea era, știa oricine, Gavril Panciuc, o namilă de rezervist cît un munte și un suflet cum nu-i găseai pereche în toată Țara Românească.

Era bun camarad Panciuc: cu el nu li se ura căciularilor niciodată. Cînd umezeala șanțului te pătrundea la os, el începea cu ale lui, descrețea frunțile și împrăștia voie bună.

Dar acum nu-i mai venea a rîde lui Gavril. Acuma era foarte amărit.

Deodată, în tăcerea nopții, se înalță un vaiet prelung, slab. Se auzea deslușit. Era tînguirea unui rănit care-și venise în fire:

— „Măi fraților, nu mă lăsați!“

Panciuc se sculă în picioare:

— E Florea! șopti el repede. L-a luat vîlmășagul turcilor și a căzut aproape de șanțurile lor! Mă duc, că-l taie turcii, cum li-i obiceiul.

Rezervistul se apropie de un felinar, îl desprinse, îl vîrî sub manta, apoi porni încet spre capătul șanțului. Și-n liniștea care se întinse se auzi iar tînguirea sfișietoare:

— „Nu mă lăsați, măi fraților!“

Trecu o vreme. Nicăieri nici o mișcare. Totuși cei de la muchea meterezului puteau deosebi un pas ușor, furișat. În liniștea nopții, numai tînguirile rănitului tremurau. Într-un timp conțeniră.

Se auzi deodată, apoi, o oarecare mișcare și în șanțurile turcilor. Apoi o pușcă fulgeră și pocni scurt. Scăpără și al doilea fulger și al treilea și tunetele cădeau înăbușite în ceață.

Și după un răstimp, iar se întinse liniștea, pînă ce se auzi un pas grăbit. Nu trecu mult și se văzu trupul uriaș al rezervistului răsărînd mare.

Se auziră glasuri trecînd ca un freamăt:

— „L-a scăpat!“

Panciuc păși pînă la locul lui și dădu drumul din spate rănitului, apoi cu stînga scoase de sub manta felinarul și-l puse lîngă capul căprarului. Fața lui Florea era galbenă și ochii închiși aveau un cerc adînc, vînat. Dar, prin gura deschisă puțin ieșea răsufierea fierbinte a vieții.

— Măi frate, mergi la ambulanție?

Căprarul deschise puțin ochii și-i închise îndată.

— Vrea să meargă la ambulanție, zise domol rezervistul, dar eu nu-l mai pot duce. Și se lăsă deodată într-o rină și-și duse palma dreaptă sub coastă. Un pîriu de sînge curgea de sub manta, pe pantaloni și pe cizme, în apa șanțului. Uriașul se întinse cît era de lung și muri fără nici o vorbă.

A doua zi la raport, se dădu ordin de zi pe regiment pentru „vitejia soldatului Panciuc Gavril, care a scăpat de sub tranșeele inamicului pe caporalul Florea Dumitru și a murit străpuns de patru gloanțe“.

Deasupra inimii simple a viteazului, se așeză Virtutea militară.

Teme:

1. Ce fel de om era soldatul Panciuc Gavril?
2. Alcătuiți o scurtă compunere în care să infățișați calitățile ostașului român. Gîndiți-vă și la conținutul lecturilor: „Brîndușele“, „Drapelul“, „Pe lespede eroilor“.

Ce-ți doresc eu ție, dulce Românie

de *Mihai Eminescu*

Ce-ți doresc eu ție, dulce Românie,
Țara mea de glorie, țara mea de dor?
Brațele nervoase, arma de tărie,
La trecutu-ți mare, mare viitor!

.....
Ce-ți doresc eu ție, dulce Românie,
.....

Fiii tăi trăiască numai în frăție
Ca a nopții stele, ca a zilei zori,
Viața în vecie, glorie, bucurie,
Arme cu tărie, suflet românesc,
Vis de vitejie, fală și mîndrie,
Dulce Românie, asta ți-o doresc!

Teme:

1. Memorați poezia.
2. Scrieți, folosind cuvintele voastre, ce dorește marele nostru poet României.

Îndemn

de Demostene Botez

Cînd te duci seara la culcare,
Și-ți pui o mîină sub obraz
Să te întrebi cu-ngrijorare:
„Ce-am făcut eu oare azi?”

O zi trecută fără fapte
Care să-ți fi rămas în minte,
În viața ta, e ca o noapte
Sau ca un basm fără cuvinte.

E ca și cum n-ai fi trăit,
Și ți-ai pierdut o zi din viață,
Și soarele s-ar fi oprit,
Căzut în somn de dimineață.

Cît timp tu n-ai făcut nimic,
Pămîntul s-a-nvîrtit o dată,
Și doară nu-i atît de mic,
Și-a dus în spate lumea toată.

Să-ți fie aceste vorbe-ndemn,
Al vieții tale care vine,
Să lași pe unde treci *înseamnă*
Că ai făcut și tu un bine.

Și de ești vrednic cum aș vrea
Drept semn al timpului prezent,
Tu să ridici prin munca ta,
Și gîndul tău, un monument.

Cuvinte:

înseamnă = semn distinctiv, ca o insignă; aici, urmă lăsată de cel care realizează ceva.

Întrebări:

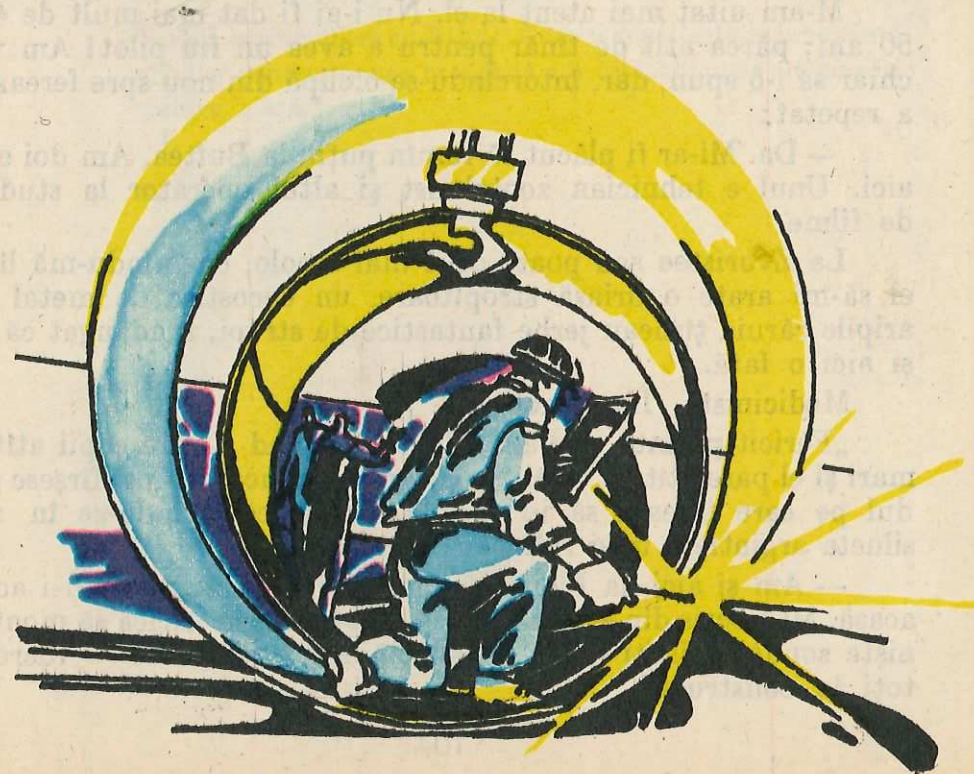
1. De ce e nevoie să ne gîndim în fiecare seară la ceea ce am făcut peste zi?
2. Ce se înțelege prin cuvintele: „O zi trecută fără faptă”?
3. Ce însemne trebuie să lase un om pe unde trece?
4. Ce îndemn conține această poezie?

Exercițiu:

Construiți propoziții scurte folosind următoarele cuvinte: *faptă, îndemn, vrednic, înseamnă*.

Temă:

1. Alcătuiți o compunere după planul dat mai jos și puneți-i titlul potrivit:
 - a) Ne pregătim de culcare. Nu adormim imediat, ci ne gîndim cîteva minute la ziua care s-a încheiat.
 - b) Ne amintim faptele demne făcute în timpul zilei.
 - c) Ceea ce am făcut astăzi nu ne mulțumește; putem face mai mult.
 - d) Ne facem un plan pentru activitatea din ziua următoare.

Omul de la fereastră

(lectură)

după Octav Pancu-Iași

De la București, unde ne-am urcat amîndoi, devenind vecini de compartiment, și pînă la Sinaia, unde a coborît, a privit tot timpul pe fereastră.

A intrat în vorbă cu mine cînd rapidul zbură ca o nălucă prin Buftea. S-a întors și mi-a spus deodată, fără nici o introducere:

— Mi-ar fi plăcut ca trenul să se oprească aici.

Am ris. Probabil ceva mai zgomotos și nefiresc, pentru că m-am simțit obligat să-i dau explicații:

— Eu merg la Cluj. Și mi se pare că trenul are prea multe opriri; tocmai mă gîndeam cu regret că n-am avut inspirația să-mi iau bilet de avion. În două ore ajungem.

Zîmbi și el.

— Am călătorit chiar acum vreo două duminici cu avionul. Adică, am călătorit e un fel de-a spune. Un băiat de-al meu e pilot. M-a invitat la un zbor de agrement deasupra Bucureștiului.

M-am uitat mai atent la el. Nu i-ai fi dat mai mult de 40—50 ani; părea atît de tînăr pentru a avea un fiu pilot! Am vrut chiar să i-o spun, dar, întorcîndu-se o clipă din nou spre fereastră, a repetat:

— Da. Mi-ar fi plăcut să rămîn puțin la Buftea. Am doi copii aici. Unul e tehnician zootehnist și altul operator la studioul de filme.

La Zvoriștea sau poate ceva mai încolo, chemîndu-mă lîngă el să-mi arate o uriașă stropitoare, un cocostîrc de metal din aripile căruia țîșneau jerbe fantastice de stropi, a adăugat că are și aici o fată.

Medicinistă. La practică.

„Fericit părinte — l-am felicitat în gînd — are copii atît de mari și el pare atît de tînăr“... Dar n-am apucat să-mi sfîrșesc gîndul pe care țineam să i-l și mărturisesc că, ivindu-se în zare silueta argintie a unei rafinării, l-am auzit:

— Am și aici, la Ploiești, cinci copii. Adică, unul nu-i acum acasă. Mi-a scris din străinătate. A fost trimis în Africa să monteze niște sonde. Ceilalți patru — doi băieți și două fete — lucrează toți în construcții.

Brazi... Cîmpina... Comarnic... Citea firmele gărilor cu glas tare și mă trăgea mai aproape de fereastră.

Aici mai avea o fată chimistă. Aici un băiat mecanic. Ajunsesem să le pierd numărul. Ba la un moment dat mi-a fulgerat prin minte că, avînd atîția, n-ar fi exclus ca el însuși să mai uite pe cite unul sau să le încurce meseriile.

Trenul s-a apropiat de Sinaia și el se pregătea să coboare.

— Sînteți în concediu? l-am întrebat.

— În vacanță. Un băiat de-al meu e inginer aici. M-a chemat să mă odihnesc citeva zile la el.

N-am mai putut rezista și am exclamat ca în fața unei adevărate minuni:

— Dar cîți copii aveți? Pînă acum am numărat peste o duzină.

— Și vi se pare că ați numărat mulți? M-a privit cu un suris calm.

— Dumneavoastră nu vi se pare?

— Cîtuși de puțin.

— !

— Pentru că am mult mai mulți. De zeci de ori mai mulți. Și-a luat geamantanul din plasă, mi-a urat drum bun, în continuare, și s-a recomandat:

— Profesor Nicolae Dumitran.

Temă:

Scrieți o compunere cu titlul: „Cum se manifestă recunoștința elevilor pentru munca neobosită a învățătorului de a-i pregăti pentru viață.“

Mulțumesc

de N. Constantinescu

Mulțumescu-ți drag pământ,
Că mi-ai dat să fiu ce sint,
Demn la faptă și cuvânt.

Mulțumescu-ți mîndru plai,
Pentru flori și cer de mai,
Pentru dulcele meu grai.

Pentru glorii din străbuni,
Pentru pîine, fier, cărbuni,
Pentru oamenii tăi buni.

.....

Mulțumescu-ți drag popor,
Pentru trudă, pentru zor,
Pentru azi și viitor.

Pentru toate-ți mulțumesc
Ție leagăn românesc
Unde m-am născut și cresc.

Cuvinte:

demn = vrednic, capabil, care impune respect;
plai = aici, ținut, loc, meleag;
străbun = tatăl bunicului sau al bunicii, strămoș.

Exerciții:

- Lămurii sensul unor expresii ca:
 - „demn la faptă și cuvânt“;
 - „glorii din străbuni“;
 - „leagăn românesc“.
- Alcătuieți propoziții în care să folosiți cuvintele: *demnitate*, *plai*, *străbun*.

Temă:

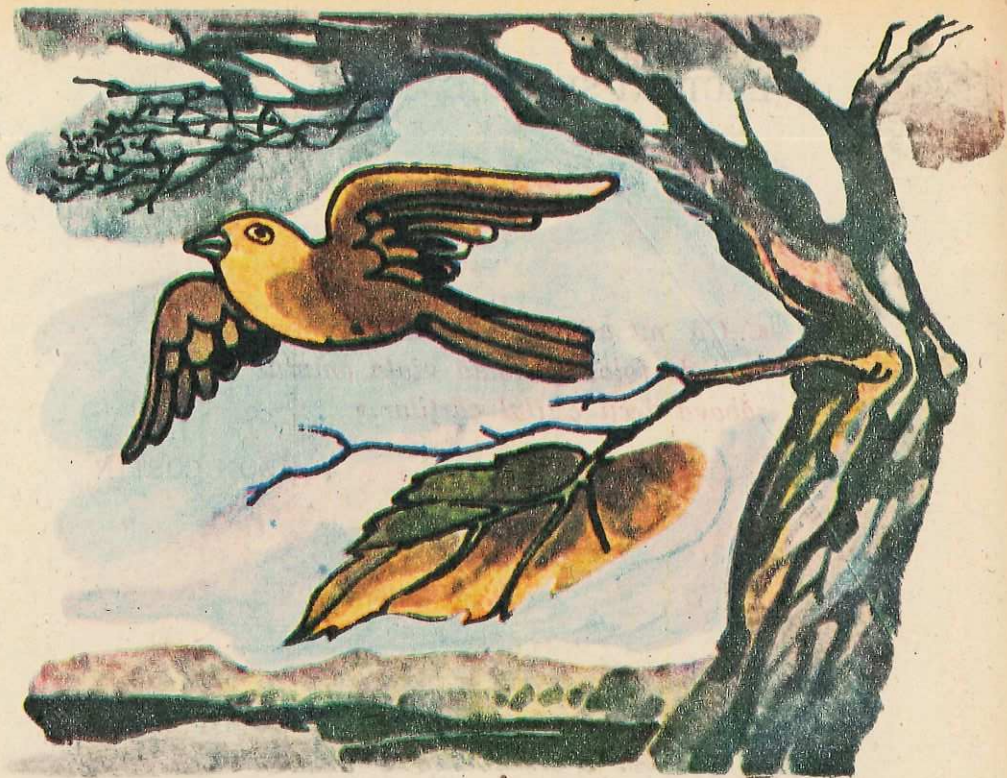
Scrieți o scurtă compunere cu titlul: „Îți mulțumim, patrie dragă“.

LECTURI SUPLIMENTARE

«...Că nu este alta și mai frumoasă și
mai de folos în toată viața omului
zăbavă decît cetitul cărților.»

MIRON COSTIN

Frunza

de Emil Gârleanu

S-a desfăcut din mugur, într-o dimineață caldă a începutului de primăvară. Cea dintâi rază de soare s-a împletit pe dînsa ca o sîrmă de aur, făcînd-o să tremure de fericirea unei asemenea atingeri. Ziua întîi i s-a părut scurtă, și apropierea nopții o mîhni. Lumina se stinse, răcoarea o făcu să se zgribulească, să se vîre între celelalte și să aștepte, ațipind, pînă a doua zi, venirea soarelui.

Cu ce revărsare de strălucire se ridică stăpînitorul lumii pînă sus, pe cer! Raza se scoborî din nou, și toată ziua, încălzită, frunza se scaldă în albastrul văzduhului.

În scurtă vreme se desfăcu mare, verde, mai frumoasă ca toate, mai sus decît celelalte, tocmai în vîrf. De deasupra îi cădea lumină, de dedesubt se ridica, pînă la ea, mireasma crinilor albi, singuratici, cu potirul plin de colbul aurului mirositor.

Un ciripit străin o miră. Și cea dintâi rîndunică, venită de departe, tăie albastrul ca o săgeată, înconjură copacul de cîteva ori cu strigăte de bucurie, apoi se așeză pe streășina casei, cîntînd mereu...

Dar într-o dimineață, raza de soare nu mai veni. Cerul rămase acoperit de nori. Cea dintâi picătură de ploaie o izbi repede, greoaie. Cîteva zile a plouat. Nici rîndunelele nu se mai vedeau. Dar mirosul crinilor, seara, se împrăștia puternic, umed: o amețea.

După zilele acestea, lipsite de scînteiere, soarele răsări într-o dimineață înfocat, vărsînd parcă flăcări, încălzind totul în cîteva clipe. Raza o fripse. În după-amiaza zilei acesteia, o păsărică cu pene verzi și galbene, un scatiu, veni, moleșit de căldură, de se furișă subț dînsa, la umbră, la adăpost. Și frunza se bucură, acoperi cum putu mai bine păsărica; iar aceasta ciripi întîi înăbușit, din gușă, apoi mai prelung, mai dulce, cum nu auzise frunza cîntec.

Și în fiecare zi pasărea venea să se ascundă de căldura cotropitoare, în fiecare zi frunza o ferea, și seara cîntecul se împrăștia vesel.

Cît n-ar fi dat acum frunza pe o picătură de ploaie! Dar norii fugeau gonîți de vînturile din înălțimi; cerul de sticlă, înflăcărat, uscaser totul. Crinii nu mai miroseau; cînd și cînd, rozeta, care își scutura sămînța coaptă, împrăștia mireasma în zorii unora din dimineți. Prea multă lumină, prea multă căldură.

Noapțile senine, cu crai nou, cerul spuzit de stele o fermecau. Ar fi vrut să fie veșnic nopte...

Pasărea venea mereu, cîteodată și noaptea rămînea acolo, ațipind, cu căpșorul subț aripă.

Și trecu mult pînă ce, o dată, vîntul de toamnă începu să bată. Zilele erau mai răcoroase, nopțile mai reci; cerul arareori curat. Puternic sufla vîntul tomnatic! Apusurile erau ca sîngele și parcă înroșeau și pămîntul. Frunza își simți puterile slăbite; cu greu putea să ție piept vîntului, care o clătina în toate părțile; cîteva tovarășe, smulse, fluturată prin aer, apoi fură duse departe.

Pasărea îi venea mai rar, nu mai cînta, și asta o mîhnea cumplit.

Frunza tînjea, se îngălbănea; celelalte, de pe același copac, parcă se îngălbăniseră și mai repede. Începuseră să cadă. Frunza auzea mereu, de acolo, din vîrf, foșnetul cobitor al tovarășelor ce o părăseau, strecurîndu-se ușor, ca o șoptă, ca o rugăciune, așternîndu-se jos, într-un lăvicer pe deasupra căruia vîntul alerga grăbit.

De dimineață pînă seara, și noaptea, frunzele cădeau întruna. Unele mai repezi, altele mai domoale, legănîndu-se în aer ca o aripă de fluture, aninîndu-se de ramuri ca cerînd ajutor; numai într-un tîrziu, dîndu-se învinse, cădeau, îngropîndu-se între celelalte.

Într-o dimineață se sperie. În tot copacul rămăsese numai ea! Ramurile goale se loveau unele de altele, tremurând ca de frig. Deasupra, cerul cu nori greoi ca de bumbac, în largul lui, stoluri întregi de păsări plecau în șir; atunci băgă de seamă că și cuiburile rîndunelilor rămăseseră goale.

Un fior o străbătu și se gîndi la pasărea pe care nu o văzuse de cîteva zile. În clipele acelea, cînd parcă se cutremura la gîndul că poate și dînsa va trebui să se desprindă, să moară, ca și celelalte, vederea prietenei pe care o adăpostise atîta i-ar fi fost de ajutor.

Și pasărea parcă auzi chemarea tovarășei de altădată; veni, dar se opri puțin, pe o altă ramură, ca și cînd n-ar fi cunoscut locul obișnuit în care cîntase; apoi își luă zborul și, în trecerea grăbită, fără să întoarcă măcar capul, lovi cu virful aripei frunza care, de-abia mai ținîndu-se, căzu la rîndul ei.

Și lăvicerul de jos nu se mai îngroșă, din ce fusese, cu aceasta, cea din urmă, moartă.

Clanța

de Octav Pancu-Iași

În dimineața din ajunul Anului Nou, Maria Dridea se întorcea acasă, trăgînd pe pojghița de zăpadă a caldarîmului o săniuță pe care legase cu cordonul paltonului un pui de brad destul de arătos, deși cu crengile cam rare și cu virful bont.

«De, așa îmi trebuie dacă m-am trezit abia acum, la spartul tîrgului. Asta trebuia s-o fac ieri sau alaltăieri».

Constatarea însă era de prisos. Maria Dridea știa mai bine decît oricine că nimeni nu purta vina acestei întîrzieri. Niculaie Dridea, soțul, era plecat de acasă de aproape o jumătate de an și avea să se întoarcă abia prin martie. Maistru montator cu o înaltă calificare — nume bine cunoscut în multe fabrici și uzine intrate în funcțiune în ultimii ani — Niculaie Dridea era chemat de pe un șantier pe altul, iar acum lucra într-un oraș din nordul Moldovei la montarea unei fabrici de textile. De curînd însă scrisese că nu va putea veni de Anul Nou acasă și o sfătuiă pe Maria să-l trimită pe Mihai, băiatul lor, să-și petreacă vacanța de iarnă la el.

«Aici a nins din belșug — scria el soției — și i-am făcut o sanie strașnică lui Mihai. Cît despre celelalte, să n-ai nici o grijă! O să ne gospodărim amîndoi ca niște bărbați ce sîntem!»

Scrisoarea aceasta o determinase să nu mai cumpere brad. «Dacă Mihai nu va fi aici, pentru mine e de ajuns și o crenguță de vișc», se gîndise, convinsă că pentru ea nici măcar crenguța de vișc n-o va cumpăra. Și nu din zgîrcenie. Dar fără Niculaie și fără Mihai... Aseară însă, tocmai cînd făcea bagajul băiatului, primi o telegramă de la Niculaie: «Vin la București. Stau numai cîteva zile. Nu-l mai trimite pe Mihai. De Anul Nou sînt cu voi».

Ajunsă acasă, Maria Dridea lăsă bradul pe săliță, și se grăbi să-și dezbrace paltonul ca să intre în bucătărie, unde o așteptau tăvile acoperite cu ștergere, în care pusesese cozonacii la crescut. Se aplecă să îndepărteze cărămida pe care, de cîteva luni, de cînd se stricase clanța, o așeza acolo ca să închidă ușa bucătăriei cu ea. Se aplecă... dar nu mai zări cărămida. Ușa bucătăriei avea o clanță nouă, strălucitoare, de alamă.

O clipă nu se dumiri ce se întîmplă. Apucă clanța și o apăsă ușor, dar imediat își retrase mîna de parcă ar fi curentat-o.

«A venit Niculaie», o fulgeră deodată gîndul. Își smulse basmaua de pe cap, se năpusti în odaie strigînd cu glas cald și mîngîietor, dar care i se păru prea rece și prea strident:

— Niculaie! Ai și venit, Niculaie?

În odaie însă, în picioare, lipit cu spatele de sobă, stătea Mihai.

— Mihai, a venit tata? A venit?

Băiatul clătină ușor din cap:

— Nu. Încă n-a venit. Cred că vine cu trenul de 11.

Și surise stingherit, ca și cum ar fi făcut o poznă.

— Credeam că a și venit.

— Nu. Încă n-a...

Și, nemaiputîndu-se stăpîni, băiatul izbucni într-un rîs năvalnic, la care luau parte și ochii, și obrații, și fruntea... Sări și își îmbrățișă mama, învîrtindu-se cu ea prin odaie, încercînd să facă pașii de vals pe care — cu toată truda colegei sale de bancă — încă nu izbutise să-i învețe cum trebuie.

O, de cînd aștepta Mihai Dridea clipa asta! Și cît de greu venise, cît de mult se lăsase așteptată!

Chiar din prima săptămîină a anului școlar se înscrisese la cercul de lăcătușărie. Maistrul, conducătorul cercului, se apropiase de el și-l măsurase prin ochelarii cu lentilele prăfuite.

— Cum ziceai că te cheamă?

— Dridea Mihai.

— Ești cumva rudă cu Niculaie Dridea, montatorul?

— Sînt băiatul lui.

— Nu s-ar crede. Ți-am dat să pilești o piesă și, după cîte vîd, tu îți pilești degetele.

Copiii pufniră în rîs. Din momentul acela în fața colegilor de cerc, el, Mihai Dridea, nu se mai numi Mihai Dridea, ci «Pilește degetel».

— «Pilește degete», împrumută-mi cleștele!

— Nu l-ați văzut pe «Pilește degete?»

— Hai, «Pilește degete», ți-o fi de ajuns de cînd tot măsurii!

Dă-mi și mie șublerul!

Nesuferită poreclă. O duse cîteva săptămîni în cîrcă. Pe urmă, se întîmplă să fie singurul din tot cercul care greși dimensiunile unei chei.

— Și ziceai că ești fiul lui Niculaie Dridea, montatorul?

— Da, maistre.

— Ești sigur?

— Da, maistre, întrebați-i și pe băieți. E tatăl meu.

Maistrul ridică cheia cu pricina și întrebă:

— Spuneți, băieți, poate oare să fie fiul lui Niculaie Dridea unul care face o bazaconie ca asta?

Băieții răspunseră în cor:

— Nuuu!

Era (prost să fii și tot înțelegeai!) acest «nu» al colegilor un răspuns la gluma maistrului, dar pe Mihai îl ajunse ca o rafală de vînt înghețat.

— Ba da! rosti inciudat, ca și cum s-ar fi împotrivit vîntului. Ba da! O să vedeți că da!

Luă alt material și se apucă îndrjît de lucru. «Ba da! Ba da!», i se părea că aude în fiecare strunjitură a pilei. Lucra nervos, strîngînd dinții, fără să arunce măcar o privire celor din jur. Fierul încins îi ardea palmele, fruntea i se umpluse de broboane, dar el lucra ambițios, cu sete. Era convins că într-o oră, el, Mihai Dridea, fiul lui Niculaie Dridea, montatorul, va putea să facă

cea ce colegii săi s-au străduit o săptămână întreagă. Și nu numai atât, cheia lui va fi și cea mai bună, și cea mai frumoasă, și cea mai ușoară, și cea mai...

Îl trezi un clinchet ca de clopoțel; cheia se frinse în două.

Deodată se făcu tăcere. Copiii parcă nici nu mai răsufiau. Maistrul se apropie de el, îl cuprinse de după umeri. Mihai se lăsase strâns un răstimp, apoi, deodată, scuturându-se ca după un coșmar, vru să se smulgă și să fugă.

— Nu, n-ai de ce să fugi, auzi glasul domol al maistrului. Ascultă-mă pe mine, băiete, că am crescut mii ca tine. Locul tău e aici. Mă pricep eu la de-alde tine. Tu ai mândrie de muncitor, băiete. Dacă ai fi încercat să fugi, te-ai fi întors de la ușă înapoi. Nu ne-ai fi lăsat tu să credem că nu ești în stare să faci un lucru bun. Te-ai fi întors să ne-o dovedești. Ai încercat adineauri. Numai că prea ai lucrat în dușmănie. Hai, apucă-te de treabă cu răbdare. În meserie nimeni nu se naște învățat. Și, ridicându-i bărbia, maistrul îl privise în ochi, ca apoi să-l întrebe încrunțat:

— Ziceai că ești al lui Niculaie Dridea, montatorul?

Mihai nu-i răspunse. Se îndreptă tăcut spre lada cu materiale, alese ce-i trebuia pentru lucru, apoi, în tăcere, luă treaba de la capăt.

...Și poate pentru a compensa tăcerea de atunci, Mihai izbucni acum într-un râs plin de poftă, gălăgios, molipsitor. Își îmbrățișă mama învîrtindu-se cu ea prin odaie, strigînd fericit:

— Eu am lucrat clanța, mamă! Eu am lucrat-o! Am reușit! Știi tu, îți închipui tu cum m-am simțit eu cînd ai văzut clanța și ai crezut că a venit tata?

Stejarul din Borzești

de Eusebiu Camilar

Ștefan cel Mare îndrăgise plaiurile Moldovei încă din copilărie. Îi plăcea să se joace cu copiii răzeșilor. Toți îi spuneau Ștefăniță sau Ștefănuță, și era bucuria lor cînd venea prin părțile Trotușului. Mic, îndesat, sprinten și ager, nu-l putea nimeni întrece în aruncarea săgeților către ulii. Avea ochii albaştri, părul inelat. Purta și zale ușoare, și niște pîteni frumoși. Așa îl aducea părintele său, Bogdan-Voievod, dinainte, pe șa, arătîndu-i frumuseți și bogății pe întinsurile patriei, de la Suceava-n jos, dar lui Ștefan îi plăceau cel mai mult împrejurimile Borzeștilor, unde se afla un stejar uriaș, rotund în coroană, gros cît să-l cuprindă patru oameni. Acolo se aduna Ștefan cu copiii de prin partea locului. Toți dădeau chiote că s-au întîlnit. Îndată începea joaca. După ce se minunau de dibăcia lui Ștefan la săgetarea uliilor,

prindeau să se joace «de-a tătarii». Se despărteau în două cete: cei din ceata lui Ștefan erau moldovenii, cei din ceata a doua erau tătarii, în frunte cu puiul de răzeș Mitruț...

II

Era în ziua aceea un văzduh limpede ca lacrima. Înfloriseră trandafirii sălbatici și sulfina. Era vremea când cântă toate păsările câmpului, când țîrnie din niște ușoare strune miile de gize prin finuri. Ciocirliile umpluseră văzduhul de cântare.

Glasurile copiilor din Borzești s-amestecau cu glasurile păsărilor, și parcă era ziua aceea un imn închinat frumuseților nemuritoare ale firii. Deodată prima ceată de copii, în frunte cu Ștefăniță, s-a ascuns la pîndă într-o pădurice. Cealaltă, în frunte cu Mitruț, s-a ascuns după un deal, pe unde năvăleau de obicei tătarii cei adevărați. Apoi s-a arătat Mitruț, ca un han tătăresc ce se prefăcea că este, iscodind cu ochii împrejurimile stejarului. La un chiot al lui, copiii s-au aruncat năvală, umplînd valea de veselia strigătelor. A ieșit și ceata lui Ștefăniță din pădure, și săgețile de trestie vijiiu ușurel, întrecîndu-se cu bizîitul bondarilor. Bătălia a durat aproape un ceas. Tare era Ștefăniță, tare era și Mitruț, dar pînă la urmă Ștefăniță a ieșit biruitor. Prins între niște lănci de trestie, ca un han-tătar, Mitruț a fost dus la județ, în fața puilor de moldoveni. Așezat pe un butuc, sub stejarul cel rămuros, Ștefăniță a prins a-l judeca strașnic, întrebîndu-l: de ce-i calcă țara? de ce ucide copiii? de ce dă foc satelor? Nu se pot apuca năvălitorii de munca pămîntului, să nu mai fie spaimă pentru țara Moldovei?

Întrebîndu-l, Ștefăniță își limpezea, de fapt, primejdia tătărilor și necazurile oamenilor. Își strînse pumnii. În lungul obrazului îi aluneca o lacrimă, întia lacrimă de ciudă.

Văzuse cu ochii lui sate arzînd și carele Moldovei în pribegie. Văzuse corbi zburînd spre stîrvurile oamenilor. Zărise și tătari, pe un deal, departe, și-n urma lor cerul era înroșit de focuri. Asta era întia amintire a voievodului despre tătari.

— De ce? a întrebă încă o dată Ștefăniță, așa de crunt, încît Mitruț aproape că și-a pierdut firea, iar ceilalți copii au stat din ris. De ce calci pămînt străin, han nelegiuit? Ce pedeapsă i se cuvine pentru că a năvălit în țară străină?

La întrebarea asta, copiii și-au plecat ochii, pe gînduri. Ce pedeapsă li se dă de obicei năvălitorilor? Auziseră din bătrîni că-i treceau prin sabie, că le tăiau nasurile, ori le scoteau ochii.

— Să i se reteze nasul... a spus unul.

— Nul e prea puțin! a răspuns Ștefăniță.

— Să i se scoată ochii!...

— Nu, e prea puțin!

— Atunci spînzurat să fie de ramurile stejarului... a spus altul, și Mitruț nu mai putea de bucurie că va fi legat cu frînghiile de subsuori și urcat sus, sus, cum nu mai urcase niciodată! Copiii și-au desfăcut cingătorile, apoi le-au legat una de alta. Toți rideau și chiuiu, numai Ștefăniță stătea încruntat și tăcut, ca un adevărat judecător al năvălitorilor.

— Așa! a spus el, în timp ce copiii ceilalți îl trăgeau pe Mitruț în sus.

Mitruț ridea și bătea din palme.

L-au urcat pînă la jumătatea stejarului, și l-au lăsat în leagănul ușurel al vîntului. Deodată, cum ridea el așa și se legăna, s-a uitat departe. A îngălbenit! Glasul i-a pierit în gît! Abia a izbutit să strige:

— Tătarii!... Vin tătarii!... Vin tătarii!...

Și se uita cu groază cum vin tătarii cei adevărați, în galopul cailor, cu iataganele-n dinți, cu șomoioguri aprinse în virful sulitelor.

— Coborîți-mă repede... vin tătarii! a strigat el a doua oară, dar copiii au luat-o la fugă, spre sat, țipînd:

Tătarii... vin tătarii!

Au prins să bată clopotele de furtună.

Oamenii apucau spre codru, ori înșfăcau parii afumați la capăt, furcile, coasele și topoarele, gata de apărare.

Pretutindeni s-auzeau țipetele copiilor și-ale femeilor:

— Tătarii!... vin tătarii!...

Și băteau mai tare clopotele.

III

Tătarii năvăleau într-o trîmbă lungă, și-n urma lor colburile urcau pînă-n înălțimi, amestecate cu fumurile satelor aprinse. Cum au ajuns sub stejarul din Borzești, hanul năvălitorilor l-a zărit între ramuri pe Mitruț, aproape mort de spaimă.

— Ce-i facem copilului din stejar? a întrebă un ataman. Tragem în el cu săgețile?

— Nu! a răspuns hanul. Dacă trage careva în el vreo săgeată îlucid...

— De ce? s-au mirat tătarii.

— Pentru că pe acest pui de moldovean vreau să-lucid eu! Fac rămășag că-l nimeresc drept în inimă, cu prima săgeată...

— Fie-ți milă... a răcnit Mitruț, când hanul a întins arcul, dar n-a mai apucat să spună nimic, căci o săgeată l-a nimerit drept în inimă și l-a omorât.

Apoi trîmba a sărit pe cai, a pornit galop, dînd foc satelor, ucigînd și prăpădînd tot, spre Suceava-n sus.

IV

În vremea asta, Bogdan-Voievod galopa spre munți, ținîndu-l pe Ștefăniță dinaintea lui. Se lăsase întunericul. Cărarea codrilor urca.

— Niciodată să nu uiți, fiul meu... îi spunea voievodul. Copilul din Borzești trebuie răzbunat!

— Niciodată n-am să uit, tată... a răspuns Ștefăniță. Pe Mitruț am să-l răzbun eu, cu mîna mea! Dacă trăiește hanul pînă cresc eu mare, îl spînzur de stejarul din Borzești...

Pîrjolul urca înainte, din Țara de Jos, spre cetatea de scaun a Sucevei. Ardeau pădurile, ardeau cîmpiile. Norođul legat în funii apuca drumurile robiei. Prin sate și cîtunuri arse se vedeau copii infipți în parii gardurilor.

Astfel necăjea Moldova acelor vremuri. Dar cu cît Bogdan-Voievod îmbătrînea, se ridica Ștefăniță, ca un stejar tînăr. Nu uita nici în somn moartea îngrozitoare a lui Mitruț. Cum și-a pus pe frunte coroana Moldovei, întli a vrut să facă rînduială dinspre tătari. Nu le-a călcat pămînturile, ci a trimis oameni să-i întrebe: se liniștesc, sau nu? Căci prea s-a încruntat lumea de atîta sînge și năvăliri! Îi sfătuia cu domolul, după firea moldovenească, să se lase de pradă, să se apuce de lucru, ca oamenii Moldovei, căci cu prada n-au s-ajungă departe! Să afle hanul că țara are domn tînăr și viteaz și că va fi vai și amar de cei ce-i vor mai călca hotarele...

Hanul a primit cuvîntul lui Ștefan cel Mare cu minie strașnică. A scrișnit:

— Mă duc să-l învăț minte pe puiul acesta cutezător...

Și astfel, iar s-au aprins focurile de veste, din deal în deal, de la Prut pînă la zidurile Sucevei. Răzeșii Țării de Jos s-au strîns la Borzești, în preajma vadului mare al năvălirilor. A coborît și Ștefan, cu țara, de cum i s-a adus vestea de cumpănă.

Într-o noapte cerul s-a făcut roșu cît țineau zările. Ardeau satele și cîmpiile. Puținii pămînteni scăpați cu zile veneau îngroziiți, rînduindu-se în oastea voievodului.

Bătălia cumplită s-a încins cît ai scăpăra din ochi. Valea s-a umplut de nechezăturile cailor, de bufniturile scuturilor. Luceau lăncile. Zbîrniiau săgețile. Ștefan cel Mare își deschide drum spre inima bătăliei, către han, izbind în dreapta și-n stînga cu buzduganul! Striga:

— Izbiți, feciori, pentru răzbunarea lui Mitruț... Unde-s răzeșii din Borzești? Izbiți, răzeși!...

Deodată, a ajuns față-n față cu han-tătarul! Cu o lovitură de buzdugan i-a repezit paloșul din mînă! Îl putea ucide din a doua lovitură, dar l-a luat în pieptul calului și l-a cîrduit departe. În vremea asta oștile cotropitoare fugeau mîncînd pămîntul.

Apoi, pe la asfințitul soarelui, moldovenii s-au așternut la hodină, pe coasta dealului.

— Acum să-l judecăm pe han-tătar!... a strigat Ștefan cel Mare, în fața cortului așezat sub stejar. Ce moarte să-i dăm, răzeși?

— Să-i scoatem ochii... au bubuit mii de glasuri.

— Să-l trecem prin sabie... au bubuit altele.

— Nu! a răspuns Ștefan cel Mare și i s-au umezit ochii, amintindu-și întîmplarea năpraznică din copilărie. Nu, răzeși, căci am cu acest lup al pustiei o socoteală... Han-tătare, ți-aduci aminte? Tu l-ai ucis pe Mitruț, între ramurile acestui stejar... Ridicați-l, feciori, în funie...

Apoi, după ce năvălitorul și-a primit pedeapsa, trei zile și trei nopți au stat oștile moldovene în petrecere.

Astfel se răzbuna Ștefan cel Mare asupra năvălitorilor, tăindu-le pofta de pîine străină!

Se caută o greșeală!

după *Mircea Sântimbreanu*

Pregătindu-se pentru începerea unui nou trimestru, bătrînul învățator făcea ordine în sertarul său. Erau acolo, teancuri-teancuri, tot felul de caiete: de compunere, de gramatică, de dictare...

În liniștea cancelariei, învățatorul le răsfoia pe îndelete, unul după altul, își arunca privirea pe câte un titlu, recitea câte o pagină, ba chiar și lucrări întregi. Erau multe caiete în care creionul roșu nu pășise niciodată și, răsfoindu-le, bătrînul învățator se bucura ca de o zăpadă proaspăt căzută, neatinsă. Lucrările acestea nu conțineau nici o greșeală. Se aflau însă și câteva zgîriate parcă la sînge de creionul roșu, și cînd dădea cu ochii de ele bătrînul învățator ofta:

— Cînd s-or isprăvi toate aceste greșeli? Iată, o pagină întreagă fără nici un punct, fără nici o literă mare. Cuvintele curg șiroi, ca dintr-un robinet uitat deschis și se opresc, întîmplă-

tor, de-abia într-o băltoacă de cerneală. În altul, literele sînt sărite la fiecare cuvînt, și rîndurile par ca niște garduri cu șipcile smulse... Stăpînul caietului de colo duce parcă o luptă neistovită cu gramatica, iar frazele îi ies înveșmîntate anapoda, ca cineva îmbrăcat cu palton, dar cu picioarele desculțe...

Și astfel, răsfoind caiet după caiet, bătrînul învățator simți de la o vreme că a obosit și, fără să-și dea seama, își ridică ochelarii pe frunte. Așa, fără ochelari, literele se micșorară dintr-o dată, paginile se albiră ca prin farmec, greșelile subliniate cu roșu pieriră fără urmă. Într-adevăr, nici o greșeală nu mai singera privirea bătrînului învățator — nici una! Uitînd că nu mai are ochelarii la ochi, acesta începu să cerceteze cu uimire un caiet după altul, dar totul părea alb, neatins, ca o zăpadă proaspăt căzută, și o bucurie fără seamă îi învălui inima. Fără să-și dea bine seama ce se întîmplase, bătrînul învățator se cufundă, așadar, într-o dulce visare.

— Ce bine ar fi să fie așa! murmură el. Chiar de mîine, prin a zi a trimestrului trei! Să nu mai fie nici o greșeală de scriere în nici un caiet... Dar cînd se va întîmpla aceasta? Cînd?

...Fără ochelari, prin ceața ce învăluia astfel caietele, bătrînului învățator i se păru deodată că a și ajuns în acea vreme fericită. I se părea că au trecut nu clipe, nu zile, nici luni, ci ani de cînd nu mai dăduse cu ochii de o greșeală și că peste toate caietele școlarilor, peste absolut toate, se așternuse de mult zăpada scrierii corecte. Se făcea că a ajuns în pragul pensionării...

Cîteva zile mai avea de mers la școală și, asemenea unui încercat vîntor ce, pregătindu-se să-și atîrne pentru totdeauna pușca în cui, și-ar fi dorit să mai doboare măcar un iepure oarecare, pe care să-l păstreze împăiat, ar fi dorit și el ca, înainte de a închide în sertar creionul roșu, să mai corecteze măcar o greșeală, una singură, oricare! Apoi să o depună la muzeu! Cu o etichetă: «Aceasta este ultima greșeală de scriere a școlarilor de pe întinsul țării. Visul atîtor generații de dascăli a fost împlinit!»

Și, deodată, bătrînul învățator avu o tresărire... Erau pe vremuri cîțiva elevi care făceau greșeli cu ghiotura.

Ionescu! Cît luptase bătrînul dascăl cu felul lui de a scrie! Grăbit, necugetat, împleticit... Oare să se fi îndreptat și el? Ar fi extraordinar!! Dacă nici Ionescu nu mai are greșeli, ei bine, asta înseamnă că visul său de dascăl bătrîn s-a împlinit! Aceasta înseamnă...

De bucurie, nu-și isprăvi gândul...

O să meargă la Ionescu și o să-l roage frumos să-i arate caietele, hotărî pe dată bătrînul învățător și, ridicîndu-se de la masă, se simțea vioi și ușor ca un fulg.

Trecu pe la librărie, își cumpără un creion nou, roșu, apoi îl ascuți cu grijă și se îndreptă tulburat spre casa lui Ionescu. Îl găsi scriind.

— Ionescule, nu te supăra... N-aș vrea să te jignesc. Dar nu cumva ți se mai întimplă să scrii și acum vreo frază fără virgulă, sau fără punct?

— Nu, tovarășe învățător, de mult nu mai scriu așa...

— Nu mai faci nici o greșeală de scriere?

— Nu pricep. Repetați, vă rog. Ce este aceea «greșeală de scriere»?

— Repet, Ionescule, dragă, și, iată, din memorie îți dau și un exemplu, ba chiar mai multe. De pildă: «frunzile cade», sau: «cel mai om înalt», sau să fi scris, de exemplu: «Geta», în loc de «gheață» și «gaiță», în loc de «gheată», sau: «caiet de dictare a lui elevului Ionescu».

— Glumiți, tovarășe învățător. Nu văd cum ar putea să scrie în halul acesta vreun școlar. Greșelile de scriere nu vor mai apărea niciodată în caietele noastre. Așa cum nu apar, de pildă, elefanții în curtea școlii. Poate găsiți la alte școli! Eu zic să lipim anunțuri pe stâlpi, pe străzi, în vitrine... Imposibil să nu vină cineva din tot orașul cu o greșeală. Vă ajut eu...

A doua zi, bătrînul învățător își cumpără o cutie cu creioane roșii, le ascuți cu grijă și se puse pe așteptare. Zadarnic. Nimeni nu-i deschise ușa. Spre seară, ieși în oraș. Anunțurile scrise de Ionescu erau toate la locul lor.

Anunțul apăru și la gazetă zile în șir. Bătrînul învățător ascutea noi cutii de creioane roșii și aștepta cu sufletul la gură. Apoi o bucurie fără margini îi cuprinse inima. Greșeala așteptată nu se ivea. Se pregătea tocmai să-și depună creionul la muzeu, cu o etichetă dedesubt: «Cu aceste unelte se vinau demult, demult, greșelile de scriere din neamul, demult dispărut al Ușurinței, Grabei și Neglijenței» — cînd sună telefonul. Era Ionescu.

— Tovarășe învățător, cred că am făcut rost de una... Da, în provincie... Notați adresa. Grăbiți-vă. Aveți deseară tren accelerat.

Bătrînul învățător luă avionul. Inima i se bătea în piept, mai să se rupă, cînd apăsă pe sonerie la adresa indicată. Apăru un băiat.

— Dragul meu, izbucni bătrînul învățător, unde e greșeala? Unde?... Arată-mi-o! Mai am acest căpățel de creion roșu. Toate celelalte le-am ros de emoție în avion... O corectez, și apoi o depun la muzeu! Iată, am pregătit și eticheta: «Aceasta este ultima greșeală de scriere a școlarilor de pe întinsul țării. Visul...»

Băiatul îl întrerupse politicos, îl pofti în casă, apoi oferindu-i un scaun, începu încurcat:

— Îmi pare rău... Am vrut să vă ajut, dar... m-am înșelat.

— Cum așa? N-ai nici o greșeală?

— Ba da. Dar nu în caiet. Pe sugativă...

— Pe sugativă?!

— Da. Priviți-o! E din caietul frățiorului meu... M-am convins însă, după ce am telefonat, că pe sugative toate cuvintele par greșite. Dar numai pe sugative. Pentru că sînt de-a-ndoaselea, știți...

— Încolo, nici o greșeală?

— Nici una! Doar pe sugative...

...În clipa aceea ochelarii de pe fruntea bătrînului învățător căzură la loc. Firește, de uimire. Și în aceeași clipă se trezi din vis în fața sertarului doldora de caiete. Caietul ce-l avea în față îi apăru sîngerat de creionul roșu. Bătrînul învățător citi:

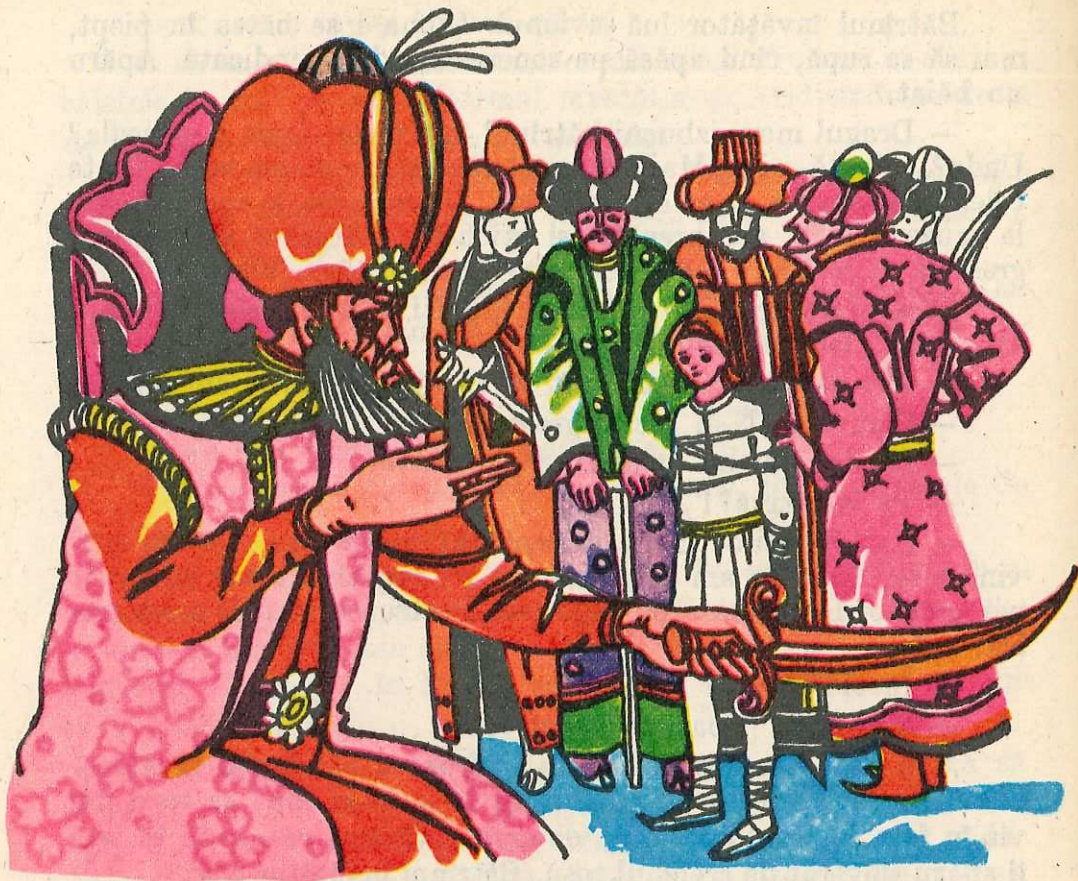
«Caietul de dictare a lui elevului Ionescu pe trim. II» și izbucni:

— Ionescu, ziceai că nu ai nici o greșeală. Așadar, Ionescule... Uite una!

Băiatul, care tocmai intrase în cancelarie, privi îndelung caietul, apoi răspunse aproape jignit:

— Da, dar e veche, tovarășe învățător. Observați? E făcută demult, demult... ehei, pe trimestrul II...

...Bătrînul învățător continuă să viseze și acum la vremea cînd greșelile de scriere din caietele școlarilor vor fi la fel de rare ca și elefanții în curtea școlii, iar creionul roșu va fi fost de mult depus la muzeu. Frumos vis! Ce ar fi să se prefacă în realitate? Chiar de mîine, din prima zi a trimestrului trei... Și, dacă vi se face și vouă dor de o greșeală de scriere, priviți-vă sugativele... Acolo, și numai acolo, cuvintele și frazele scrise de-a-ndoaselea sînt la locul lor.

Mîndricel

de Petru Demetru Popescu

Așa îl numiseră tovarășii lui de luptă. Și așa îi și rămăsese numele: Mîndricel. Chiar domnitorul Vlad Țepeș îl striga astfel în toiul luptei, pentru a-l trimite unde era mai greu. Toți îl strigau așa, pentru că numele lui adevărat nu era cunoscut de nimeni.

Orfan încă din pruncie, Mîndricel fusese crescut la curțile domnești, ca un copil de pripas ce era. Domnii Țării Românești se schimbaseră, dar el rămăsese la curte. Anii trecuseră astfel și, o dată cu ei, crescuse și Mîndricel. Acum devenise un flăcău în lege, voinic și mîndru la privit, încît numele acesta de pripas i se potrivise de minune.

Cînd se urcase pe tronul Țării Românești, Țepeș îl găsisese la curte. Aflînd despre viața umilă pe care o dusesese băiatul, se posomorî.

Îl chemă la el și, prefăcîndu-se supărat, îi zise:

— Ia ascultă, voinice: nu crezi că-i păcat de tine să lîncezești aici, la curte?

— Munca mea e folositoare, Doamne. Eu cioplesc săgeți pentru arcașii Măriei tale, făuresc paloșe pentru brațele voinicilor tăi, și pentru caii care îi poartă în luptă...

— Da, nu e rău ce faci! Dar toate astea le pot face și bătrîni. Voinicii ca tine trebuie să poarte arma. Și eu am nevoie de astfel de voinici.

— Vrei să mă iei la oaste, Măria ta? izbucni Mîndricel cu ochii sclipind de bucurie.

— Dar tu nu știi lupta!

— N-am spus că nu știu, Măria ta. Cioplesc săgeți, dar pot să le și slobod; făuresc paloșe, dar știu să le și mînuiești; și știu să încalec și caii!

— Chiar așa, Mîndricel?

— Încearcă-mă, Măria ta!

Toți rămaseră uimiți cînd săgeata lui Mîndricel doborî pasărea în zbor, cînd nici unul din ostași nu-l putu doborî, cînd calul năvăș nu reuși să-l arunce din șa. Plin de bucurie, Țepeș îl întrebă:

— Unde ai învățat să lupți așa, Mîndricel?

— Aici, în Țara Românească, Măria ta!

— Și cine te-a învățat oare?

— Codrii, și apele, și munții.

— Cum așa?

— Uite așa: codrii m-au învățat să țin spada în mîna cum își țin ei crengile; munții — să țin capul sus cînd ochesc cu arcul; de la ape am învățat să alerg în luptă fără șovăire; iar oamenii, supușii Măriei tale, m-au învățat să prețuiesc libertatea și să nu preget a-mi da viața pentru neatîrnarea acestui pămînt.

*

Într-o zi, pe Mîndricel l-au prins turcii. Dar mulți dintre ei au căzut pentru totdeauna, înroșind cu sîngele lor pulberea. Voinicul a fost dus înaintea pașei de la Vidin. Aflînd cîți turci omorîse voinicul pînă a fi prins, s-a cutremurat pașa. Și-a săltat barba către Mîndricel:

— Care ți-e ultima dorință înainte de moarte, ghiaure?

— Să mă slobozi ca să mă întorc acasă!
— Cum așa? Vrei să scapi teafăr după ce mi-ai ucis zeci de luptători?

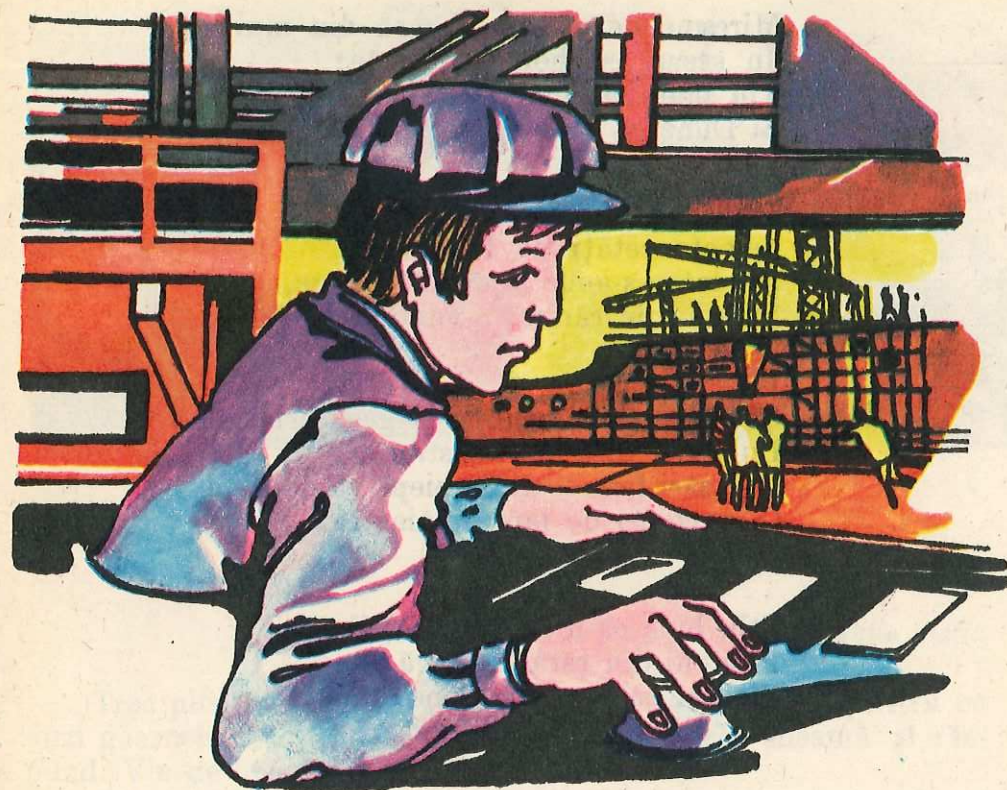
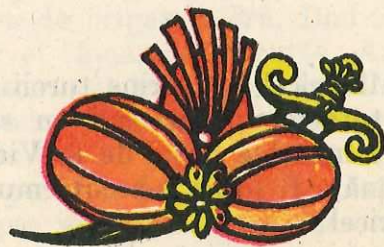
— Nu, pașă! Vreau numai să mor pe pământul meu. Voi trece Dunărea înot și mă voi duce la domnul meu, cerându-i să-mi ia viața. Altfel, mi-o voi lua singur: un ostaș nu trebuie să cadă niciodată prins.

— Și dacă minți?

— Un ostaș de-al lui vodă Tepeș nu minte, pașă!

În fața lui Tepeș, Mîndricel povesti totul. Apoi își scoase pumnalul și și-l infipse adînc în inimă. Căzu cu brațele desfăcute, încercînd parcă să cuprindă tot pământul țării. Tepeș îi sărută obrajii și porunci alor săi ca viteazul Mîndricel să fie îngropat cu mare cinste:

În inima codrului,
La poalele muntelui,
Sub albastrul cerului
În murmurul apelor,
Cum i-e dat voinicului.

Cînd ramuri s-apeacă

de Eugen Frunză

Cînd ramuri s-apeacă foșnind tremurat,
Bătute de vîntul noptatic,
Îți simt răsufierea, pămînt minunat,
Sărutul adînc de jăratîc.

Și-mi pare c-aud depărtările cum
Se-adună din valuri de stele;
Din zări fermecate în suflet v-adun,
Comori ale patriei mele.

Miresme de codru coboară din munți
În șesuri cu holdele coapte;
Țin bolta pe umeri Carpații cărunți,
Și Dunărea spumegă-n noapte.

În zări șantierelor noi se ivesc,
Semețe cetăți de lumină;
Și cîntec s-aude și zvon tineresc,
Și luna de ramuri s-anină...

Și-mi pare că văd pe la geamuri lucind
Luceferii Bistriței noastre...
Din zări fermecate la piept vă cuprind
O, vremuri de fapte măiestre!

Știu bine că-n farmecul serii tîrzii,
Prietenii din țara întregă,
Simțiți ca și mine ce-nseamnă să fii
Om liber, în patria dragă.

Nu-i jertfă prea mare să cazi apărînd
Asemenea vremuri minune,
Căci nu are omul nimica mai sfînt
Decît libertatea, pe lume.

Goarna

de Iuliu Rațiu

Trec pionierii. Chiar dacă nu-i vezi, știi că ei sînt pentru că auzi goarneau. Glasurile lor prelungi, melodioase, cheamă și răspund. Vin de departe... din Istorie.

Odată, demult, la nord de fluviul acela mare căruia unii îi ziceau Danubius, un băiețel nu mai înalt decît un pui de brad se juca cu alții de o vîrstă cu el. Se jucau de-a lupta. El era în fruntea dacilor. În mîna stîngă ținea arcul și săgețile, iar în dreapta buciuumul din coajă de vișin. Se prefăcuse mai întîi că se retrage, apoi sunase atacul... Tocmai intrase într-un luminiș, cînd simți că-i înconjurat. Dar de dușmani adevărați, cu pieptare de fier și coifuri în cap. Într-o clipă, aceștia i-au prins pe toți, le-au luat arcurile și săgețile și au început să ridă. Apoi le-au dat drumul. Le-au lăsat acel cilindru lung făcut din coajă care nici de băț nu era bun. Dar copiilor le-a fost de-ajuns buciuumul. Cu el au anunțat în munți și văi primejdia care se apropia...

Trec pionierii... Chiar dacă nu-i vezi, știi că ei sînt, pentru că auzi goarneau...

...Un copil nu mai înalt decît un pui de stejar stătea la marginea satului și își aștepta tatăl. Plecase la bătălie și acum aștepta să se întoarcă victorios. Trecuse pe acolo chiar și Peneș Curcanul.

— Ce-i cu tine, fecioraș? îl întrebuse acesta.

— Îl aștept pe tata... a luptat la Plevna. Îl cheamă Ștefan.

— Aha! Îl știu. Ștefan Furtună! El a sunat atacul. Mai rar viteji ca el... Așteaptă-l, trebuie să vină...

L-a mai așteptat încă șase zile. În a șaptea zi, în fața lui s-a oprit un bărbat cu multe decorații pe piept și i-a spus:

— Tu ești feciorul lui Ștefan?

— Eu.

— Te-am recunoscut de cum te-am văzut. Dar ce faci aici?

— Îl aștept pe tata.

— Aha! Uite, ți-a trimis goarna asta. Zicea s-o păstrezi ca pe lumina ochilor.

— Mulțumesc...

Trec pionierii. Chiar dacă nu-i vezi știi că sînt ei pentru că auzi goarneau. Cu glasul lor prelung, melodios, aduc din Istorie zvon de vitejie și victorie. Ele deschid drumul stegarilor; în cîntecul lor tricolorul patriei urcă mîndru și filfiie deasupra catar-gului. Chemarea lor ne poartă dinspre ieri spre biruințele de azi.

Pentru pace

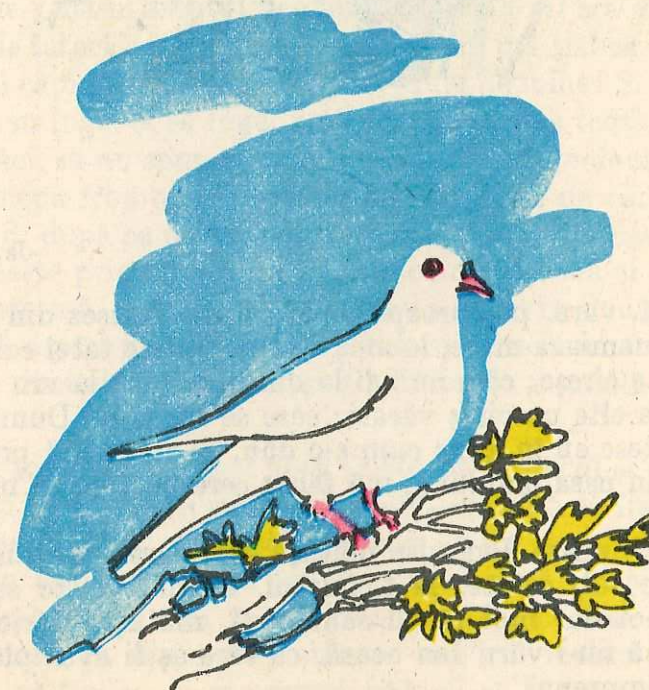
de Ion Brad

De ce sînt pentru pace eu?
Să-ți spun acuma nu mi-i greu:
Nu-i nici un sfert de veac de cînd,
Copil, plîngeam pe acest pămînt
Sub toamna aspră ca un bici,
Purtînd în brațe frații mici.

Și uite astăzi cum se joacă
La creșă-n leagănul curat,
Feriți de ploii și promoroacă,
Zglobii, copiii mici din sat.

Mă-ntrebi de ce sînt pentru pace?
Ți-o spun, să nu uiți niciodată:

Aici în jur ni se desface,
Ca în pădurea fermecată,
O țară cu priyelîști noi,
Clădite zi de zi de noi.
Nu sînt palate de argint
Să-și cînte singure cîntarea,
Dar viața noastră, clocotind
Își cîntă cîntecul, ca marea,
Nu sînt copaci cu glasuri vii,
Dar auzim cîntînd copiii...
Ca pacea s-o simțim aproape,
Cu mii de tineri strajă stau,
În veci de veci să nu mai fie
Copii fără copilărie.

La cireșe

de Ion Creangă

Odată, vara, pe-aproape de Moși, mă furișez din casă și mă duc, ziua namiaza-mare, la moș Vasile, fratele tatei cel mai mare, să fur niște cireșe; căci numai la dînsul și încă la vro două locuri din sat era cîte un cireș văratic care se cocea de Duminica Mare. Și mă chitesc eu în mine cum s-o dau, ca să nu mă prindă. Intru mai întîi în casa omului și mă fac a cere pe Ion, să ne ducem la scăldat.

— Nu-i acasă Ion, zise mătușa Mărioara; s-a dus cu moș-tău Vasile sub cetate, la Condreni, s-aducă niște sumani. [...]

— Apoi dar mai rămîi sănătoasă, mătușă Mărioară! Și-mi pare rău că nu-i văru Ion acasă, că tare-aș fi avut plăcere să ne scăldăm împreună...

Dar, în gîndul meu: știi c-am nimerit-o? Bine că nu-i acasă; și de n-ar veni degrabă și mai bine-ar fi... Și scurt și cuprinzător, sărut mîna mătușii, luîndu-mi ziua bună, ca un băiat de treabă, ies din casă cu chip că mă duc la scăldat... și cînd colo, mă trezesc în cireșul femeii, și încep a cărăbăni la cireșe în sîn: crude, coapte, cum se găseau. Și cum eram îngrijit și mă sileam să fac ce-oi face mai degrabă, iaca mătușa Mărioara, c-o jordine în mînă, la tulpina cireșului. [...]

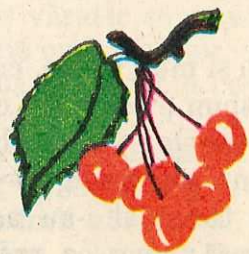
— Dar bine, ghiavole, aici ți-i scăldatul? zise ea, cu ochii holbați la mine; coboară-te jos, tîlharule, că te-oi învăța eu!

Dar cum să te cobori, căci jos era prăpădenie! Dacă vede ea și vede că nu mă dau, zvir! de vreo două-trei ori cu bulgări în mine, dar nu mă chitește. Apoi începe a se aburca pe cireș în sus, zicînd: „Stai, măi porcane, că te căptușește ea, Mărioara, acuș“... Atunci eu mă dau iute pe-o creangă mai spre poale, și o dată fac: zup! în niște cînepă, care se întindea de la cireș înainte și era crudă și pînă la brîu de înaltă; și mătușa Mărioara, după mine; și eu fuga iepurește prin cînepă și ea pe urma mea, pînă la gardul din fundul grădinii, pe care neavînd vreme să-l sar, o cotigeam înapoi, iar prin cînepă, fugind tot iepurește și ea după mine pînă-n dreptul ocolului, pe unde mi-era mai greu de sărit, pe de laturi, iar gard, și... mătușa nu mă slăbea din fugă nici în ruptul capului! Cît pe ce să puie mîna pe mine! Și eu fuga, și ea fuga, și eu fuga, și ea fuga, pînă ce dăm cînepa toată palancă la pămînt; căci, să nu spun minciuni, erau vreo zece-douăsprezece prăjini de cînepă frumoasă și deasă cum îi peria, de care nu s-a ales nimica! Și după ce facem noi trebușoara asta, mătușa nu știu cum se încâlcește prin cînepă ori se împiedică de ceva și cade jos. Eu atunci iute mă răsucesc într-un picior, fac vro două sărituri potrivite, mă azvir! peste gard de parcă nici nu l-am atins și-mi pierd urma, ducîndu-mă acasă și fiind foarte cuminte în ziua aceea...

Dar mai îndeseară, iaca și moș Vasile, cu vornicul și paznicul, strigă pe tata la poartă, îi spun pricina și-l cheamă să fie de față, cînd s-a ispăși cînepa și cireșele — căci drept vorbind, și moș Vasile era un cărpănos și-un pui de zgîrie-brînză, ca și mătușa Mărioara. Vorba ceea: au tunat și i-au adunat. Însă degeaba mai clămpănesc eu din gură; cine ce are cu munca omului? Stricăciunea se făcuse, și vinovatul trebuie să plătească. Vorba

ceea: nu plătește bogatul, ci vinovatul. Așa și tata, a dat gloabă pentru mine, și pace bună. Și după ce-a venit el rușinat de la ispașă, mi-a tras o chelfăneală ca aceea, zicînd:

— Na! satură-te de cireșel de-amu să știi că ți-ai mîncat lefteria de la mine, spînzuratule! Oare multe stricăciuni am să mai plătesc eu pe urma ta?

LECTURI LITERARE SUPLIMENTARE

Agârbiceanu, Ion	— Părinți vrednici	— vol. „Din munți și din cîmpii“ sau „Povestind copiilor“
	— Povestea privighetorii	— vol. „Din copilărie“ sau „Povestind copiilor“
Alecsandri, Vasile	— Vasile Porojan*	
	— Gerul	vol. „Legende și pasteururi“
	— La gura sobei	
Alexandrescu, Grigore	— Boul și vițelul	
	— Vulpoiul predicator	
Almaș, Dumitru	— Arcașul Măriei sale	
	— Vinătoarea lui Dragoș	
	— Vestea cea mare (Povestea Republicii noastre)	— vol. „Povestiri istorice“
Arghezi, Tudor		— vol. „Cartea cu jucării“ (selectiv)
	— vol. „Mărțișor“	
Andrițoiu, Alexandru	— Lupeni 1929*	— vol. „File de cronică“
Banuș, Maria	— Prin orașul cu minuni	
Beniuc, Mihai	— Partidul	— vol. „Poezii patriotice“ (culegere)
Blandiana, Ana	— Părinții	vol. „Călciul vulnerabil“
	— Întîmplări din grădina mea	
Bolintineanu, Dimitrie	— Legende istorice* (selectiv)	
Brad, Ion	— Cravata roșie	— vol. „Noi creștem o dată cu țara“ (culegere)
Brătescu-Voinești, I. Al.	— Puiul*	
	— Nicușor	} vol. „Niculăiță minciună“
	— Moartea lui Castor	
Camilar, Eusebiu	— Legende istorice	
Caragiale, I. L.	— Vizită	
Cassian, Nina	— Florile patriei	} vol. „Pionierie, ani de bucurie“
	— Pionieri în Delta	
	— Pionierul la traforaj	

- Coşbuc, George — vol. „Cinzece de vitejie“ (selectiv)
- Creangă, Ion — Caprele Irinucai
— Pupăza din tei { din „Amintiri din copilărie“
- de Amicis, Edmondo — Cuore, inimă de copil
- Dragoş, Elena — Roşu, galben şi albastru — vol. „Fapte frumoase, inimi voioase“
- Eminescu, Mihai — Ce-ţi doresc eu ţie, dulce Românie*
— Basmul Făt-Frumos-din-Lacrimă
— Legende strămoşeşti
- Gligor, Haşa — Caleidoscop
- Hobana, Ion — Găvroche { din „Mizerabili“
- Hugo, Victor — Cosette
- István, Nagy — Ucenicul de probă*
- Labiş, Nicolae — Fulg — vol. „Roza vînturilor“
- Neagu, Fănuş — În ajun de Anul Nou* — vol. „Caii albi din oraşul Bucureşti“
- Nica, Gheorghe — Eu sint Toniţă
- Pancu-Iaşi, Octav — Margherit
— Urechiuşă zburlită
— Făt-Frumos cînd era mic
- Pas, Ion — vol. „Povestiri vechi şi noi“
- Păunescu, Adrian — Pămîntul deocamdată* — vol. „Poezii de pînă azi“
— Oltul în Ardeal* — vol. „Repetabila povară“
- Popescu, D.R. — Lumini de august* — vol. „Somnul pămîntului“
- Raţiu, Iuliu — Modestie { vol. „Cu capul în nori“
— Curajul
— Prietenia
- Sadoveanu, Mihail — Dumbrava minunată*
- Sântimbreanu, Mircea — Cartofii
— Imaginaţia creatoare { vol. „Schite vesele“
— Se caută o greşeală
— Zile de vacanţă
— Interviu în oglindă
- Slavici, Ioan — vol. „Păcală în satul lui“
- Stănescu, Nichita — N-au murit în zadar* — vol. „Un pămînt numit România“
— Pionierii — „Noi creştem o dată cu ţara“
- Şovu, Gheorghe — Tandrete — vol. „Jarul din palmă“
- Topîrceanu, George — Rapsodii de primăvară*
— Rapsodii de toamnă*
- Tulbure, Victor — Păcea { vol. „Dicţionar cu poezii“
— Patria

- Ţârnea, George — Cîntec pentru Ţară
- Utan, Tiberiu — Ceahlăul* — „Cutezătorii“
— Partidului — vol. „Poezii patriotice“ (culegere)
Ed. I. Creangă — 1980
- Vlahuţă, Alexandru — Trei legende române
— Pe plută de la Dorna — din „România pitorească“
la Piatra
— Ciţiva paraziţi { vol. „Fire rupte“ sau
— Note { „De-a baba oarba“

Ghicitori, proverbe, zicători

- August, August, tu ştii bine
Nu te-am cîntat în zadar { „Noi creştem o dată cu ţara“ (culegere)
- Săraci brazi încetinaţi*

* Aceste lecturi se găsesc şi în „Culegere de texte literare pentru cl. a III-a şi a IV-a, vol. II, Bucureşti, E.D.P., 1979.

VOCABULAR

A

- a (se) aburca* = a (se) urca
ac — a avea (a găsi) ac de cojocul cuiu = a avea mijloace de a pedepsi pe cineva
(a se) aciua = a-şi găsi refugiu, a se pripăşi
acord = 1. înţelegere, aprobare; 2. *acorduri muzicale* = sunete muzicale
admirabil = minunat, vrednic de a fi admirat
agrement = plăcere, distracţie
aidoma = la fel, întocmai
alai = mulţime de oameni care însoţeste o persoană de seamă, o paradă
alamă = produs obţinut prin topirea laolaltă a două metale: cuprul şi zincul
ambulanţie (corect *ambulanţă*) = formaţie medicală care dă răniţilor primul ajutor pe cîmpul de luptă
- animaţie* = mişcare continuă şi zgomotoasă (de fiinţe, de vehicule); însufleţire
antracit = cărbune superior, negru-lucios
arbust = plantă lemnoasă care se ramifică la rădăcină în formă de tufă
armie = armată, oaste
artilerie = unitate militară dotată cu tunuri
ataman (corect, *hatman*) = conducătorul oştirii
(a) aşiţa = a inviora focul; a (se) întărita
aval — în aval = mai aproape de vărsare în comparaţie cu alt punct
azur, azuriu = culoare albastru-deschis

B

- baracă* = construcţie de scînduri care serveşte ca magazie etc.
bălan, bălănel = blond, blonduţ

beznă = întuneric de nepătruns
binoclu = instrument folosit pentru a vedea mai bine obiectele așezate la distanță
buche = literă; alfabet; primele cunoștințe de scris și citit: *buchea cărții* = exact ca în carte
bundă = cojocel scurt fără minci
burghiu = unealtă de oțel care servește la găurirea materialelor
burzului = minios, supărat; revoltat, răsculat

C

(a) *calici* = a deveni foarte sărac
camarad = prieten, coleg
capră = unealtă de lemn cu patru picioare, încrucișate două câte două, pe care se pun lemnele pentru a fi tăiate cu ferăstrăul
captivant = atrăgător
(a) *captura* = a lua pe cineva prizonier
carieră = profesiune, ocupație
căciular = infanterist în vechea armată română
căluș (de vioară) = bucățică de lemn de formă specială pe care se sprijină coardele întinse ale unui instrument muzical
căprar = caporal
(a) *cărăbani* = a căra
cărpănos = zgircit
cătun = așezare țărănească mai mică decât un sat
ceapcîn = om rău, șiret
cercetaș = militar care execută o cercetare
cerdac = mic pridvor, încăpere deschisă mărginită de stâlpi
chelfăneală = bătaie zdravănă, muștrare aspră
chihlimbar = rășină diferit colorată folosită la fabricarea unor obiecte de artă
(a) *chiti* = a socoti, a pune la cale

cicoare = plantă cu flori albastre,trandafirii sau albe
clacă = 1. muncă neplătită a țărânului în folosul stăpînului moșiei; 2. muncă colectivă făcută de țărani pentru a se ajuta unii pe alții
claic = grămadă de fin
cobitor = care prevestește ceva rău
colac (de fîntină) = împrejmuire de piatră sau de lemn în jurul unei fîntîni
a colcăi = a fierbe în clocot, a clocoti
cotton = colț, loc ascuns, neumblat; ascunziș
comisie = colectiv care funcționează pe lângă o instituție, avînd sarcina de a face propuneri, de a lua hotărîri etc.
compact = numeros și des; indesaț, dens
companie = subunitate de infanterie
compozitor = persoană care compune lucrări muzicale
conservator = școală superioară de muzică
(a se) *contopi* = a se uni strîns, a se împreuna
cremene = piatră tare care are proprietatea de a produce scînteii atunci cînd e lovită cu amnarul
crystal = sticlă transparentă și de calitate

D

decisiv = hotărîtor
(a) *dejuga* = a scoate boii din jug
depou = clădire în care se adăpostesc, se întrețin și se repară trenuri sau tramvaie
desfătare = plăcere mare, incîntare
dezastru = nenorocire mare, catastrofă
deznodămînt = sfîrșit dezlegare
diamant = piatră prețioasă transparentă, cu luciri puternice

(mai) *dihai* = mai grozav, mai ceva
dijmă = cantitate de produse agricole predate de țărani proprietarilor ca plată pentru suprafețele primite spre a fi lucrate

E

crou = 1. persoană care se distinge prin vitejie și curaj; 2. personaj principal al unei întâmplări

E

falce = veche măsură de un hectar și jumătate
fantastic = ireal, creat de imaginație; minunat, neobișnuit
flaut = instrument muzical de suflat
fochist = muncitor care îngrijește focul la cazane
for = conducere, autoritate
freamăt = 1. foșnet, murmur; 2. agitație, mișcare
furnal = cuptor înalt în formă de turn, la uzinele metalurgice

G

gaz metan = gaz natural, care iese din pămînt, folosit în industrie
geana (de ziuă) = dungă de lumină, fișie luminoasă
genial = care dovedește o putere creatoare foarte mare
a se gheboșa = a se cocoșa, a se îndoi de spate
ghiaur = poreclă dușmănoasă dată în trecut de către turci celor de altă religie
(cu) *ghiotura* = în număr, în cantitate mare
gloabă = 1. cal prăpădit; 2. bir; 3. amendă
gong = disc de metal care lovit cu un

ciocănel special produce un sunet ca de clopot
gravitate = importanță excepțională; seriozitate
grumaz = git, ceafă

H

ham = curelele sau frînghiile cu care se prinde calul la un vehicul
hat = fișie îngustă de pămînt nearat care desparte două ogoare
hămesit = foarte flămînd
hieroglifă = semn sau caracter din scrierea vechilor egipteni
hrubă = birlog, adăpost

I

impiegat = funcționar la serviciul de mișcare a trenurilor
impresionant = care produce o impresie, o emoție puternică
infernal = drăcesc; asurzitor
inimă = 1. *inimă de aur* = om bun; 2. *a lua inimă* = a prinde curaj; 3. *a i se face inima cit un purice* = a se descuraja, a-i fi frică; 4. *a crăpa inima de neacă* = a suferi o supărare mare; 5. *a-și lua inima în dinți* = a-și face curaj
(a) *isca (sunete)* = a apărea sau a face să apară
ispașă = amendă plătită pentru o pagubă

I

impopoțonat = gătit peste măsură și fără gust; inzorzonat
(a) *improșca* = a imprăști ceva fără încetare în toate părțile
indeseară = pe seară, pe inserate

- (a) *infiora* = 1. a umple de groază;
2. a emoționa puternic
(a se) *infiripa* = a (se) injgheba;
a lua naștere
(a) *ingăima* = a vorbi cu greutate,
încurcat
(a se) *inturna* = a se înapoia
învălmășag = amestecătură de lucruri
sau de ființe, înghesuală; încăierare

J

- jeț* = scaun înalt cu spetează și brațe
jivină = animal sălbatic, fiară
jordie = nua lungă și subțire, vargă
județ = 1. judecată; 2. diviziune
administrativ-teritorială a țării

L

- lavișă* = scindură fixată pe țăruiși,
folosită ca bancă
lăieș = țigan care face parte dintr-o
ceată numită *laie*; om cu o înfăți-
șare neîngrijită
lăută = instrument muzical cu coarde
lefterie = încredere, cinste; *a-și mânca
lefteria* = a pierde încrederea, re-
putația de om cinstit
legendă = povestire în care se explică
apariția neobișnuită a unor plante,
animale, lucruri
(cu) *lopata* = în cantitate mare, din
belșug
lutărie = loc, groapă de unde se
scoate lut

M

- macaz* = dispozitiv la întretăierea a
două linii de trenaș de tramvai,
cu ajutorul căruia vehiculul este
îndrumat pe una dintre linii
masiv = impunător, solid

- măiestru* = iscusit, ingenios
mărinimie = bunătate, generozitate
megieș = vecin
melancolic = care are o fire închisă,
tristă
meliță = unealtă de lemn cu care se
zdrobește tulpina inului (cinepii)
pentru a se alege fuiorul; *a dăcu
melița* = a trâncăni, a flecări
memoriu = 1. expunere documentată
asupra unei probleme; 2. cerere în
care motivele sînt expuse pe larg

- (a) *meni* = a destina, a hotări
mesager = sol, reprezentant
meterez = întăritură militară formată
dintr-un val de pămînt susținut de
material lemnos
mintean = haină țărănească lungă
pînă mai jos de brîu
misterios = tainic, despre care nu se
știe nimic

- mlajă* = arbust înrudit cu răchita,
cu ramuri subțiri și flexibile
(a) *mocni* = a arde înăbușit, fără
flacăra

- majic* = om simplu, de rînd; per-
soană prost crescută
molcom = liniștit, domol
moloz = sfărîmături provenite din
dărîmăturile zidurilor
musai = neapărat, negreșit

N

- naiv* = sincer, neprefăcut
napoleon = monedă franceză de aur
care a circulat și la noi
năzuință = aspirație, străduință pu-
ternică și continuă
nevolnic = neputincios, neajutorat

O

- ocară* = vorbă care ceartă, rușinează
pe cineva: *faptă de ocară* = faptă
rușinoasă

- ocnă* = mină de sare; închisoare
odor = obiect de mare preț; ființă
iubită

- odraslă* = copil, urmaș
(a) *odrasli* = a se naște, a se ivi; a
crește

- ofrandă* = jertfă adusă în vechime
zeilor; dar oferit în semn de
recunoștință

- olog* = căruia îi lipsește un picior sau
amîndouă

- operă* = 1. lucrare originală de artă;
2. totalitatea lucrărilor unui artist;
3. compoziție muzicală pentru so-
liști, cor și orchestră

- orgă* = instrument muzical compus
din tuburi sonore

- otova* = uniform, fără formă

P

- (a da) *palancă* = a culca la pămînt,
a doborî

- paloș* = sabie lată, cu două tăișuri
pătul = construcție de lemn, ridicată
pe stîlpi, în care se păstrează știu-
leții de porumb

- percheziție* = cercetare asupra unei
persoane bănuite de o vinovăție

- (în doi) *peri* = nici așa, nici așa,
nehotărît

- (a) *pirjoli* = a da foc, a distruge
pleșuv = chel, lipsit de vegetație

- plută* = specie de plop; stratul exte-
rior mai ușor decît apa al scoarței
unor specii de stejar

- pocinog* = bucluc

- poemă* = piesă muzicală pentru
orchestră, bazată pe un text literar

- pojar* = arșiță, căldură mare, incen-
diu

- potir* = pahar, cupă de metal prețios
prăjină = veche unitate de măsură
pentru lungime sau suprafețe

- pribegie* = rătăcire din loc în loc;
părăsire a locului natal

- primitiv* = din perioada străveche a
societății umane; sălbatic, necioplit

- (de) *pripas* = fără stăpîn
proiectil = corp solid aruncat de o
armă de foc

- (a) *protesta* = a se împotrivi față
de ceva

- purpură* = culoare roșie-închisă
puzderie = mulțime, număr mare de
ființe sau de lucruri

R

- radă* = porțiune de apă lîngă țăr-
mul mării, închisă în parte de
diguri, servind la adăpostirea na-
velor într-un port

- rafinat* = fin, delicat

- rampă* = teren amenajat în stații
pentru încărcarea și descărcarea
vagoanelor

- răspicat* = lămurit, limpede; energic,
hotărît

- răzeș* = țaran liber, care posedă o
bucată de pămînt moștenită din
tată-n fiu

- rebeșit* = pătruns de frig, înghețat

- reflex* = lucire, scîlpire

- rezervist* = soldat sau ofițer care a
îndeplinit serviciul militar (și nu
mai face parte din cadrele active
ale armatei)

- rezonanță* = răsunset

- (a) *rostui* = a pune în ordine

S

- sacrificiu* = renunțare de bunăvoie
la ceva pentru binele cuiva sau a
ceva

- (a) *sălășlui* = a locui, a se adăposti
(a) *scrijela* = a zgîria

seamăn (semen) = om, cel care e la fel cu cineva
slobod = liber
smicea = rămuriică
smirună = în poziție de drepti, nemiscat (de frică, de respect)
splendoare = frumusețe fără seamăn, măreție
solemn = sărbătoresc; important, serios, grav
solemnitate = ceremonie publică pentru sărbătorirea unui eveniment
spîierie = farmacie
sterp = neroditor
străvezii = transparent, prin care se văd clar obiectele
strident = țipător, supărător la auz sau la văz
structură = mod de alcătuire interioară a unui obiect
subtil = ager, fin; greu de distins la prima vedere
suită = 1. grup, alai, care însoțește o persoană importantă; 2. lucrare muzicală alcătuită dintr-un grup de piese instrumentale cu caracter diferit
sulcină = sulfină, plantă cu flori plăcut mirositoare, galbene sau albe
suman = haină țărănească lungă pînă la genunchi

§

șarjă = încărcătura furnalului, metalul lichid obținut după topirea încărcăturii
(a) șovăi = a se impletici; a fi nehotărît
șubă = haină lungă și largă, cu guler mare, căptușită cu blană și purtată mai ales de bărbați

șubler = instrument de măsurat lungimi sau grosimi mici

T

tainic = misterios, secret
talangă = clopot care atîrnă de gîtul animalelor
talent = capacitate deosebită într-o ramură de activitate
tălăzuire = valuri mari, unduire
(a) tălmăci = 1. a traduce un text dintr-o limbă în alta; 2. a explica, a lămuri
teșit = cu colțurile retezate sau rotunjite
tibișir = cretă
ticsit = plin (inghesuit) peste măsură
tilincă = instrument vechi de suflat, făcut din lemn
tindă = încăpere de intrare la casele țărănești
tînguire = plîns, suspin
(a) tînji = a fi bolnăvicios; a se prăpădi
tîrg = *la spartul tîrgului* = la sfîrșit de tot, tirziu
tîrnă = coș de nuiele
trîmbă = vîrtej de apă, de praf; ceată, pile de oameni
(a) tuna = *a tunat și i-a adunat* = se spune despre oamenii care se întovărășesc fiindcă au aceleași defecte

T

țarină = cîmp cultivat, ogor
(a) țhni = a sufla cu putere aer pe nări, a pufăi
țintat = cu pată albă în frunte
țurcană = rasă de oi cu lînă lungă groasă și aspră

U

(a se) uita în coarnele (gura) cuiva = a da ascultare sfaturilor cuiva
uliu = pasăre răpitoare
unanim = acceptat, împărtășit de toți; (la pl.) care au aceeași părere
ușarnic = persoană care colindă pe la alții, căreia nu-i place să stea acasă

V

vast = foarte larg, foarte întins
vătrai = unealtă cu care se scoate sau se scormonește jăraticul din sobă
venetic = persoană venită din alte locuri și considerată străină în locul unde s-a stabilit
verigă = fiecare dintre inelele care alcătuiesc un lanț; element de legătură

veston = sacou, surtuc
Vivat! = Trăiască! La mulți ani!
vițcea = vale îngustă și puțin adîncă
vișc = plantă care crește pe ramurile unor copaci, cu frunzele totdeauna verzi
vornic = 1. boier însărcinat cu conducerea treburilor interne ale statului; 2. primar al unui sat în trecut
vrajă = transformare miraculoasă a lucrurilor; farmec, vrăjitorie

Z

zăbavă = întîrziere, incetineală
zăvod = dulău, cîine mare (ciobănesc)
(a se) zbici = a (se) zvînta
zeghe = suman, haină țărănească lungă făcută din postay
zgîrie-brinză = om zgîrcit, cărpănos
zob, a (se) face zob = a (se) face praf

CUPRINS

Trimestrul I	pag.	Drapelul de Mihail Sadoveanu (lectură)	25
Salut pionieresc de Victor Tulbure	8	Florile de fier ale Reșiței de Ion Arieșanu	28
Buchetul de flori după Ana Blandiana	10	Ascultă și uită-te bine: nu sînt copaci, sînt oameni! după Ioan Grigorescu	31
Fagul de Simion Mehedinți	12	Cuiele după Pop Simion (lectură)	34
Dacă toate acestea fi-vor învățate de Nicolae Labiș	15	Cheia de Mihail Sadoveanu (lectură — fragment)	36
Un nume cu care ne mîndrim — George Enescu (lectură)	17	Prețul pîinii de Grigore Beuran Plăvanii de I.C. Vissarion (lectură)	39
Strămoșii după Alexandru Vlahuță și Vasile Pârvan	20	Datini de Anul Nou. Plugușorul, Sorcova	43
Brîndușele după Eusebiu Camilar	22		46

Trimestrul al II-lea

Țara de <i>Nicolae Labiș</i>	48
Moș Ion Roată și vodă Cuza de <i>Ion Creangă</i>	50
Peste 50 de ani de <i>Ion Luca Caragiale</i> (lectură — frag- ment)	53
Giurgiu — Călugăreni de <i>Alexandru Vlahuță</i> (lectură)	56
Camaradul meu <i>Coretti</i> de <i>Edmondo de Amicis</i> (lectură)	59
O temă grea după <i>Mircea Sântimbreanu</i>	62
Măriuca de <i>Călin Gruia</i>	66
Pe lespede eroilor de <i>Eugen Jeheleanu</i>	70
Concertul primăverii de <i>George Coșbuc</i>	71
Întâlnirea de <i>Iuliu Rațiu</i>	73
Racul, broasca și știuca de <i>Alexandru Donici</i> (fabulă)..	76
Lașul, de <i>Asztalos István</i> (lectură)	78
Traian Vuia după <i>Dinu Moroianu</i> și <i>I.M. Ștefan</i>	82
Muzicuța de <i>Ioan Grigorescu</i> (lectură)	85

Trimestrul al III-lea

Ciocirlia de <i>Mihail Sadoveanu</i>	88
1 Mai de <i>Victor Eftimiu</i>	91

Prima lecție de <i>Marin Preda</i>	92
Stejarul libertății de <i>Victor Tulbure</i>	96
Panciuc de <i>Mihail Sadoveanu</i> (lectură)	98
Ce-ți doresc eu ție, dulce România de <i>Mihai Eminescu</i>	101
Îndemn de <i>Demostene Botez</i>	102
Omul de la fereastră după <i>Octav Pancu-Iași</i> (lectură)....	104
Mulțumesc de <i>N. Constanti- nescu</i>	106

Lecturi suplimentare

Frunza de <i>Emil Gârleanu</i> ..	108
Clanța de <i>Octav Pancu-Iași</i> ..	111
Stejarul din Borzești de <i>Euse- biu Camilar</i>	115
Se caută o greșeală! după <i>Mircea Sântimbreanu</i>	120
Mîndricel de <i>Petru Demetru Popescu</i>	124
Cînd ramuri s-apeacă de <i>Eugen Frunză</i>	127
Goarna de <i>Iuliu Rațiu</i>	129
Pentru pace de <i>Ion Brad</i> ..	131
La cireșe de <i>Ion Creangă</i> ..	132
Lecturi literare suplimentare	135
Vocabular	137

Nr. colilor de tipar : 9
Bun de tipar : 16.06.1987

Com. nr. 70 100/33004 A
Combinatul poligrafic
„Casa Scînteii”
București — R.S.R.